

DEHUKAMDER

DEHUKAM DENİZ HUKUKU DERGİSİ
DEHUKAM JOURNAL OF THE SEA AND MARITIME LAW

DEHUKAMDER - Cilt: 7 / Sayı: 1 / Year: 2024, ss. 1-83

‘SAVAŞ’ RİZİKOSUNUN YORUMUNDA GÜNCEL YAKLAŞIMLARA BİR ÖRNEK VE DENİZ SİĞORTALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRMELER*

*AN EXAMPLE OF CURRENT APPROACHES TO THE INTERPRETATION
OF ‘WAR’ PERIL AND EVALUATIONS IN THE CONTEXT OF MARINE
INSURANCE*

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül BUĞRA ŞAR**

* Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 17.05.2024 / Kabul Tarihi: 19.07.2024.

Beyanlar

Telif Hakkı: Makalenin her türlü yayım, basım, çoğaltma ve dağıtım hakkı, DEHUKAMDER’e (Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi Deniz Hukuku Dergisi) aittir. Makalenin bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

Etik Beyanı: Yazar/yazarlar, bu çalışmanın/makalenin hazırlanması aşamasında etik kurallara uygun olduğunu beyan ederler.

Çatışma Beyanı: Yazar/yazarlar işbu çalışma hazırlanırken, herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Bu makale, 24 Mayıs 2023 tarihinde Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi (DEHUKAM) tarafından düzenlenen “Ukrayna Rusya Savaşı’nın Deniz Sigortalılarına Etkisi” başlıklı konferansta sunulan tebliğ sonrasında hazırlanmıştır. Tebliğin, ilk derece mahkemesi kararının özetini ve karar ile ilgili hukuki sorunlardan sadece bazılarına ilişkin sınırlı nitelikte değerlendirmeler içeren kısa metni, tebliğ kitapçığında yayımlanmıştır (bkz. Ayşegül Buğra Şar, ‘Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC) Kararına İlişkin Değerlendirmeler’, İsmail Demir (ed) *Ukrayna Rusya Savaşı’nın Deniz Sigortalılarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Yayınları 2024) 165. Bu makale ise, tebliğ metninin kaleme alınması sonrasında verilen İstinaf Mahkemesi kararının (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484) da incelenmesi ve böylelikle ilgili yargı kararlarına konu olan olayların, tarafların iddialarının, mahkemelerin yaklaşımlarının ve benzer olayların tekne ve yük sigortası sözleşmeleri bağlamında gerçekleşmesi sonucunda doğabilecek hukuki sorunlar ile bunların nasıl çözümlenmesi gerektiğinin değerlendirilerek yorumlanması amacıyla kaleme alınmıştır. Bu makalenin, yayımlandığı DEHUKAMDER sayısında yer alan İngilizce tercümesi yazar tarafından yapılmamıştır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi (abugra@ku.edu.tr) (ORCID ID: 0000-0003-2578-5660).

ÖZ

Zarar sigortası niteliğinde olan sigorta sözleşmelerinde savaş ile ilgili rizikolar teminatın kapsamına alınabilmekte veya kapsamın dışında bırakılabilmektedir. Bu bağlamda, meydana gelen sonucun savaş rizikosundan doğup doğmadığı ve bu riziko ile birlikte sonuca etkili başka sebeplerin bulunup bulunmadığı, sigortacının zararı tazmin borcu bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, savaş rizikosunun kapsamı ve özellikle rizikonun uzak geçmişte yaşanan savaşları içerecek şekilde yorumlanıp yorumlanamayacağı da değerlendirilmesi gereken sorunlardan biridir. Bu hususlar yakın zamanda İngiltere'de verilen bir ilk derece mahkemesi ve istinaf mahkemesi kararına (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC); *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484) konu olmuştur. Bu çalışmada, mahkemelerin, savaş rizikosunun nedensellik bağındaki yerine ve rizikonun kapsamına ilişkin yaklaşımları ele alınmaktadır. Kararlara konu olan sigorta sözleşmesi bir tür deniz sigortası sözleşmesi olmadığından, mahkemelerin yaklaşımlarına ilişkin olarak bu çalışmada İngiliz hukuku uyarınca yapılan değerlendirmeler ayrıca tekne ve yük sigortası sözleşmelerine eklenen Enstitü Şartları bağlamında irdelenmektedir. Son olarak, İngiliz hukukuna göre yapılan bu incelemenin Türkiye'de akdedilen tekne ve yük sigortası sözleşmeleri bakımından önemi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: •Sigorta •Savaş Rizikosu •Sözleşmelerin Yorumu •Nedensellik •Enstitü Şartları

ABSTRACT

War-related risks may be covered or excluded under indemnity insurance contracts. In this context, whether the loss is caused by the war peril and whether there are other causes resulting in the loss are of significance in terms of the insurer's obligation to indemnify. Moreover, the scope of the war peril and particularly whether it can be interpreted to encompass wars from the distant past is one of the problems that should be addressed in this regard. These issues have been the subject of recent decisions of the High Court and the Court of Appeal of England and Wales (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC); *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484). This article analyses the courts' approaches to the war peril's role in causation and to the interpretation of the peril's scope. Since the insurance contract discussed in the decisions is not a type of marine insurance contract, the assessments in this study regarding the courts' approaches under English law are further elaborated in the context of the Institute Clauses incorporated into hull and cargo insurance contracts. Finally, the paper explores the significance of this analysis made under English law for hull and cargo insurance contracts concluded in Türkiye.

Keywords: •Insurance •War Peril •Construction of Contracts •Causation •Institute Clauses

GİRİŞ

Zarar sigortası sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların bir kısmı, sigortacının zararı tazmin borcunun söz konusu olup olmadığına ilişkindir. Bu

tür sigortalarda sigortacının zararı tazmin ile yükümlü olması için, kural olarak, zarara sebebiyet veren rizikonun teminatın kapsamında olması veya teminat kapsamının dışında olmaması gerekmektedir. Zararı meydana getiren birden fazla sebep bulunması ve bu sebeplerden birinin teminatın kapsamında, diğerinin ise teminatın kapsamı dışında olduğu durumda ise zararı tazmin yükümlülüğünün doğup doğmadığı tartışılması gereken bir husustur. Bu bağlamda, farklı tür zararların meydana gelmesinde rol oynayabilen, kimi sigorta sözleşmelerinde kapsam dahilinde olan, kimi sözleşmelerde ise kapsam dışında bırakılan “savaş” rizikosunun yorumu ile nedensellik bağındaki yerinin tespiti önem arz etmektedir.

İngiltere’de 2023 yılında verilen bir ilk derece mahkemesi¹ ve istinaf mahkemesi kararında², II. Dünya Savaşı sırasında atılan - ancak patlamayan - bir bombanın 2021 yılında patlatılması sonucunda meydana gelen zararın, sigorta sözleşmesi kapsamından istisna edilen “savaş” (*war*) rizikosundan kaynaklanıp kaynaklanmadığı tartışma konusu olmuştur. Bu çalışmada, kararlara konu olan olaylar, tarafların iddiaları, mahkemelerin nedenselliğe ve ‘savaş’ rizikosunun yorumuna ilişkin değerlendirmeleri aktarılacaktır. İstinaf mahkemesi genel olarak ilk derece mahkemesi bulguları yönünde hüküm kurduğundan, bu çalışmada bu mahkeme kararları birlikte değerlendirilecek, gerektiğinde İstinaf mahkemesi kararının farklılık arz eden yönlerine değinilecektir. Her iki mahkeme de ‘savaş’ rizikosunun yorumunu ve özellikle uzak geçmişte yaşanan II. Dünya Savaşı’nı kapsayıp kapsamadığını ayrıntılı olarak ele almamış, incelemelerini daha çok nedensellik konusunda yoğunlaştırmıştır. Bu çalışmada bu yaklaşım, İngiliz hukukunda sözleşmelerin yorumuna uygulanan kurallara atıf yapılarak eleştirilmekte, ‘savaş’ rizikosunun uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayacak şekilde yorumlanıp yorumlanamayacağı ele alınmakta, varılan sonuçların mahkemelerin nedenselliğe ilişkin bulgularını ne yönde etkileyebileceğine değinilmektedir. Uyuşmazlığa konu olan sigorta sözleşmesi bir tür deniz sigortası sözleşmesi olmadığından, mahkemelerin yaklaşımlarına ilişkin olarak bu çalışmada yer alan değerlendirmelerin tekne ve yük sigortası sözleşmelerine eklenen Enstitü Şartları bağlamında da irdelenmesi amaçlanmaktadır. Son olarak, İngiliz hukuku uyarınca yapılan bu incelemenin

¹ *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC). Bundan böyle dipnotta “TCC” kısaltması ile belirtilecektir.

² *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484. Bundan böyle dipnotta “CA” kısaltması ile belirtilecektir.

Türkiye’de akdedilen tekne ve yük sigortası sözleşmeleri bakımından önemi ele alınacaktır.

I. İLK DERECE MAHKEMESİ VE İSTİNAF MAHKEMESİ KARARLARINA KONU OLAN OLAYLAR VE TARAFLARIN İDDİALARI

1. Kararlara Konu Olan Olaylar

1 Nisan 2020 tarihinde Exeter Üniversitesi (sigortalı) ile Allianz (sigortacı) arasında sigortalıya ait binaların zıya ve hasarı ile iş durmasından doğan zararları teminat altına alan bir yıl süreli bir sigorta sözleşmesi akdedilmiştir³. Sözleşmede, teminat kapsamındaki hâller genel nitelikte bir şart ile belirlenmiş⁴, “savaş”tan kaynaklanan zararlar ise istisna edilmiştir⁵. 26 Şubat 2021 tarihinde, sigortalıya ait bulunan üniversite yerleşkesinin yakınındaki bir inşaat sahasındaki çalışma esnasında bir bomba bulunmuş ve bu olay üzerine sigortalıya ait yurt binaları boşaltılmıştır⁶. Olay yerini inceleyen Kraliyet Lojistik Kuvvetleri (*Royal Logistic Corps*) tarafından, bombanın II. Dünya Savaşı sırasında Alman silahlı kuvvetleri tarafından atılan ve Hermann Göring’in isminden esinlenilerek “Hermann” olarak adlandırılan bomba olduğu tespit edilmiştir⁷. Lojistik Kuvvetleri’ne bağlı Patlayıcı Maddeler Birimi (*Explosive Ordnance Disposal (EOD) team*) ise bombanın bulunduğu yerden çıkarılarak taşınmasının güvenli olmayacağına, bulunduğu yerde kontrollü olarak patlatılmasının uygun olacağına karar vermiştir⁸. Bomba 27 Şubat 2021 tarihinde

³ TCC, [12].

⁴ Bkz. TCC, [15] “*Indemnify or otherwise compensate the insured against loss, destruction, damage, injury or liability (as described in and subject to the terms, conditions, limits and exclusions of this policy or any section of this policy) occurring or arising in connection with the business during the period of insurance or any subsequent period for which the insurer agrees to accept a renewal premium.*”

⁵ Bkz. [16] “*War (Not applicable to the Computer, Engineering Machinery Damage, Engineering-Business Interruption, Employers’ Liability, Personal Accident, Business Travel, Terrorism, Fidelity Guarantee, Cyber and Directors and Officers Sections) Loss, destruction, damage, death, injury, disablement or liability or any consequential loss occasioned by war, invasion, acts of foreign enemy, hostilities (whether war be declared or not), civil war, rebellion, revolution, insurrection or military or usurped power.*”

⁶ TCC, [9].

⁷ TCC, [10].

⁸ TCC, [10].

patlatılmış ve patlama sonucunda sigortalıya ait yurt binaları hasara uğramış⁹, bunun üzerine sigortalı sigortacıdan hasara ve yurt binalarının boşaltılmasından kaynaklanan iş durması zararlarına ilişkin olarak tazminat talebinde bulunmuştur¹⁰. 28 Nisan 2021 tarihinde sigortacı, sözleşmede yer alan istisna hükmüne dayanarak, zararların sebebinin “savaş” olduğunu ileri sürerek ödeme yapmaktan kaçınmış¹¹ ve 26 Ocak 2022 tarihinde sunmuş olduğu dilekçe ile sigortalının taleplerini reddetmekte haklı olduğunun ilk derece mahkemesi tarafından tespit edilmesini talep etmiştir¹². Sigortalı aleyhinde verilen karar sonrasında ise bu karar temyiz edilmiştir. İstinaf mahkemesince verilen kararda da ilk derece mahkemesi tarafından değinilen olaylar konu alınmıştır.

2. Tarafların İddiaları

Tarafların ortak kabulü uyarınca ilk derece mahkemesi önünde görülen davada hukuki uyuşmazlığın konusu, zararın, sözleşme ile istisna edilen “savaş” rizikosundan kaynaklanıp kaynaklanmadığıdır. Sigortacının, meydana gelen zararı tazmin etme sorumluluğundan kurtulabilmesi için zararın “savaş” rizikosundan meydana geldiğini, diğer bir ifadeyle savaş ile zarar arasında nedensellik bağı bulunduğunu ispat etmesi gerekmektedir. İstisna hükmünde “savaştan kaynaklanan zararlar”ın (*loss occasioned by war*) teminatın kapsamının dışında olduğu belirtilmiştir. Bu hükümde yer alan “kaynaklanan” ifadesi nedenselliğe ilişkin olarak her ne kadar geniş olarak algılanabileceksede taraflar, bu ifadenin, savaşın zararın “etkin sebebi” (*proximate cause*)¹³ olduğu durumları ifade ettiği yönünde görüş birliğine varmıştır¹⁴. Bu hususa dayanarak sigortacı, bombanın atılmasının savaşa ilişkin bir hareket olduğunu, zararın bombanın atılmasından kaynaklanması nedeniyle tek etkin sebebinin savaş olduğunu ileri sürmüştür¹⁵. Diğer bir seçenek olarak ise; bombanın atılmasının zararın birden çok sebebinden birisi¹⁶ olduğunu, diğer etkin sebebin teminat

⁹ Bombanın patlatılma anına ilişkin olarak bkz. ‘Exeter WW2 Bomb: People not Able to Go Home on Sunday’ (BBC, 28 Şubat 2021) <<https://www.bbc.com/news/uk-england-devon-56229045>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

¹⁰ TCC, [12].

¹¹ TCC, [13].

¹² TCC, [4].

¹³ Etkin sebebe ilişkin açıklamalar için bkz. III.1.

¹⁴ TCC, [18].

¹⁵ TCC, [19].

¹⁶ Sigortacı tarafından kullanılan ve mahkemenin incelemesine dayanak teşkil eden ifade “*concurrent causes*” olup, İngiliz hukukunda bu ifadenin, etkileri birbirine eşit veya yaklaşık olarak eşit bulunan ve zararı doğuran birden fazla sebebe işaret ettiği, bu sebeplerin zararın

kapsamındaki bir hâl olarak kabul edilen bombanın kontrollü olarak patlatılması olgusu olduğunu, *Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp.* [1974] QB 57 kararı¹⁷ uyarınca zarara sebebiyet veren etkin sebeplerden birinin teminat kapsamında diğerinin ise teminat kapsamı dışında olması durumunda zararın teminat kapsamı dışında tutulacağını savunmuştur¹⁸.

Sigortalı ise, zararın etkin sebebinin bombanın atılması ve dolayısıyla “savaş” rizikosu değil, 2021 yılında bombanın Patlayıcı Maddeler Birimi tarafından kontrollü olarak patlatılması olduğunu ileri sürmüştür¹⁹. Bu iddiasını desteklemek için, sigorta sözleşmesinde yer alan “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşlara uygulanmasının amaçlanmış olamayacağını²⁰ ifade

meydana geldiği anda etkin ve mevcut olmasının gerektiği, rizikoların aynı anda meydana gelmeye başlamasına gerek olmadığı belirtilmiştir, bkz. Meixian Song, *Causation in Insurance Contract Law* (B. 2, Informa Law from Routledge 2024), 123 (Causation II).

¹⁷ Bu karar, zararı tek başına meydana getirmeye yeterli olmayan teminat kapsamındaki bir etkin sebep ve teminat kapsamı dışındaki bir etkin sebebin yol açtığı zarar bakımından sigortacının tazminat sorumluluğunun doğmayacağına ilişkindir. Bkz. Malcolm A. Clarke, *The Law of Insurance Contracts* (B. 6, Informa Law from Routledge 2009), para 25-6A.

¹⁸ TCC, [19]. İngiliz sigorta hukukunda birden çok sebep söz konusu ise ve bu sebepler tek başlarına zararı meydana getirebilecek kuvvette olmayıp zararı ancak birlikte doğurabiliyorsa, bu durumda ilgili sebepler “*concurrent interdependent causes*” olarak anılmaktadır. Bu hâl medeni hukuk bağlamında, “ortak nedensellik” ile benzerlik göstermektedir (ortak nedenselliğe ilişkin açıklamalar için bkz. M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 2* (B. 12, Vedat Kitapçılık 2016), s. 52 para. 148 (Cilt 2); Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (B. 21, Yetkin Yayınları 2017), 568 (Genel Hükümler); Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi* (Sevinç Matbaası 1975), 149 vd. (İlliyet)). Sebepler, tek başlarına zararı meydana getirebilecek durumda ise “*concurrent independent causes*” olarak ifade edilmektedir. Bu hâl ile medeni hukuk bağlamında “yarışan nedensellik” arasında benzerlik bulunmaktadır (yarışan nedensellik hakkında bkz. Oğuzman ve Öz, Cilt 2, 52-53, para. 149; Eren, Genel Hükümler, 570; Eren, İlliyet, 157-160).

Etkileri birbirine eşit veya yaklaşık olarak eşit bulunan ve meydana gelen sonucu doğuran birden fazla sebebin, sonucu tek başına meydana getirmeye elverişli olup olmadığı hususu, İngiliz sigorta hukukunda sigortacının sigorta tazminatını veya bedelini ödeme sorumluluğu bakımından önem arz etmektedir. Sözgelimi, dn. 17’de de belirtildiği gibi, zararı tek başına meydana getirmeye elverişli olmayan, ancak birlikte gerçekleştiğinde meydana getirebilen birden fazla sebebin birinin teminat kapsamında, diğerinin ise teminat kapsamı dışında olması durumunda sigortacı sorumlu tutulmamaktadır (*Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp.* [1974] QB 57 (*obiter*)). Benzer bir durumda, sebeplerden biri teminat kapsamında olup diğeri açıkça teminat kapsamı dışında bırakılmadıysa, sigortacı sorumlu tutulmaktadır (*Lloyd Instruments Ltd. v. Northern Star Ins. Co. Ltd. (The Miss Jay Jay)* [1987] 1 Lloyd’s Rep 32).

¹⁹ TCC, [20].

²⁰ TCC, [20]. İngiliz hukukunda, sözleşmelerin yorumunda tarafların gerçek iradesine itibar edilmemekte, yorum, sözleşme taraflarının makul olarak bilgisi dahilinde olması beklenen

etmiştir. Sigortacının zararın birden fazla etkin sebebinin olduğuna ilişkin iddiasına ilişkin olarak ise, iddianın doğru olmadığını, bir an için doğru olduğu düşünülse dahi sözleşmede yer alan diğer bazı istisna hükümlerinde birden fazla etkin sebebe ilişkin açık ifadeler olduğunu ancak “savaş” rizikosuna ilişkin istisna hükmünde bu tür ifadelerin bulunmadığını, hükmün muğlak olduğunu ve hükmü kaleme alan tarafın hilafına yorumlanması gerektiğini²¹ belirterek “savaş” istisnasının ancak zararın *tek etkin sebebi* olması durumunda uygulanabileceğini öne sürmüştür²². Bu iddialar ışığında ilk derece mahkemesi tarafından görülen uyuşmazlığa konu olan esas hukuki sorun, zararın etkin sebebinin, teminat kapsamı dışındaki “savaş” rizikosu mu, yoksa teminat kapsamında olduğu kabul edilen bombanın müdahale sonucunda patlatılması olgusu mu olduğuna ilişkindir.

İlk derece mahkemesinin sigortalı aleyhinde verdiği karar sonrasında, kararı bir üst mahkemeye taşıyan sigortalı, ‘savaş’ rizikosunu teminat kapsamı dışında bırakan istisna hükmünün sadece savaşın doğrudan sebebiyet verdiği zararları teminat dışında bırakmak amacıyla eklenmiş olduğunu, zararın doğrudan sebebinin kontrollü patlatma olduğunu, bu sebeple de ‘savaş’ istisnasının olayda uygulanamayacağını ileri sürmüştür²³. Ayrıca ‘savaş’ istisnasının seksen sene kadar önce sona ermiş bir savaşı içermesinin amaçlanmış olamayacağı savını yinelemiştir. Sigortacı, nedensellik bakımından, savaşın zararın tek etkin sebebi olmadığı hâlde dahi sorumlu tutulamayacaklarını, zira o durumda da zararın birden fazla etkin sebebi olacağını ve bunların birinin istisna edilen ‘savaş’ olmasından hareketle *Wayne Tank* kararının uygulanacağını ifade etmiştir. Buna cevaben sigortalı ise, kontrollü patlatmanın mahkeme tarafından zararın etkin sebebi olarak kabul edilmesi durumunda benzer etkide başka bir sebebin bulunmaması itibarıyla “etkileri birbirine eşit veya yaklaşık olarak eşit bulunan ve zararı doğuran birden fazla sebep” (*concurrent causes*) durumunun söz konusu olmayacağını²⁴, sigortacının zararı tazmin etmekle sorumlu tutulacağını vurgulamıştır²⁵.

bilgileri haiz bulunan bir kimsenin anlayacağı şekilde yapılmaktadır. Bu konuya aşağıda III.1.A bölümünde değinilecektir.

²¹ TCC, [21], İngiliz hukukunda “*contra proferentem rule*” olarak anılmaktadır.

²² TCC, [20].

²³ CA, [40].

²⁴ Sigortalı, savını, Yüksek Mahkeme’nin (*United Kingdom Supreme Court*) *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 kararının 172. paragrafına dayandırmıştır.

²⁵ CA, [45].

Bu noktada belirtmek gerekir ki II. Dünya Savaşı sırasında atılan fakat patlamayan, uzun süre sonra kontrollü şekilde patlatılan bombalardan kaynaklanan zararlar Birleşik Krallık dışında da tartışma konusu olmuştur. Sözelimi, Almanya'nın Münih kentinde 2012 yılında inşaat çalışmaları esnasında bulunan bomba *Allianz v. Exeter* kararında olduğu gibi kontrollü olarak patlatılmış ve ilgili çevrede hasara sebebiyet vermiştir²⁶. Bu olayı takiben, cam kırılması, yangın ve konut sigortası gibi sigorta türlerine ilişkin olarak akdedilmiş olan sözleşmeler tahtında sigortacıardan taleplerde bulunulmuştur. Alman Sigortacılar Birliği (*Der Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV)*), yayımlamış olduğu ve tavsiye niteliğinde olan şartlar uyarınca savaştan kaynaklanan zararların teminat kapsamı dışında olduğunu ifade etmiştir²⁷. Bununla birlikte ilgili şartlar sadece tavsiye niteliğini haiz olduğundan, bu şartlara tâbi olarak akdedilmemiş ve savaş rizikosunun istisna edilmediği sözleşmeler bakımından sigortacının bombadan kaynaklanan zararlardan sorumlu tutulabileceği belirtilmiştir²⁸. Ayrıca, bu rizikonun istisna edilmiş olması durumunda dahi, bazı sigortacılar II. Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan zararlar bakımından yine de ödeme yapacaklarını açıklamıştır²⁹.

II. İLK DERECE MAHKEMESİ VE İSTİNAF MAHKEMESİNİN TARAFLARIN İDDİALARINA YAKLAŞIMI

Aşağıdaki bölümlerde, mahkemeler tarafından nedensellik çerçevesinde verilmiş olan kararlar ve bu kararların gerekçeleri ile gerekçelerin izahında yol

²⁶ 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett Zerstört' (*Spiegel Panorama*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

²⁷ Leonhard Rolwes, 'The Munich Bomb' (*Munich Re*, 15 Temmuz 2013) <<https://www.munichre.com/en/insights/infrastructure/munich-bomb-insurers-settle-claims.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024; 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett Zerstört' (*Spiegel Panorama*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

²⁸ 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett Zerstört' (*Spiegel Panorama*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

²⁹ 'Millionenschaden im Verwüsteten Straßenzug' (*Welt*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.welt.de/regionales/muenchen/article108858667/Millionenschaden-im-verwuesteten-Strassenzug.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024; 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett Zerstört' (*Spiegel Panorama*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

gösterici olabilecek kavramlar ele alınacaktır. Ardından, mahkemelerin, “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları içerecek şekilde geniş yorumlanıp yorumlanamayacağına ilişkin hukuki soruna yaklaşımına değinilecektir.

1. Nedensellik

Yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere, taraflar arasında uyuşmazlığa konu olmayan hususlardan biri, mahkemenin, zararın teminat kapsamında olup olmadığını değerlendirirken, zararın “etkin sebebi”ni (*proximate cause*)³⁰ araştırması gerektiğidir³¹. Tarafların bu hususta görüş birliğine varmış olmaları, “savaş” istisnasının düzenlendiği sözleşme şartında etkin sebebe ilişkin herhangi

³⁰ İngiliz sigorta hukuku bağlamında “etkin sebep” teorisine değinen yayınlardan bazıları için bkz. Rob Merkin, *Lowry, Rawlings and Merkin’s Insurance Law: Doctrines and Principles* (B. 4, Hart Publishing 2022), 262-266 (Doctrines); John Lowry ve Philip Rawlings, ‘Proximate Causation in Insurance Law’ (2009) 68(2) *Modern Law Review* 310; Howard Bennett, *The Law of Marine Insurance* (B. 2, Oxford University Press 2006), para. 9-03-9.45; Robert Merkin, *Colinvaux’s Law of Insurance* (B. 13, Sweet & Maxwell 2022), 211-212 para. 5-067, 214-217 para. 5-071-5.76 (Colinvaux); Robert Merkin, Johanna Hjalmarsson, Aysegul Bugra ve Jennifer Lavelle, *Marine Insurance Legislation*, B. 5 (Informa Law from Routledge 2014), 88 (Legislation); Malcolm Clarke, ‘Insurance: The Proximate Cause in English Law’ (1981) 40(2) *Cambridge Law Journal* 284 (Proximate Cause); Jonathan Gilman, Mark Templeman, Claire Blanchard, Philippa Hopkins, Neil Hart ve David Walsh, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, B. 20 (Sweet & Maxwell 2021), para. 22.03-22.04; Özlem Gürses, ‘The Proximate Causes of Loss’, D. Rhidian Thomas (ed), *The Modern Law of Marine Insurance (Volume Five)* (Informa Law from Routledge 2023) 170; Francis D. Rose, *Marine Insurance: Law and Practice* (B. 2, Informa 2012), para. 19-15; Meixian Song, *Causation in Insurance Contract Law* (Informa Law from Routledge 2014), 11-16 (Causation I); Song, Causation II, 49 vd.; M. Fehmi Ülgener, *Deniz Sigortacısının Sorumluluğu – Causa Proxima* (Der Yayınları 2021), 22-31 (Sigortacının Sorumluluğu); M. Fehmi Ülgener, *Deniz Sigortalarda Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı* (Der Yayınevi 1994), 69-82; Emine Yazıcıoğlu, *Tekne Sigortası Sözleşmesi* (Beta 2003), 197-198; Zehra Şeker, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (Beta 2001), 214-219.

Sigortacının, sigortalının zararını tazmin etme borcunun rizikolar bakımından kapsamını düzenleyen 1906 tarihli Birleşik Krallık Deniz Sigortaları Kanunu (Marine Insurance Act 1906)’nin 55. maddesinin 1. fıkrasında, Kanun’da veya sözleşme ile aksi belirtilmedikçe, teminat kapsamındaki rizikoların zararın *etkin sebebi* olduğu durumlarda sigortacının bu tür zararlardan sorumlu olduğu, teminatın kapsamı dışındaki rizikoların zararın *etkin sebebi* olduğu durumlarda ise bu tür zararlardan sorumlu olmadığı ifade edilmiştir. Deniz sigortaları bakımından uygulama alanı bulan bu kural, deniz sigortaları dışındaki sigortalara da uygulanmaktadır, bkz. *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [163]; Samim Ünün, ‘En Üst Derecedeki İngiliz Mahkemesi’nin (United Kingdom Supreme Court) Covid-19 Nedeniyle Meydana Gelen İş Durması Zararları Hakkında Verdiği 15 Ocak 2021 Tarihli “Test Case” Kararı (Financial Conduct Authority v. Arch and Others)’, Sezer Ilgın ve Bülent Sözer (eds), *2020 Sonrasında Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku: Olası Sorunlar* (Vedat Kitapçılık 2021) 135, 145 (İş Durması).

³¹ TCC, [18].

bir ifade olmaması, bunun yerine “savaştan kaynaklanan” (*occasioned by war*) gibi aslında daha geniş yorumlanabilecek bir ifadenin bulunması itibarıyla önem arz etmektedir. İngiliz sigorta hukuku uyarınca, etkin sebebin araştırılmasında, zararı meydana getiren mantiki (tabii) sebeplerin³² belirlenmesi herhangi bir önem arz etmemektedir³³. Etkin sebebin tespitinde *Allianz v. Exeter* kararında mahkemenin de belirtmiş olduğu üzere, sağduyuya (*common sense*) başvurulmalıdır³⁴, ancak sağduyuya başvurulması, herhangi bir yol gösterici kurala dayanmaksızın sadece sezgiler (*unguided gut feeling*) uyarınca karar verilebileceği anlamına gelmemektedir³⁵. Diğer yandan etkin sebebin araştırılması, gereğinden fazla analiz yapılmasını da gerektirmemektedir³⁶. Etkin sebep, mutlaka zarara zamansal olarak en yakın sebep olmak zorunda değildir³⁷.

³² Mantiki (tabii) sebepler, hukuki sorumluluğun tesisi bakımından “sonucu meydana getiren şartlardan her biri” olarak açıklanabilir, bkz. Eren, Genel Hükümler, 559. Bu sebepler, İngiliz hukukunda “but for” ölçütünün uygulanması sonucunda belirlenmekte; “but for” ölçütü ise “doğal nedenselliğe karşılık gelmektedir”, bkz. Ünan, İş Durması, 173. Hukuki sorumluluk doğuran bir zararın tazmininin talep edilebilmesi için fiille zarar arasında her şekilde mantiki nedensellik bulunması gerekmektedir, ancak fiille zarar arasında bu tür bir nedenselliğin bulunduğu “bütün zararlardan faili sorumlu tutmak da adil olmayabilir” bkz. Oğuzman ve Öz, Cilt 2, 45 para 133. Bu nedenle günümüzde Türk hukukundaki hâkim görüşü uyarınca mantiki sebepler doğrudan hukuken sorumluluk doğuran sebepler olarak kabul edilmemekte, “[m]antiki nedensellik zinciri içinde bir sebebin zararı meydana getirmeye uygun bir sebep olup olmadığı” araştırılmaktadır, bkz. Oğuzman ve Öz, Cilt 2, 45-46 para 138. Uygun nedensellik bağı hakkında bkz. Eren, Genel Hükümler, 562-568; Eren, İlliyet, 51 vd.; Oğuzman ve Öz, Cilt 2, 45-47, para. 138-143.

³³ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 kararına konu olan sigorta hukuku uyumsuzluğunda, zararın etkin sebebinin araştırılmasında öncelikle mantiki sebeplerin tespit edilmesi gerektiği ileri sürülmüş, ancak Yüksek Mahkeme bu talebi reddetmiştir. Mahkemenin kararında “nedensellik bağı araştırılırken tarafların (hangi hallerde sigorta teminatının işlerlik kazanacağı hususundaki varsayımsal) iradelerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiş ve hastalık klozlarında “but for” ölçütü yerine taraf iradelerine ağırlık veren bir yaklaşım benimsenmiş” olduğu ifade edilmiştir bkz. Ünan, İş Durması, 173. Bu karar öncesinde kaleme alınan ve etkin sebebin araştırılmasında mantiki sebeplerin belirlenmesinin gerekli ancak yetersiz olduğunu ifade eden bir karara yapılan atf için bkz. Song, Causation I, 14. *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 kararı sonrasında bu görüşe itibar edilmesi mümkün gözükmemektedir.

³⁴ TCC, [41]. Bu husus Yüksek Mahkeme tarafından *Yorkshire Dale Steamship Co Ltd v. Minister of War Transport* [1942] AC 691, 706 ve *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168]’de de ifade edilmiştir.

³⁵ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168].

³⁶ TCC, [41]. Bu husus Yüksek Mahkeme tarafından *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168]’de de ifade edilmiştir.

³⁷ Etkin sebep teorisinin modern gelişiminin başlangıç noktası olarak *Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited* [1918] AC 350 kararı gösterilebilir (bkz. Merkin ve diğerleri, Legislation, 88). Bu kararda mahkeme, zamansal olarak zarara en yakın sebebin doğrudan etkin sebep olarak kabul edilmesinin mümkün olmayacağını ifade etmiştir ([126]).

Öğretide, etkin sebebin araştırılmasında, hangi olgunun kaçınılmaz olarak zarara sebebiyet verdiği üzerinde durulması gerektiğine değinilmiş, meydana gelen türde zararın o olgunun kaçınılmaz sonucu olmasının aranmasının gerektiği, ancak zararın gerçekleşen miktarda meydana gelmesinin sadece olasılık dahilinde olmasının (*not unlikely to occur*) yeterli olduğu ifade edilmiştir³⁸. *Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited* [1918] AC 350 kararının yorumuna dayanan bu görüşün en azından kaçınılmazlık ile ilgili kısmının Yüksek Mahkeme tarafından da *FCA v. Arch* kararında uygulandığı görülmektedir. Mahkemeye göre etkin sebebin tespitinde araştırılması gereken husus, akla gelebilecek olan her durumda olmasa dahi olayların olağan akışı uyarınca hangi olgunun zarara kaçınılmaz (*inevitable*) olarak sebebiyet verdiğidir³⁹.

İlk derece mahkemesinin nedensellik bakımından esas olarak değerlendirdiği hususlar, zararın tek bir etkin sebebi varsa bu sebebin “savaş” rizikosu kapsamındaki bombanın atılması mı yoksa bombanın atılmasından seneler sonra kontrollü şekilde patlatılması olgusu mu olduğu ve bombanın atılması ve kontrollü şekilde patlatılmasının her ikisinin de etkin sebep olup olmadığıdır. Mahkemeye göre, ilk durumda etkin sebep “savaş” ise, “savaş” rizikosu teminat kapsamı dışında bırakıldığından sigortacının meydana gelen zararları tazmin etme sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Etkin sebebin bombanın kontrollü olarak patlatılması olduğu kabul edilirse, kontrollü patlatma teminat kapsamında yer alan bir olgu olduğundan sigortacı tazminatı ödemekle yükümlü tutulacaktır. Her iki hâlin de etkin sebep olarak kabul edilmesi durumunda ise, zararın bir sebebinin teminat kapsamında diğerinin ise teminat kapsamı dışında olması hususunda uygulama alanı bulan *Wayne Tank* kararı uyarınca sigortacı zarardan sorumlu tutulamayacaktır.

Zararın tek bir sebebinin olduğunun kabul edilmesi durumunda mahkemenin bu sebebin savaş mı yoksa bombanın patlatılması olgusu mu olduğuna ilişkin kararının birden fazla dayanağı bulunmaktadır. Mahkeme, öncelikle bombanın patlatılması olgusunun, ilgili koşullar göz önünde bulundurulduğunda makul

³⁸ Clarke, Proximate Cause, 288. Bu görüş, *Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited* [1918] AC 350 kararının yorumuna dayanmaktadır ve öğretilde çeşitli çalışmalarda bu görüşün açıkça veya örtülü olarak desteklendiği (bkz. Song, Causation I, 15; Song, Causation II, 75; Ayşegül Buğra, *Insurance Law Implications of Delay in Maritime Transport* (Informa Law from Routledge 2017), 23, para 2.11) veyahut eleştirildiği (bkz. William Melbourne, ‘Common Sense and Inevitable Loss: Proximate Causation in Marine Insurance’ (2022) 28 *Journal of International Maritime Law* 12) gözlenmektedir.

³⁹ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168].

olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında 2021 yılında Yüksek Mahkeme tarafından verilen *FCA v. Arch* kararında Mahkeme'nin bu tür makul hareket tarzı teşkil eden davranışların ayrı bir sebep olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin genel bir yönlendirmede bulunduğu ve bu sebeple *Allianz v. Exeter* uyuşmazlığında bombanın kontrollü olarak patlatılmasının ayrı bir etkin sebep olmadığına karar vermiştir⁴⁰. Alternatif olarak ise, *FCA v. Arch* kararında Yüksek Mahkemenin bu tür davranışların 'sebe' olarak kabul edilemeyeceğine ilişkin olarak açıkça bir kural ihdas etmemiş olmasından hareketle⁴¹, yine de bombanın patlatılmasının ayrı bir etkin sebep olup olamayacağını değerlendirmiştir. Bu hususu ele alırken mahkeme, zararın esasen bir patlamadan ileri geldiğini, patlamanın bombanın patlatılmasına ilişkin alınmış olan makul kararın sonucu olduğunu, bu kararın verilmesinin sebebinin ise bombanın Exeter Üniversitesi sınırları içinde bulunması olduğunu ifade etmiştir⁴². İlgili arazide bomba olmasaydı, patlamanın meydana gelmeyeceğini, bombanın hem patlayıcı bir silah teşkil ettiğini hem de patlatılmayı gerekli kıldığını belirtmiştir⁴³. Ayrıca bomba atıldığı anda patlamış olsaydı, zararın etkin sebebinin bombanın atılması olarak kabul edilmesinin kaçınılmaz olacağını, ancak bombanın patlatılmasına ilişkin olarak verilen makul kararın bu sonucu değiştirmeyeceğini, bombanın varlığının hem kontrollü şekilde patlatılmasına hem de kaçınılmaz olarak zarara sebebiyet verdiğini ve son olarak bombanın atılması ile patlatılması arasında geçen sürenin bombanın patlayıcı etkisini yitirmesine sebep olmadığını zikretmiştir⁴⁴. İlk derece mahkemesi, bu nedenlerle bombanın atılmasının zararın tek etkin sebebi olduğuna ve bu nedenle sigortacının sorumlu olmadığına hükmetmiştir.

Mahkeme, bombanın atılmasının zararın tek etkin sebebi olduğuna ilişkin kararının isabetli olmaması durumunda ise, alternatif olarak, bombanın atılması ve patlatılmasının her ikisinin de etkin sebep olarak zararı birlikte kaçınılmaz kıldıklarının kabul edilebileceğini ifade etmiştir⁴⁵. Böylelikle mahkeme, ilgili sebeplerin, sigortacının da ileri sürdüğü üzere "etkileri birbirine eşit veya yaklaşık olarak eşit bulunan ve zararı doğuran birden fazla sebep" (*concurrent causes*) olarak görülebileceğini ve bu durumda yine sigortacının sorumluluktan kurtulacağını kabul etmiştir. Sigortalının, "savaş" rizikosuna ilişkin istisna

⁴⁰ TCC, [42].

⁴¹ TCC, [43].

⁴² TCC, [45].

⁴³ TCC, [45].

⁴⁴ TCC, [46].

⁴⁵ TCC, [54].

hükümünde, bu tür sebepler ile ilgili nedenselliğe ilişkin hiçbir ifade olmaması ancak diğer hükümlerde olmasının sigortacının hilafına yorumlanması gerektiği ve bu itibarla “savaş” istisnasının, ancak savaşın zararın tek etkin sebebi olması durumunda uygulanabileceği iddiasını da ayrıca değerlendirmiştir. Hüküm kaleme alan aleyhine yorumlama konusunda ilk derece mahkemesi bu yorum kuralının sigorta sözleşmelerinde yer alan ve teminat kapsamına ilişkin olan istisna hükümlerine uygulanamayacağını belirtmiştir⁴⁶. Ayrıca mahkeme, bir istisna hükmünün hükmü kaleme alan aleyhine yorumlanabilmesi için muğlak olması gerektiğine, ancak söz konusu istisna hükmünün kendisinin muğlak olmadığına⁴⁷, muğlaklığın sadece istisna hükmünün uyuşmazlığa konu olayda nasıl uygulanabileceğine ilişkin olarak söz konusu olduğuna⁴⁸ dikkat çekmiştir. Böylelikle mahkeme, zararın etkin sebebinin savaş rizikosu mu yoksa bombanın patlatılması olgusu mu olduğuna ilişkin bir belirsizlik bulunduğu ve bu hususun aydınlatılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

İstinaf Mahkemesi ise, ilk derece mahkemesinin alternatif değerlendirmesi uyarınca hüküm kurmuş ve zararın birden fazla sebebi (savaş ve kontrollü patlatma) olduğuna, bu sebeplerin tek başlarına kaçınılmaz olarak zararı meydana getirebilecek nitelikte olmadıklarına, birlikte gerçekleşerek zarara sebebiyet verdiklerine karar vermiştir⁴⁹. Bu bağlamda, ilk derece mahkemesinin tek etkin sebep bulunduğuna ilişkin esas kararının aksine, bombanın tek başına zarara kaçınılmaz şekilde sebebiyet vermemiş olduğu kabul edilmiştir. *Wayne Tank* kararı uyarınca, zarara tek başlarına değil ancak birlikte sebebiyet veren etkin sebeplerden birinin teminat kapsamında diğerinin ise teminat kapsamı dışında olması durumunda zararın teminat kapsamı dışında kalacağına hükmedilmiştir⁵⁰. Ayrıca etkin sebeplerin ilki olan savaşın, etkisini halen sürdürdüğü sürece, ikinci etkin sebep olan kontrollü patlatmadan çok uzun süre

⁴⁶ TCC, [72]. Mahkeme, bu dayanağına ilişkin olarak, yakın zamanda İstinaf Mahkemesi (*Court of Appeal*) tarafından verilmiş olan *Brian Leighton (Garages) Limited v. Allianz* [2023] EWCA Civ 8 (*Brian Leighton v. Allianz*) kararına atıf yapmıştır (bkz. TCC, [72]). Aynı husus Yüksek Mahkeme (*Supreme Court*) tarafından verilen *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Services Ltd* [2016] UKSC 57 kararında da vurgulanmıştır.

⁴⁷ TCC, [71].

⁴⁸ TCC, [71] “*Any lack of certainty arises, not from the interpretation of the clause but in deciding how the exemption properly applies to the facts of the case*”.

⁴⁹ CA, [49].

⁵⁰ CA, [54].

önce meydana gelmiş olmasına rağmen etkin sebeplerden biri olmaktan çıkmayacağı ifade edilmiştir⁵¹.

2. “Savaş” İfadesinin Yorumu

Her ne kadar bir savaş sırasında bomba atılması olgusunun sigorta sözleşmesi uyarınca istisna edilen “savaş” rizikosu kapsamında olduğu taraflar arasında tartışmasız olsa da, sigortalı, sözleşmede yer alan “savaş” ifadesinin *uzak geçmişte yaşanan* savaflara uygulanmasının amaçlanmış olamayacağını ifade etmiştir. Bu itibarla istisna hükmünün uzak geçmişte yaşanan savaflar dışındaki savafları kastettiğini ve ancak zararı bu tür savafların etkin sebep olarak meydana getirdiği durumlarda uygulanabileceğini, dolayısıyla söz konusu olayda sigortacının istisna hükmüne dayanamayacağını ileri sürmüştür. Bununla birlikte sigortalı bu iddianın kabul edilmesi hâlinde tek başına davanın sigortalı lehine sonuçlanmasını sağlamayacağını da kabul etmiştir⁵². Bu kabulün doğruluğu tartışmalıdır ve hangi sebeple tartışmalı olduğu bir sonraki bölümde ele alınacaktır.

İlk derece mahkemesi, sigortalının bu iddiasına ilişkin olarak çok kısa ve açıklıktan uzak bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemenin, istisna hükmünde yer alan “savaş” kelimesinin pekâlâ uzak geçmişte yaşanan savafları da kapsamı için derç edilmiş olabileceğini kastettiği sonucuna varılmaktadır⁵³. Ancak mahkemenin hangi yorum kurallarını ne şekilde uygulayarak bu sonuca vardığı karar metninden anlaşılamamaktadır. Sonuç olarak mahkeme, sigortalının iddiasını reddetmiştir. Sigortalı, aynı iddiasını, ilk derece mahkemesinin tarafların varsayımsal iradelerine uygun hareket etmemiş olduğunu savunarak istinaf mahkemesi önünde de ileri sürmüştür⁵⁴. Ancak bu mahkeme de II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden yaklaşık seksen sene sonra meydana gelen zararın yine de savaş rizikosundan kaynaklanmış olabileceğini, zira savaş rizikosu

⁵¹ CA, [51].

⁵² Sigortalının iddiası “seçimlik, ek iddialar veya esas iddianın haklı olduğuna ilişkin göstergeler” (*optional, additional or mere indicators*) olarak ifade ettiği hususlar arasında sayılmıştır bkz. TCC, [73]. Sigortalının esas iddiası ise, bombanın kontrollü olarak patlatılmasının zararın tek etkin sebebi olduğudur.

⁵³ Konuya ilişkin olarak mahkemenin kullandığı muğlak ifade şu şekildedir: “*The short answer to the point is that the parties can be taken to have agreed that damage occasioned by “war” is excluded*”, TCC [75].

⁵⁴ Bkz. CA, [40].

kapsamında görülen bombanın zarar esnasında halen patlama gücü olduğuna vurgu yaparak iddiayı reddetmiştir⁵⁵.

Mahkemelerin bu izaha muhtaç kararlarının İngiliz hukukunda sigorta sözleşmelerinin yorumuna ilişkin kurallar çerçevesinde tartışılması, hem varılan sonucun nedenselliğe ilişkin değerlendirmeyi etkileyebilecek olması hem de İstinaf Mahkemesi kararının temyiz edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir verinin de henüz mevcut olmaması sebebiyle önem arz etmektedir. Bu nedenle bir sonraki başlık “savaş” rizikosunun II. Dünya Savaşı’nı içerecek şekilde yorumlanıp yorumlanamayacağı sorununa değinmektedir.

III. MAHKEMELERİN “SAVAŞ” İFADESİNİN YORUMUNA YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. İngiliz Hukukunda Sözleşmelerin Yorumuna İlişkin Kurallar Uyarınca “Savaş” İfadesinin II. Dünya Savaşı’nı İçerecek Şekilde Yorumlanıp Yorumlanamayacağı Sorunu

İngiliz hukukuna tâbi bazı sigorta sözleşmelerinde, “savaş” rizikosunun istisna edildiği sözleşme hükümlerinde uzak geçmişte yaşanan savaşlardan kalma silahların patlatılması veya patlamasının da bu riziko kapsamında olduğu açıkça belirtilmektedir⁵⁶. Ancak *Allianz v. Exeter* kararına konu olan sözleşmede bu şekilde açık bir hüküm bulunmadığından, istisna hükmünde yer alan “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayıp kapsamadığı hususu, sözleşmenin yorumu sonucunda çözüme kavuşacaktır. Aşağıdaki ikinci başlık altında değinileceği üzere, “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsamadığına ilişkin herhangi bir bulgu, nedenselliğe ilişkin bulguları da etkileyeceğinden önem arz etmektedir.

Türk hukukunda sözleşmenin yorumunda kural olarak tarafların gerçek (sübjektif) ve ortak iradelerine itibar edilirken⁵⁷, İngiliz hukukunda tarafların

⁵⁵ CA, [43].

⁵⁶ <<https://miab.co.uk/app/uploads/2022/09/Allianz-Complete-Property-Owner-Policy-Wording-Aug-2022.pdf>> s.e.t. 15 Nisan 2024, 15; <<https://www.seib.co.uk/content/uploads/2022/12/Allianz-Motor-Trade-Complete-Policy-Wording.pdf>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

⁵⁷ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) (RG T: 04.02.2011, Sayı: 27836) m. 19/I. Sözleşmelerin yorumu ile ilgili olarak bkz. M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1* (B. 16, Vedat Kitapçılık 2018), 191-194 (Cilt 1); Eren, Genel Hükümler, 484-493. Yorum yapılırken, tarafların gerçek ve ortak iradelerinin tespit edilememesi durumunda güven teorisine göre tarafların farazi iradelerinin belirlenmesi

varsayımsal (objektif) iradesine itibar edilmektedir⁵⁸. Sigorta sözleşmelerinde teminat harici hâllerin yer aldığı şartlarda geçen ibarelerin hangi kurallar uyarınca yorumlandığının açıklığa kavuşturulabilmesi amacıyla aşağıda kısaca bu hususa ilişkin İngiliz hukuku kurallarına değinilecektir. Bu kuralların, yakın tarihli Yüksek Mahkeme kararlarında değerlendirildiği görülmektedir⁵⁹.

A. İfadelerin Kelime Anlamı ve Sözleşmenin Bağlamı

İngiliz hukukunda varsayımsal iradenin tespiti bakımından, sözleşme kurulduğu anda sözleşme taraflarının makul olarak bilgisi dahilinde olması beklenen bilgileri haiz bulunan makul bir kimsenin sözleşmeden ne anladığı önem taşımaktadır⁶⁰. Sözleşmede yer alan ifadelerin sözleşmenin akdedildiği sıradaki kelime anlamına (*ordinary meaning*) itibar edilir, ancak kelime anlamı sözleşmenin bağlamı içinde yorumlanır⁶¹. Sigorta sözleşmelerindeki istisna

gerektiği (objektif yorum), objektif yorumun ise “genel hayat tecrübelerine, dürüstlük kurallarına, kısaca güven teorisine göre irade beyanının objektif anlamını tespitten ibaret” olduğu hakkında bkz. Eren, Genel Hükümler, 490.

⁵⁸ Merkin, Doctrines, 245.

⁵⁹ Bkz. *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896; *Chartbrook Ltd. v. Persimmon Homes Ltd.* [2009] UKHL 38; *Rainy Sky SA v. Kookmin Bank* [2011] UKSC 50, [21]; *Arnold v. Britton* [2015] UKSC 36, [15]; *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly Lawyers At Work Ltd)* [2016] UKSC 57, [5]-[7]; *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24.

⁶⁰ John Birds ve Katie Richards, *Birds' Modern Insurance Law* (B. 12, Sweet & Maxwell 2022), 264 “*In construing contractual documents, the aim must be to find the meaning that the document would convey to a reasonable person having all the background knowledge that would reasonably be available to the parties in the situation in which they were at the time of the contract*”. Ayrıca bkz. Merkin, Doctrines, 245. Bu yaklaşımın yakın zamanda Yüksek Mahkeme tarafından *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24 kararında kabul gördüğüne ilişkin olarak bkz. Birds ve Richards, 264, dn. 55. Makul kimsenin, sözleşme kurulduğu anda sözleşme taraflarının makul olarak bilgisi dahilinde olması beklenen bilgileri haiz bulunan kimse olduğu hakkında (“...*a reasonable person, that is a person who has all the background knowledge which would reasonably have been available to the parties in the situation in which they were at the time of the contract...*”) bkz. *Lukoil Asia Pacific Pte Ltd v. Ocean Tankers (Pte) Ltd (The Ocean Neptune)* [2018] EWHC 163 (Comm), [8]. İstanbul 3. Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr) kararında mahkeme, taraflar arasında akdedilen lisans sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak İngiliz hukukunun seçilmiş olmasından hareketle, sözleşme hükümlerinin yorumlanmasında, *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 kararına atıf yapmış ve sözleşmenin “Sözleşme anında alt yapısını bilen makul bir insanın anlayabileceği şekilde yorumlanması gereği”ne vurgu yapmıştır.

⁶¹ Alison Padfield, *Insurance Claims* (B. 5, Bloomsbury Professional 2021), 52. Sözleşmenin bağlamının, bir ifadenin olağan anlamı ile çelişmesi durumunda olağan anlamın uygulanmayacağı hakkında bkz. Birds ve Richards, 269, para. 13-12. *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24 kararında, bağlam ile olağan anlam arasında çelişki

hükümleri sözleşmenin genel bağlamı içinde yorumlanırken, sözleşmenin amacına uygun olan yorumun benimsenmesi gerekmektedir⁶². Ayrıca sigortanın türü (*nature of the insurance*) sözleşmenin bağlamına ilişkin bir unsur olarak değerlendirilmektedir⁶³. Bu bilgiler uyarınca, sözleşmede yer alan “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları içerip içermediğine ilişkin olarak yapılacak yorum bakımından, öncelikle sözleşmenin bağlamının incelenmesi önem arz etmektedir.

Sözleşmedeki teminat maddesi, istisnalar dışındaki hâllerin kapsama dahil olduğunu ifade ederek, geniş bir teminat öngörmektedir⁶⁴. Bu husus, sözleşme ile güdülen amacın bir ifadesi olarak kabul edilebilecektir. Sözleşmenin amacının bu şekilde geniş teminat verme yönünde olması karşısında, istisna hükmünde yer alan “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları içerecek şekilde yorumlanmasının teminatı daraltıcı bir özellik taşıyacağından sözleşmenin amacına uygun olmadığı ve bu ifadenin sözleşmenin amacına uygun olarak dar yorumlanması gerektiği ileri sürülebilecektir⁶⁵.

bulunması durumunda olağan anlama itibar edilmesinin reddedilmiş olduğu hakkında bkz. Padfield, 49.

⁶² *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly Lawyers At Work Ltd)* [2016] UKSC 57; Padfield, 51.

⁶³ Bkz. Padfield, 52. Yazarın bu kapsamda atıfta bulunduğu yargı kararları için bkz. 54, dn. 9.

⁶⁴ “*Indemnify or otherwise compensate the insured against loss, destruction, damage, injury or liability (as described in and subject to the terms, conditions, limits and exclusions of this policy or any section of this policy) occurring or arising in connection with the business during the period of insurance or any subsequent period for which the insurer agrees to accept a renewal premium.*” (Vurgu yazar tarafından yapılmıştır).

⁶⁵ Teminatın bu anlamda “tüm rizikolar” (*all risks*) temelinde akdedilen sigortalar ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu tür sigortalarda, teminat kapsamı dışındaki rizikoların sözleşmeyi kaleme alan aleyhine ve dar yorumlanması (*contra proferentem*) gerektiği ileri sürülebilirse de aşağıda açıklanacağı üzere İngiliz hukukunda bu kuralın teminat haricinde bırakılan hâllere uygulanamayacağı yakın tarihli yargı kararlarında ifade edildiğinden, ilgili kural uygulama alanı bulamayacaktır. Dolayısıyla dar yorumlamanın gerekçesi, hükmü kaleme alan aleyhine yorum (*contra proferentem*) kuralı yerine, sözleşmenin bağlamı (*context*) içinde yer alan sözleşmenin amacına göre yorum yapılması gerekliliğidir. Bu yorumun, sigorta sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulan ve iki olası yorum arasından, ticari sağduyuya (*business common sense*) uygun olan yorumun tercih edilmesi gerektiğine ilişkin kabul ile de uyumlu olduğu ileri sürülebilir. Bu kabulün hukuki temeli, Yüksek Mahkeme’nin *Rainy Sky SA v. Kookmin Bank* [2011] UKSC 50 kararında ifade edilen görüştür ([21]: “*If there are two possible constructions, the court is entitled to prefer the construction which is consistent with business common sense and to reject the other.*”). Sözleşmenin yorumunda ticari sağduyu tespit edilirken, sözleşmenin ticari amacına göre değerlendirme yapılması ve bu amaca en uygun yorumun seçilmesi gerektiğinin *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 içtihadında Lord Hoffmann’ın kararından anlaşıldığı

Bu tür bir yorumun ayrıca, sözleşmenin akdedilme yılı ve sözleşmede yer alan diğer teminat harici hâller de göz önünde bulundurulduğunda, makul bir kimse tarafından yapılacak olan yorumla örtüştüğü ifade edilebilecektir. Zira öncelikle, sözleşmede yer alan “terörizm”⁶⁶ ve “siber olaylar”⁶⁷ gibi diğer teminat harici hâller incelendiğinde, bu rizikoların daha “güncel” zamana işaret eden rizikolar oldukları fark edilmektedir. İstisna edilen rizikolar bütüncül olarak değerlendirildiğinde, “savaş” rizikosunun da makul bir kimse tarafından, diğer istisna edilen rizikolardaki *güncellik* özelliği ile uyumlu olarak yorumlanması ve böylelikle uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsamaması gerektiği savunulabilecektir. Ayrıca sözleşmenin 2021 yılında akdedildiği düşünüldüğünde, makul bir kimse tarafından “savaş” ifadesinin ancak güncel savaşları ifade ettiğinin düşünülmesinin pekâlâ makul olduğu da ileri sürülebilecektir. Aksinin iddia edilebilmesi için, makul bir kimsenin, tarihi savaşların sözleşme ile teminat altına alınan iş durması ve mal zararlarını halen meydana getirebildiğini bilmesinin makul kabul edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar sigortalıların bu tür taleplerle karşılaşmış veya bu tür taleplere ilişkin duyumlar almış olmalarının mümkün olması nedeniyle “savaş” ifadesini uzak geçmişte yaşanan savaşları da içerecek şekilde geniş olarak yorumlamaları söz konusu olabileceksin de⁶⁸ ilgili sözleşmedeki gibi bir sigortalının böyle bir bilgiye sahip olmasının beklenmesinin makul kabul edilemeyeceği savunulabilecektir⁶⁹. Bu nedenle, tarafların varsayımsal iradesinin tespitinde başvurulmuş ve “sözleşme kurulduğu anda sözleşme taraflarının makul olarak bilgisi dahilinde olması

yönünde bkz. Suzanne Robertson, ‘Making Sense of Commercial Common Sense’, (2018) 49(2) Victoria University of Wellington Law Review 279, 283.

⁶⁶ Sözleşmede yer alan 3. şart, bkz. TCC, [59]. Bu şartın içeriğine dikkat edildiğinde, rizikonun coğrafi sınırına ilişkin olarak istisnanın sadece İngiltere, Galler ve İskoçya’da gerçekleşmesi durumunda uygulanacağını, 1987 tarihli Kara Suları Kanunu (Territorial Sea Act 1987)’nda tanımlanan kara sularında gerçekleşmesi hâlinde ise uygulanmayacağını ifade edildiği görülmektedir. Şartta yer alan tarih, her ne kadar sözleşmenin akdedilmesinden neredeyse otuz beş sene öncesini işaret etmekteyse de sadece tanımın yer aldığı mevzuatın tarihini ifade etmekte olup sırf bu tarihe dayanılarak terörizme ilişkin istisna hükmünün tarihte yaşanmış terörizm olaylarını kastettiği ileri sürülemeyecektir.

⁶⁷ Sözleşmede yer alan 4. şart, bkz. TCC, [60].

⁶⁸ Sözgelimi, sözleşme taraflarının reasürör ve sedan olması durumunda bu şekilde yorum yapılabilecektir, zira tarafların kimler olduğu sözleşmenin bağlamına ilişkin bir husus olup yorumu etkileyebilecektir.

⁶⁹ Sigortalının uzmanlık gerektiren bilgisinin, sözleşme haricindeki sözleşme ile ilgili deliller (“*surrounding circumstances*”, “*extrinsic evidence*” veya “*factual matrix*” olarak ifade edilmektedir, bkz. Padfield, 57) kapsamında yer alamayacağına ve dolayısıyla yorumu etkileyemeyeceğine ilişkin olarak bkz. Merkin, Colinvaux, 134 para. 3-023 (bu hususa ilişkin olarak yazar, *GE Reinsurance Corp v. New Hampshire Insurance Co* [2003] EWHC 302 (Comm) kararına atıf yapmaktadır, bkz. dn. 60).

beklenen bilgileri haiz bulunan bir kimsenin”, ilgili ifadeyi uzak geçmişte yaşanan savaşları içerecek şekilde anlamasının beklenemeyeceği ileri sürülebilecektir.

B. Hükmü Kaleme Alan Aleyhine Yorum (*Contra Proferentem*)

Sözleşmelerin yorumunda başvurulacak kurallardan bir diğeri, hükmü kaleme alanın aleyhine yorumlanması gerektiğine ilişkin *contra proferentem* kuralıdır⁷⁰. Sigortalı, “savaş” rizikosuna ilişkin istisna hükmünde, etkileri birbirine eşit veya yaklaşık olarak eşit bulunan ve zararı doğuran birden fazla sebep (*concurrent causes*) ile ilgili hiçbir ifade olmamasına dayanarak ve diğer hükümlerde birden çok sebebin bulunması durumuna atıf olmasından hareketle, savaş istisnasının sadece savaşın tek etkin sebep olduğu durumlarda uygulanabileceğini, zarara etkili sebeplerden biri olması durumunda bu istisnanın uygulanamayacağını ileri sürmüştür. Bu savına temel olarak, savaş istisnasının sigortacının hilafına yorumlanması gerektiğini ifade etmiştir. İlk derece mahkemesi, istisna hükmüne bu yorum kuralının uygulanmasının mümkün olmadığına hükmetmiştir. Mahkemenin bu kararının, yukarıda da izah edildiği üzere⁷¹ sigorta sözleşmelerinde yer alan istisna hükümlerine hükmü kaleme alan aleyhine yorum kuralının işletilemeyeceğine dayandığı görülmektedir. İstisna hükmünde geçen nedenselliğe ilişkin ifadelerin yorumunda bu kural işletilmezken, aynı hükümde geçen “savaş” ifadesinin yorumu bakımından da ilgili kuralın uygulanması mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle ilgili mahkeme kararları uyarınca “savaş” ifadesini dar yorumlamak amacıyla hükmü kaleme alan aleyhine yorum (*contra proferentem*) kuralına başvurulamayacağı savunulabilecektir.

C. Piyasa Uygulaması

Yukarıdaki değerlendirmelere ek olarak, bir yandan, sigortacı ile sigortalı arasında uzak geçmişte yaşanan savaşlar sırasında atılan bombaların seneler sonra patlaması veya patlatılmasından zarar doğabilmesine ilişkin olarak sigortacı lehine bir bilgi asimetrisi olduğu ve sigortacının dilediği takdirde uzak geçmişte yaşanan savaşları da (açıkça) kapsam dışında bırakabileceği ileri sürülebilir. Ancak diğer yandan, bu savunmanın İngiliz hukuku uyarınca sözleşmenin yorumunda doğrudan kabul görmesi mümkün gözükmemektedir.

⁷⁰ Sigorta sözleşmeleri özelinde bu kuralın yorumu için bkz. Padfield, 64-67; Merkin, Doctrines, 250-252; Merkin Colinvau, 136-142 para. 3-027-3-040; Birds ve Richards, 270-272.

⁷¹ Bkz. II.1.

Bunun yerine bu tür savaşların açıkça istisna kapsamında olması veya bu istisnanın dışında bırakılmasının, mahkemelerce “sözleşme haricindeki sözleşme ile ilgili deliller” olarak kabul edilen piyasa uygulaması (*market practice*)⁷² teşkil ettiğinin ispat edilmesi sigortalı lehine sonuç doğurabilecektir. Piyasa uygulamasının, uzak geçmişte yaşanan savaşlar sırasında kullanılan silahların savaş istisnasında (istisna kapsamında veya haricinde olarak) *açıkça belirtilmesi* yönünde olduğu durumda, yorum bu uygulama uyarınca yapılacaktır. Bu itibarla, piyasa uygulamasının, kavramsal olarak bu silahların savaş rizikosundan ayrı olarak değerlendirilmesi, duruma göre savaş rizikosunun kapsamına alınması veya bu kapsamın dışında bırakılması yönünde olduğu ileri sürülebilecektir. Uyuşmazlığa konu olan sözleşmenin geniş bir teminat öngördüğü de düşünüldüğünde, piyasa uygulamasıyla bağdaşmayan, uzak geçmişte meydana gelen savaşlar sırasında atılan silahların istisna hükmünde hiç belirtilmemesi olgusunun, bu silahları savaş rizikosunun dışına çıkardığı savunulabilir.

Bir hususun piyasa uygulaması teşkil edip etmediği olgusal bir değerlendirme gerektirdiğinden, yukarıda belirtilen şekilde yorum yapılabilmesi için, öncelikle uygulamada kullanılan sözleşme örneklerinde geçen ifadelerin incelenmesi gerekecektir. Ancak bu noktada bir uygulamanın “piyasa uygulaması” teşkil etmek için ilgili piyasa içinde ne kadar geniş bir uygulama alanı olması gerektiği de tartışılacaktır. Ayrıca piyasa uygulamasının, tüm sigorta türleri bakımından genel olarak mı, yoksa sadece uyuşmazlık konusu sigorta türü bakımından mı mevcut olması gerektiği, değerlendirmeye açık bir husus olarak düşünülebilir. Sözgelimi “savaş” rizikosu istisnasını içeren bazı inşaat sigortalarında, gizli savaş silahlarının patlamasından doğan zararların, “savaş” istisnası dahilinde olmadığına ilişkin hükümler yer alabilmektedir⁷³. Bunun yanı sıra, *Allianz v. Exeter* kararına konu olan sigorta türüne benzer bazı sigortalarda “savaş”

⁷² *Thomas Crema v. Cenkos Securities Plc* [2010] EWCA Civ 1444.

⁷³ Richard Radevsky ve Doug Scott, ‘War and Terrorism – Collateral Consequences for Engineering and Construction Insurers’ (International Association of Engineering Insurers 49th Annual Conference – Qatar 2016, Conference Paper) <<https://www.imia.com/wp-content/uploads/2022/10/war-and-terrorism-19.8.22.pdf>> s.e.t. 15 Nisan 2024, 9 “*It is agreed that loss or damage or liability caused by hidden bombs, landmines, ammunition or other engines of war left below ground or water prior to commencement of work in connection with the Project shall not be considered as "war risks" as excluded by General Exception 1 hereof*”(Serbest tercüme: “İnşaat ile ilgili çalışmaların başlaması öncesinde yerin altında veya suda bulunan gizli bombalar, kara mayınları, cephaneler ve diğer savaş silahlarından kaynaklanan zıya, hasar ve hukuki sorumluluk, “savaş” istisnası kapsamında değildir”).

ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları da içerdiği⁷⁴ veya geçmişte yaşanan savaşlar ile güncel savaşlar arasındaki farkın açıkça belirtildiği⁷⁵ görülmektedir. Savaş ile ilgili rizikoları teminat kapsamı dışında bırakan veya teminat kapsamına alan kimi deniz sigortası sözleşmelerinde⁷⁶ ise “savaş”tan doğan zararlar ve “*terk edilmiş* mayınlar, torpiller, bombalar veya diğer savaş silahları”⁷⁷ndan doğan zararlar ayrı olarak sayılmaktadır⁷⁸. Özellikle, savaş

⁷⁴ Bkz. dn. 56. Ayrıca bkz. <https://www.stgilesgroup.co.uk/assets/downloads/Allianz-complete-flatowner-policy-wording-acom687_11.pdf> s.e.t. 15 Nisan 2024, 15.

⁷⁵ <<https://connect.avivab2b.co.uk/broker/resources/document-library/property-owners/>> s.e.t. 15 Nisan 2024, CPO (CHC) Policy All Risks, 30, (“*Policy Exceptions 1 (a) and (c) will not apply in respect of Damage to the Property Insured caused by or resulting from the detonation of munitions of war or parts thereof, at or within one mile of the boundary of The Premises, provided that the presence of such munitions does not result from a state of war current at the time of the Damage*”). Vurgu yazar tarafından yapılmıştır.

⁷⁶ Milletlerarası sigortacılık uygulamasında, gemi ile yüke ilişkin menfaatlerin sigortalandığı sözleşmelerde savaş rizikolarının teminat kapsamında olduğu hâllerde bu sözleşmelerin içeriğine dahil edilen şartlarda yer verilen kavramlara ilişkin bilgi için bkz. Melisa Konfidan, ‘Savaş Rizikolarının Deniz Tehlikelerinden Ayırt Edilmesi’, İsmail Demir (ed) *Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Yayınları 2024) 37, 43-45.

⁷⁷ 01.10.1983 tarihli ve 01.11.1995 tarihli Zaman ve Yolculuk Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları; 01.11.2002 tarihli Uluslararası Tekne Sigortası Şartları; 01.01.2009 ve 01.01.1982 tarihli Enstitü Yük Şartları (A), (B), (C) kapsamında, “*derelict mines torpedoes bombs or other derelict weapons of war*” ifadesi yer almaktadır. Bu ifadedeki “*derelict*” ibaresinin bazı eserlerde “başiboş” ve “sahipsiz” (bkz. Ülgener, Sigortacının Sorumluluğu, 294) veya “savaştan kalma (başiboş)” olarak (bkz. Şeker, 176) ifade edildiği görülmektedir. Türkiye’de faaliyet gösteren bazı sigorta şirketlerinin Enstitü şartlarının Türkçe tercümesini içeren sözleşme metinlerinde ise “*derelict*” ifadesini “*terk edilmiş*” olarak kullandıkları gözlenmektedir. Bu çalışmada ilgili ibare “*terk edilmiş*” olarak tercüme edilmiş ve kullanılmıştır. Bu tercihin sebebi, ilgili şartın, hem kelimenin olağan anlamı uyarınca, hem de *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)* [1979] 1 Lloyd’s Rep. 395 kararı sonrasında bu karara tepki olarak eklenmiş olmasından hareketle ilgili karar uyarınca yorumlanabilecek olması ve “*terk edilmiş*” ifadesinin bu her iki durumu da kapsayabilecek bir ifade olmasıdır. Kararın ayrıntılarına aşağıda V.I.’de değinilmektedir.

⁷⁸ 01.10.1983 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları (Institute Time Clauses – Hulls) 23.1 ve 23.3; 01.10.1983 tarihli Yolculuk Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları (Institute Voyage Clauses – Hulls) 20.1 ve 20.3; 01.11.1995 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları (Institute Time Clauses – Hulls) 24.1 ve 24.3; 01.11.1995 tarihli Yolculuk Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları (Institute Voyage Clauses – Hulls) 21.1 ve 21.3; 01.11.2002 tarihli Uluslararası Tekne Sigortası Şartları 29.1 ve 29.3; 01.10.1983 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Savaş ve Grev Şartları (Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time) 1.1 ve 1.3; 01.10.1983 tarihli Yolculuk Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Savaş ve Grev Şartları (Institute Voyage Clauses – Hulls) 1.1 ve 1.3; 01.11.1995 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Savaş ve Grev Şartları (Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time) 1.1 ve 1.3; 01.11.1995 tarihli Yolculuk Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Savaş ve Grev Şartları (Institute Voyage Clauses – Hulls) 1.1 ve 1.3; 1.1.1982 tarihli Enstitü Yük Şartları (A), (B) ve (C) 6.1 ve 6.3; 1.1.2009 tarihli Enstitü Yük Şartları (A), (B) ve (C) 6.1 ve

rizikolarını teminat kapsamına alan kimi tekne sigortası sözleşmelerinde, teminat kapsamındaki hâller içinde savaştan doğan zararlar ve “*terk edilmiş olsun olmasın* savaşı mayınları, torpiller ve savaşı silahlarından doğan zararlar” ayrı olarak belirtilmekte, böylelikle bu ifadeler farklı rizikolar olarak kabul edilmektedir⁷⁹.

Sonuç olarak, yukarıda anılan bazı nedenlerle, “savaşı” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları ve bu savaşlar esnasında kullanılan ancak patlamayan savaş silahlarını kapsamadığı ileri sürülebilecektir. Bu yöndeki bir bulgunun nedensellik bakımından yapılan değerlendirmeye etkisi aşağıdaki başlık altında ele alınmaktadır.

2. “Savaşı” İfadesinin II. Dünya Savaşı’nı Kapsamadığı Yönündeki Tespitin Nedenselliğe İlişkin Değerlendirmeye Etkisi

Mahkemelerin “savaşı” ifadesinin yorumuna ilişkin yaklaşımlarının aksine, sözleşmedeki istisna hükmünde yer alan “savaşı” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsamadığı kabul edilirse, bu husus mahkemelerin nedenselliğe ilişkin bulgularını da etkileyecektir. İlk derece mahkemesinin, bombanın atılması ve zararın meydana geldiği sırada aynı yerde bulunmasının tek etkin sebep olduğuna ilişkin vermiş olduğu karar bakımından, bu olguların zararı kaçınılmaz kıldığı bir an için kabul edilse dahi, olguların istisna edilen “savaşı” rizikosu kapsamında değerlendirilemeyeceğinden hareketle, sigortacının istisna hükmüne dayanamayacağı ileri sürülebilecektir. Bu itibarla, bombanın patlatılması olgusunun zararı kaçınılmaz kılan tek etkin sebep olduğu ve bu rizikonun teminat kapsamında olması nedeniyle sigortacının zarardan sorumlu olduğu savunulabilecektir. “Savaşı” rizikosunun bu farklı yorumu, istinaf mahkemesi tarafından da onanan ve ilk derece mahkemesinin bomba ile bombanın patlatılmasının birden çok ve zarara etkili sebep olduğuna ilişkin alternatif kararını da etkileyecektir. Zira zarara etkili sebeplerden biri (bombanın atılması ve zarar esnasında zararın meydana geldiği yerde bulunması) istisna

6.3; 1.1.1982 tarihli Enstitü Savaş Şartları (Yük) ve 1.1.2009 tarihli Enstitü Savaş Şartları (Yük) 1.1 ve 1.3.

⁷⁹ Hellenic War Risks Rules 2024, <https://www.hellenicwarrrisks.com/fileadmin/uploads/hellenic/Docs/PDFs/HWRB_Rulebook_2024.pdf> s.e.t. 15 Nisan 2024, 2A.2.1 numaralı şart “savaşı”, 2A.2.3 numaralı şart ise “*terk edilmiş olsun olmasın* savaşı mayınları, torpiller ve savaşı silahlarından doğan zararlar”a ilişkindir. NorthStandard War Risks Rules 2023-2024’te de benzer şartlar bulunduğu görülmektedir, <https://www.standardclub.com/fileadmin/uploads/standardclub/Documents/Import/publications/rules/2023/War_risks_rulebook_202324.pdf> s.e.t. 15 Nisan 2024, 2A.2.1 ve 2A.2.3.

hükümünün kapsamına girmiyorsa ve diğer etkin sebep de teminatın kapsamındaysa, *Wayne Tank* kararı uygulama alanı bulmayacak ve sigortacı zarardan sorumlu tutulacaktır. Bu gerekçeler nedeniyle, “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsamaması, davanın sigortalı lehine sonuçlanmasını sağlayabilecektir.

Hem bombanın atılmasının hem de zararın meydana geldiği araziye atıldıktan seksen sene sonra halen patlamamış olmasının⁸⁰ mahkemeler tarafından “savaş” rizikosu kapsamında değerlendirildiği gözlenmektedir. Bu süre zarfında bombanın etki gücünün zayıflamadığı ve dolayısıyla 2022 yılında meydana gelen patlamanın etkin sebebinin atılan bomba olabileceği zikredilmiştir⁸¹. İlk derece mahkemesinin kararı sonrasında, bombanın atılması ile patlatılması arasında geçen süre içinde bombanın patlamaması sonucunda “terk edilmiş savaş silahı” (*derelict weapon*) hâline geldiği, bu rizikonun söz konusu olması durumunda “savaş” istisnasının artık uygulanmayacağı ifade edilmiştir⁸². Mahkeme kararlarına temel teşkil eden uyuşmazlığa konu olan sigorta sözleşmesinde açıkça istisna edilmeyen rizikolar teminat kapsamında sayıldığından, bombanın bu görüş uyarınca terk edilmiş savaş silahı olarak kabulünün savaş istisnasının uygulanamamasına sebebiyet vereceği savunulabilecektir. Terk edilmiş savaş silahlarının meydana getirdiği zararlar, aynı zamanda tekne ve yük sigortalarına eklenen Enstitü Şartları’nda “savaş” rizikosundan ayrı bir şekilde teminat kapsamında veya teminat kapsamı dışında tutulabilmektedir ve bu itibarla ilgili rizikonun yorumlanması önem arz etmektedir.

IV. ENSTİTÜ ŞARTLARI’NIN EKLENDİĞİ TEKNE VE YÜK SİGORTASI SÖZLEŞMELERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRMELER

Allianz v. Exeter kararında yeterince tartışılmayan, ancak kararı etkileyebilecek olan savaş istisnasının uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayıp kapsamadığı sorununun, tekne ve yük sigortaları bakımından da önem arz edip etmeyeceğinin ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle, karara konu olan ve savaş

⁸⁰ TCC, [46] “*As a matter of common sense, the dropping of the bomb and its consequent presence at the site, was the proximate cause of the damage*”.

⁸¹ TCC, [48]-[49].

⁸² John Curran, ‘Proximate Cause: Don’t Mention the War Exclusion’ (*Indemnity Legal*, 17 Nisan 2023) <<https://www.indemnitylegal.co.uk/news-insights/proximate-cause-dont-mention-the-war-exclusion>> s.e.t. 15 Nisan 2024

esnasında karaya atılan ancak yaklaşık seksen sene boyunca patlamayan bomba ile deniz sigortaları bağlamında denize bırakıldıktan seneler sonra patlayan mayınlar ve sair savaş silahları arasında benzeşim kurulabileceğinin ifade edilmesi gerekmektedir⁸³. Ayrıca, uyuşmazlık konusu bombanın deniz sigortaları bağlamında muadili olan mayınlar, torpiller vb. savaş silahlarının uzun süre patlamaması durumunun, bu silahları, tekne ve yük sigortası sözleşmelerine eklenen Enstitü Şartları'nda yer alan ve "savaş" rizikosundan ayrı olarak düzenlenen "terk edilmiş mayınlar, torpiller, bombalar veya diğer terk edilmiş savaş silahları" ifadesinin kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği de ele alınmalıdır. "Savaş" ile "terk edilmiş mayınlar" rizikolarının her ikisinin de teminat kapsamı dışında tutulduğu ve sadece deniz rizikolarına karşı teminat sağlayan sözleşmeler bakımından ilk bakışta zararın savaş rizikosundan mı yoksa terk edilmiş mayınlardan mı doğduğunun akademik bir tartışmanın ötesine geçmeyeceği ileri sürülebilecektir. Ancak sözleşmede yer alan "savaş" ifadesinin, uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayacak kadar geniş yorumlanamayacağı durumlarda, bu tür savaşlar esnasında bırakılan ancak patlamayan mayınların sonradan patlamasının sebep olduğu zararların artık "savaş" rizikosundan doğmadığı savunulabilecek, böylelikle sigortacının "terk edilmiş mayınlar"a ilişkin istisna hâline dayanıp dayanamayacağını tespitini önem kazanacaktır. Bu tespit, aşağıda görüleceği üzere, her ne kadar İngiliz hukuku uyarınca yapılacak olsa da Enstitü Şartları'nın Türkiye'de akdedilen tekne ve yük sigortası sözleşmelerine de eklenmesi nedeniyle bu sözleşmeler bakımından da bazı durumlarda önem arz edebilecektir. Bu durumlar bir sonraki başlık altında ele alınacaktır.

1. "Terk Edilmiş Mayınlar, Torpiller, Bombalar veya Diğer Savaş Silahları" Rizikosu

Bu riziko, *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)*⁸⁴ kararı sonrasında, bu kararın etkisini bertaraf etmek için Enstitü

⁸³ Rusya-Ukrayna savaşı gibi güncel savaşlara ilişkin haberlerde de henüz patlamamış olan deniz ve kara mayınları ile karaya atılmış olan bombaların arz ettiği tehlikeye vurgu yapılmaktadır, bkz. Cahal Milmo, 'Ukraine Faces Decades of Landmine Tragedies from Unexploded Russian Munitions' (*iNews*, 22 Mart 2022) <<https://inews.co.uk/news/ukraine-faces-deadly-legacy-of-landmines-and-unexploded-munitions-leading-uk-charity-warns-1532753>> s.e.t. 15 Nisan 2024; Áine Quinn, 'Removing Russian Sea Mines Near Key Ukraine Ports Could Take Months: U.N.' (*Insurance Journal*, 9 Haziran 2022) <<https://www.insurancejournal.com/news/international/2022/06/09/671128.htm>> s.e.t. 15 Nisan 2024.

⁸⁴ [1979] 1 Lloyd's Rep. 395. Bu karara Türk hukuku öğretisinde değinen bazı eserler için bkz. Yazıcıoğlu, 161 dn. 102; Şeker, 177.

Şartları'na eklenmiştir⁸⁵. Karara konu olan olayda II. Dünya Savaşı'nın sona ermesini takiben savaşla ilgili mühimmat tamamen barışçıl amaçlarla denize dökülmüş, bu olaydan seneler sonra 1974 yılında ilgili mühimmat patlayarak bir tarak gemisinin hasara uğramasına ve batmasına sebep olmuştur. Sigortacı, donatana, ilgili zarar miktarınca tazminat ödemiştir, ancak İngiltere'de o sırada yürürlükte bulunan bir vergi mevzuatı⁸⁶ uyarınca ilgili tazminat üzerinden vergi tahsil edilebileceğine dayanılarak donatandan bu tazminatın bir kısmını vergi olarak ödemesi talep edilmiştir. Donatan ise ilgili mevzuatta yer alan ve geminin zıyanının savaş rizikosundan⁸⁷ doğması durumunda vergi tahsil edilemeyeceğine ilişkin istisnaya dayanarak vergiden muaf tutulması gerektiğini ileri sürmüştür. Uyuşmazlık, patlamanın bir tür savaş rizikosu olarak kabul edilen “savaş benzeri fiiller”in (*warlike operations*) sonucu olup olmadığı noktasında düğümlenmiştir. Mahkeme, mühimmatın yol açtığı zararın, mühimmat savaşın sona ermesi sonrasında – barış zamanında – denize döküldüğü için savaş benzeri fiil sonucunda meydana gelmediğine hükmetmiştir. Bu karar üzerine, savaş sonrasında denize dökülse dahi bu tür mühimmatın yol açtığı zararların savaş teminatı veren sigortacıların sorumluluğu kapsamında olmasını sağlamak amacıyla “terk edilmiş mayınlar, torpiller, bombalar veya diğer savaş silahları” rizikosu savaş rizikolarına karşı teminat sağlayan sigortalara eklenmiş, deniz rizikolarına karşı teminat sağlayan sigortalarda da teminat kapsamı dışında bırakılmaya başlanmıştır⁸⁸.

⁸⁵ Bennett, 435 para. 13.84. İlgili ifadenin “büyük olasılıkla” bu kararın etkilerini bertaraf etmek için eklendiği yönünde N. Geoffrey Hudson, Tim Madge ve Keith Sturges, *Marine Insurance Clauses* (B. 5, Informa Law from Routledge 2012), 343. “Terk edilmiş” (*derelect*) ifadesi ile ilgili olarak *The Nassau Bay* kararına atıf yapan diğer bazı eserler için bkz. Michael Davey, James Davey ve Oliver Caplin, *Miller's Marine War Risks* (B. 4, Informa Law from Routledge 2020), 119 para. 15.5; Gilman ve diğerleri, 1304 para 24-32. İlgili ifadeye ilişkin olarak *The Nassau Bay* kararına hiç atıf yapmayan bazı eserler için bkz. John Dunt, *Marine Cargo Insurance* (B. 2, Informa Law from Routledge 2015); Keith Michel, *War, Terror and Carriage by Sea* (LLP 2004).

Enstitü Yük Şartları (Tüm Rizikolar) bakımından, “terk edilmiş mayınlar ...” rizikosunun teminat kapsamı dışında olduğunu, “terk edilmiş” olmayan mayınlar ve benzeri savaş silahlarından doğan zararların ise teminat kapsamında olduğuna ilişkin olarak bkz. Davey ve diğerleri, 122 para. 15.17.

⁸⁶ *The Capital Allowances Act 1968*.

⁸⁷ İlgili mevzuatta geçen “savaş rizikosu” ifadesi, 1939 tarihli Savaş Rizikolarına İlişkin Sigortalar Kanunu'ndaki (*War Risks Insurance Act*) tanım göz önünde bulundurularak, o dönemin mutad deniz sigortaları sözleşmelerinde (“*ordinary English policy of marine insurance*”) kapsam dışında bırakılan savaş rizikoları uyarınca yorumlanmıştır.

⁸⁸ Bennett, 435-436 para. 13.84.

Bu karar öncesindeki dönemde, savaş rizikoları için teminat veren Enstitü Şartları'nda "mayınlar, torpiller, bombalar veya diğer savaş silahları" rizikosunun yer aldığı⁸⁹, bu rizikonun da I. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden seneler sonra, bu savaş esnasında atılmış mayınların ve diğer savaş silahlarının yol açtığı zararların tartışmaya yer vermeyecek şekilde teminat kapsamına alınması için derç edildiği belirtilmiştir⁹⁰. Ayrıca bu rizikoda yer alan "derelict" (terk edilmiş) ifadesinin 1982'den önce mevcut olmadığı ifade edilmiştir⁹¹. Rizikonun bu ifadeyi de içeren güncel hâlinin, "terk edilmiş" ifadesinin kelime anlamı temel alınarak mı, yoksa *The Nassau Bay* kararı uyarınca mı yorumlanması gerektiği, İngiliz hukuku açısından önem arz eden bir konudur.

Yukarıda belirtilmiş olduğu üzere, İngiliz hukukunda sözleşmelere uygulanan yorum kuralları uyarınca, sözleşmede yer alan ifadelerin sözleşmenin akdedildiği sıradaki kelime anlamına (*ordinary meaning*) itibar edilir⁹², ancak kelime anlamı sözleşmenin bağlamı içinde yorumlanır⁹³. Sözleşmenin bağlamının, bir ifadenin kelime anlamı ile çelişmesi durumunda ise kelime anlamının uygulanmayacağı ifade edilmiştir⁹⁴. Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi'nin yakın tarihli bir kararında⁹⁵, 1983 tarihli Enstitü Savaş ve Grev Şartları kapsamında yer alan bir istisna hükmünün⁹⁶ yorumunda, bu Şartlar'ın kaleme alındıkları ve uygulanmaya başlandıkları andaki yerleşik içtihatların – sözleşmenin bağlamına ilişkin oldukları için –dikkate alınması gerektiği⁹⁷, bu itibarla şartların uygulanmasından hemen önceki bağlam ve dolayısıyla kararlara itibar edileceği⁹⁸, istisna hükmünü kaleme alanların bu içtihatları göz önünde

⁸⁹ J. Kenneth Goodacre, *Goodbye to the Memorandum: An In-depth Study of the Standard Cargo, War, and Strikes Clauses* (Witherby & Co. Ltd 1988), 198; Hudson ve diğerleri, 343.

⁹⁰ Goodacre, 198.

⁹¹ Goodacre, 199.

⁹² İstanbul 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr) kararında mahkeme, taraflar arasında akdedilen lisans sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak İngiliz hukukunun seçilmiş olmasından hareketle, "sözleşme hükümleri doğal ve sıradan manada lafzi olarak yorumlanır" demek suretiyle ifadelerin kelime anlamı uyarınca yorum yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır.

⁹³ Padfield, 52.

⁹⁴ Bkz. dn. 61.

⁹⁵ *Navigators Insurance Company Limited and others v. Atlasnavios-Navegacao LDA (formerly Bnavios-Navegacao LDA)* [2018] UKSC 26. Uyuşmazlık konusu olan sözleşmenin her iki tarafı da tacirdir.

⁹⁶ m. 1.5. "any person acting maliciously".

⁹⁷ [15], [28].

⁹⁸ Böylelikle mahkeme, ilgili istisna hükmünün yorumunda 1968 ve 1982 tarihli iki mahkeme kararını göz önünde bulundurmıştır.

bulundurarak hareket ettiğinin kabul edileceği⁹⁹ ifade edilmiştir. Bu yaklaşım uyarınca, “terk edilmiş” ifadesinin yorumunda, tarafların varsayımsal iradesinin tespiti bakımından *The Nassau Bay* kararına itibar edilmesi gerektiği ileri sürülebilecektir. Diğer taraftan, sözleşmenin yorumunda, sözleşme kurulduğu anda sözleşme taraflarının makul olarak bilgisi dahilinde olması beklenen bilgileri haiz bulunan bir kimsenin sözleşmeden ne anladığının önem taşıdığı yukarıda belirtilmişti¹⁰⁰. Bu nedenle, her ne kadar matbu sözleşme hükümlerini kaleme alan sigortacıların bu hükümleri düzenlerken yargı kararlarını göz önünde bulundurdıkları kabul edilebilecek olsa da ilgili hükümlerin yargı kararlarına dayandığı hususunun sigorta ettiren tarafından bilinmesinin beklenmesinin makul olup olmadığı tartışmaya açık bir husustur. Makul olmaması durumunda, ilgili yargı kararına değil, istisna hükmünün sözleşme bağlamındaki kelime anlamına itibar edilmesi gerektiği ileri sürülebilecektir. Dolayısıyla ilgili hüküm, aşağıda, hem “terk edilmiş” ifadesinin kelime anlamı, hem de *The Nassau Bay* kararı uyarınca ele alınacaktır¹⁰¹.

A. Rizikonun, “Terk Edilmiş” İfadesinin Kelime Anlamı Uyarınca Yorumu

Hükümün, deniz rizikolarına ilişkin teminat sağlayan sigortalarda istisna kapsamında, savaş rizikolarına ilişkin teminat sağlayan sigortalarda ise teminat kapsamında olduğu yukarıda ifade edilmişti. Terk edilmiş (*derelict*) ifadesinin kelime anlamı, bırakılmış, başıboş, sürükleniyor olmayı içermektedir. Bir savaş silahının “terk edilmiş” olması bu anlamda hem coğrafi hem de zamansal olarak incelenmelidir. Bu incelemede, silahların savaş sırasında atılmış olup olmaması, silahların yol açtığı zararın meydana geldiği coğrafyanın savaş ile ilintili bulunup bulunmaması ve silahların kullanılması ile yol açtıkları zarar arasındaki sürenin rizikonun yorumu ve uygulanması bakımından etkisi ve önemi üzerinde durulmalıdır.

Öncelikle, savaş sırasında kullanılan silahların savaş sürerken zarara sebebiyet vermesi durumunda bu zararların “savaş” rizikosundan doğduğu ileri sürülecektir¹⁰². Ancak savaş sırasında kullanılıp da patlamayan veya savaşın

⁹⁹ [28] “*The more helpful approach is therefore to read the phrase in those Clauses in its immediate context and in the light of the recent marine insurance authorities to which I have referred which must have been in the drafters’ mind.*” (Lord Mance).

¹⁰⁰ Bkz. III.1.A.

¹⁰¹ İfadenin, kelime anlamı ve *The Nassau Bay* kararı uyarınca yorumlanması gerektiğine ilişkin öne sürülen bazı görüşlerin aktarıldığı bir eser için bkz. Şeker, 176-177.

¹⁰² Bkz. yük sigortalara ilişkin olarak, Dunt, 10.22; Gilman ve diğerleri, 1304 para. 24-32. Savaş teminatı veren sözleşmelerde, mayın ve sair savaş silahının halen devam eden bir savaş varken

sona ermesini takiben barışçıl amaçlarla denize dökülen ve ancak savaştan seneler sonra zarara sebebiyet veren silahların “savaş” rizikosundan ileri gelip gelmediği, bu riziko ile bağlantılı olup olmadığı tartışmaya açık bir husustur. Bu bağlamda öncelikle savaş silahının savaş sırasında atılıp atılmadığının, “terk edilmiş” ifadesinin yorumuna etkisi üzerinde durulması gerekmektedir. Kelimenin olağan anlamı, savaş silahının hem savaş süresince hem de savaştan sonra kullanılması durumunu kapsayacak kadar geniş olarak yorumlanmaya açıktır. Ancak ifadenin herhangi bir sınır getirilmeden yorumlanması, bu riziko ile savaş rizikosunun ayırt edilememesine sebebiyet verebilir. Bu rizikoların her ikisinin de ya birlikte teminat kapsamında ya da birlikte teminat dışında olması itibarıyla başlangıçta bu tartışmanın sadece akademik olduğu düşünülebilir. Ancak zararın savaşın nihayete ermesinden seneler sonra meydana geldiği hallerde, *Allianz v. Exeter* kararında olduğu gibi savaşın uzak geçmişte yaşanan savaş olarak değerlendirildiği ve sözleşmedeki “savaş” rizikosunun bu tür savaşları kapsamadığı ileri sürülebilecektir¹⁰³. Böyle bir durumda, sözleşme ile savaş ve terk edilmiş silahlar rizikolarının her ikisi de istisna edildiyse, “savaş” istisnasına dayanamayacak olan sigortacının, tazminat talebini reddedebilmesi için “terk edilmiş silahlar” rizikosuna dayanması önem arz edecektir.

Öğretide, savaş sırasında bırakılmış olsalar da o sırada etki doğurmayan, savaşın sona ermesinden seneler sonra zararı meydana getiren silahların “savaş” rizikosu kapsamında olup olmadığının tartışmaya neden olabileceğinden ötürü, bu tür zararların bu nedenle artık “terk edilmiş” silahlar rizikosu kapsamında görüleceği ifade edilmiştir¹⁰⁴. Ayrıca, savaş sırasında atılmış olan ancak savaşın olmadığı bir coğrafyaya sürüklenerek *savaş esnasında* o coğrafyada zarar meydana getiren silahların savaş veya terk edilmiş silahlar rizikosundan mı ileri geldiği de tartışmaya açıktır. Ancak bu durumda savaş halen sürüyor olduğu için, uzak geçmişte yaşanan savaş olarak kabul edilemeyecek ve her iki riziko da ya teminat kapsamında ya da teminat dışında olduğundan hangisine dayanılması gerektiği akademik bir tartışmanın ötesine geçmeyecektir.

Bu hususlara ek olarak, “terk edilmiş” ifadesinin kelime anlamı göz önünde bulundurulduğunda, savaşın sona ermesi sonrasında denize dökülen silahların

patlaması sonucunda meydana gelen zararların teminat kapsamında yer alan savaş rizikosu içinde kabul edilebileceği yönünde bkz. Hudson, 344.

¹⁰³ Savaş veya benzeri fiillerin söz konusu olmadığı barış döneminde meydana gelen zararların terk edilmiş silahlar rizikosu kapsamında değerlendirilebileceği hakkında bkz. Michel, 341 para 13.03. Yazar, eserinde, *The Nassau Bay* kararına değinmemektedir.

¹⁰⁴ Dunt, para 10.22. Yazar, eserinde, *The Nassau Bay* kararına atıf yapmamaktadır.

herhangi bir coğrafyada ve herhangi bir dönemde zarara sebebiyet vermesi durumunda da zararın terk edilmiş silahlardan ileri geldiği savunulabilecektir. Bu noktada öğretilerde, terk edilmiş silahlar rizikosuna dayanılabilmesi için, zararların savaşın sona ermesini takiben makul bir süre içinde gerçekleşmiş olmasının gerektiği ileri sürülmüştür¹⁰⁵; ancak bizim de katıldığımız diğer görüş uyarınca¹⁰⁶ savaş sona erdikten sonra belirli bir süre sınırlaması olmadan ilgili rizikoya dayanılabilir.

Görüldüğü üzere, rizikonun kelime anlamı göz önünde bulundurularak yorum yapıldığında hayli geniş bir kapsamı olduğu tespit edilmektedir. Bu durum, rizikonun teminat kapsamı dışında olduğu hâllerde sigortalının aleyhine, teminat kapsamında olduğu hâllerde ise sigortalının lehine olacaktır.

B. Rizikonun “*The Nassau Bay*” Kararı Uyarınca Yorumu

The Nassau Bay kararı uyarınca yorum yapılması durumunda ise, zararın meydana geldiği coğrafyadan ve silahın atılması ile zararın meydana gelmesi arasındaki süreden bağımsız olarak¹⁰⁷, sadece silahların savaş esnasında mı yoksa sonrasında barışçıl amaçlarla mı denize döküldüğü üzerinden bir inceleme yapmak gerekmektedir. Bu itibarla *The Nassau Bay* kararı uyarınca yapılacak yorum, savaş esnasında atılan ancak savaş sonrasında patlayan silahların verdiği zararları içermediğinden, kelime anlamına dayanan yoruma göre daha dar kapsamlıdır. Rizikonun istisna teşkil ettiği durumlarda, bu ifadenin *The Nassau*

¹⁰⁵ Savaş sırasında atılan ancak patlamayan silahların savaşın sona ermesinden makul bir süre sonra sadece deniz trafiği engeli teşkil edeceği, bunun savaş teminatına bağlanabilecek bir olgu olmadığı ve artık denizde seyirle bağlantılı riziko olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ülgener, Nedensellik, 196-197; Ülgener, Sigortacının Sorumluluğu, 294-295.

¹⁰⁶ Yazıcıoğlu, 161-162. Ayrıca bkz. Şeker, 177-178.

¹⁰⁷ Kararda, mayınların denize dökülmesi ile zararın meydana gelmesi arasında yaklaşık otuz sene olsa da mahkemenin zararların savaş benzeri fiillerden kaynaklanmadığına ilişkin kararının bu süre unsuruna değil, savaş silahlarının *savaşın sona ermesini takiben, barışçıl amaçlarla* denize dökülmesi olgusuna dayandığını düşünüyoruz. Kararın bu görüşümüzü desteklediğini düşündüğümüz kısmı için bkz. *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)* [1979] 1 Lloyd’s Rep. 395, 404 “*The only kind of dumping which can be presumed is dumping at the end of the war, after it was all over and our forces were being withdrawn from Mauritius, and the ammunition was no longer of any practical use to anybody. I find it impossible to classify such dumping as a warlike operation. It is, of course, the consequence of a warlike operation-the accumulation of the ammunition in the first place-but it itself is the very reverse of a warlike operation in the circumstances in which it is set. It involves the very opposite: the destruction of war stores, which surely is an act of pacification.*”

Bay kararı uyarınca dar yorumlanması sigortalının lehine, teminat kapsamında olduğu sözleşmelerde ise sigortalının aleyhine olacaktır.

2. İngiliz Hukuku Uyarınca Yapılan Değerlendirmenin Türkiye'de Akdedilen Tekne ve Yük Sigortası Sözleşmeleri Bakımından Önemi

Türkiye'de akdedilen tekne sigortası sözleşmelerinin içeriğinde Tekne Poliçesi Genel Şartları (TPGŞ) ve sözleşmeye “özel şart” adı altında eklenen, ancak sigorta ettiren ile müzakere edilmemesi durumunda “genel işlem şartı” niteliğinde olduğu kabul edilen¹⁰⁸ Enstitü Şartları¹⁰⁹ yer almaktadır. Türkiye'de akdedilen yük sigortası sözleşmelerinin içeriğini ise Emtea Nakliyat Sigortası Genel Şartları (ENSGŞ) ile birlikte sözleşmeye eklenen¹¹⁰ Enstitü Şartları¹¹¹ oluşturmaktadır. Enstitü Şartları'nın özgün İngilizce metinlerinde ilgili şartların İngiliz hukuku ve uygulamasına tâbi olduğunu belirten hükümler yer

¹⁰⁸ Önceden hazırlanmış koşulların “sigortacı tarafından değiştirilmeden kabul edilmek niyetiyle sigorta ettirene sunulmuş” olması durumunda genel işlem şartı olduğu, “önceden hazırlanmış olmasına rağmen taraflar arasında pazarlık konusu olmuş ve kabul edilmiş ise genel işlem şartı niteliğinde” olmadığı, “gerçek anlamda özel şart” olduğu yönünde bkz. Yazıcıoğlu, 49. Şartların taraflar arasında müzakere edilmiş olması durumunda genel işlem koşulu sayılmayacağı, müzakere edildiğinden emin olunmayan hâllerde ise genel işlem koşulu sayılacağına ilişkin olarak bkz. Tekin Memiş, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (On İki Levha Yayıncılık 2016), 47 ve 45. Genel olarak, “özel şart” şeklinde adlandırılan ancak önceden hazırlanmış ve sözleşmeye aktarılmış hükümlerin genel işlem koşulu sayılacağı hakkında bkz. Samim Ünan, *Sigorta Tüketici Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2016), 34. Her ne kadar kanun koyucu TBK'da genel işlem koşullarını düzenlerken müzakere edilmemiş olma unsurunu açıkça ifade etmiş olmasa da bu unsur tartışmasız olduğu, özel şartların genellikle müzakere edilmemesinden hareketle, genel işlem koşullarının diğer şartlarını da taşıyor olmaları itibarıyla genel işlem koşulu sayılacağı yönünde bkz. Yeşim M. Atamer ve Samim Ünan, *Control of General and Special Conditions of Insurance under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement*, Manfred Wandt ve Samim Ünan (eds) *Transparency in Insurance Law* (Sigorta Hukuku Türk Derneği – Deutscher für Versicherungswissenschaft 2012) 65, 68. Ayrıca, sigorta genel şartları ve özel şartlarının genel işlem koşulu niteliğinde olup olmadığı konusunda öğretildeki görüşler için bkz. Melisa Konfidan, *Deniz Araçları Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul, On İki Levha Yayınları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi, 2023, s. 60 dn. 207.

¹⁰⁹ Örneğin 01.10.1983 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları (Institute Time Clauses – Hulls) veya 01.10.1983 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Savaş ve Grev Şartları (Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time).

¹¹⁰ Yük sigortaları özelinde Enstitü Yük Şartları'nın “özel şart” olarak sözleşmeye eklense dahi genel işlem şartı niteliğini haiz olduğu yönünde bkz. Şeker, 21.

¹¹¹ Örneğin 1.1.1982 tarihli Enstitü Yük Şartları (A), (B) ve (C); 1.1.1982 tarihli Enstitü Savaş Şartları (Yük).

almaktadır¹¹². Türkiye’de akdedilen sözleşmelerde İngiliz hukukuna ilişkin bu ifadelerin aynen korunduğu veya sözleşme metinlerinden kaldırıldığına ilişkin farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Aşağıda öncelikle, bu ifadenin korunduğu durumda, sigorta sözleşmelerinin Enstitü Şartları’na ilişkin bölümü bakımından İngiliz hukuku lehine bir hukuk seçiminin söz konusu olup olmadığına ve bunun Şartlar’ın yorumu üzerindeki etkisine kısaca değinilecektir. Ardından, ilgili ifadenin korunmadığı durumda Şartlar’ın yorumunda yine de İngiliz hukukuna başvurulmasının mümkün olup olmadığı konusunda bazı genel değerlendirmeler yapılacaktır.

A. İngiliz Hukuku ve Uygulamasına İlişkin Şartın Korunduğu Sözleşmeler

Öğretideki bir görüşe göre, objektif yabancılık unsuru olmayan sözleşmeler bakımından, yabancı hukukun uygulanması için sözleşmede böyle bir hukukun uygulanması yönünde hüküm bulunması sözleşmeye yabancılık unsuru kazandıracaktır¹¹³. Bu görüşün savunulması durumunda tekne veya yük sigortası sözleşmesinin Enstitü Şartları ile ilgili kısmı bakımından MÖHUK uygulama alanı bulacak (MÖHUK m. 24/2) ve bu kısma İngiliz hukukunun uygulanması söz konusu olabilecektir (MÖHUK m. 24/1). Bu görüş, İngiliz hukukunun uygulandığına ilişkin ifadenin bulunduğu Enstitü Şartları’na sözleşmede sadece atıf olması durumunda da uygulama alanı bulabilecektir, zira öğretide, tarafların belirli metinlere yaptıkları atıflar ile de hukuk seçimi yapmasının mümkün olduğu ifade edilmiştir¹¹⁴. Bu görüşün sonucu olarak, sözleşmenin Enstitü

¹¹² Örneğin 1.1.2009 tarihli Enstitü Yük Şartları’nda bulunan “*This insurance is subject to English law and practice*” (m. 19) ifadesi veya 01.10.1983 tarihli Zaman Üzerine Enstitü Tekne Sigortası Şartları’nda (Institute Time Clauses – Hulls) herhangi bir madde metninde geçmeyen, Şartlar’ın başlığının altında yer alan aynı ifade.

¹¹³ Cemal Şanlı, Emre Esen ve İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (B. 10, Beta 2023), 336-337; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, B. 23 (Beta 2021), 324; Aysel Çelikel ve B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (B. 16, Beta 2020), 379-380. Bu doktriner görüşe yer veren bir yayın için ayrıca bkz. Serap Amasya, ‘Some Turkish Law Issues Regarding the Governing Law for the Insurance Contracts Including Element of Foreignness’ (2020) 2 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1153, 1160. Sigorta hukukuna ilişkin bazı uluslararası özel hukuk sorunları hakkında genel olarak bkz. Samim Ünan, ‘Some Private International Law Problems Relating to Insurance Law in Turkish Practice’ (2012) 4 European Insurance Law Review 60.

¹¹⁴ “[S]özleşmede hukuk seçimi kaydı içeren başka bir sözleşmeye gönderme yapılmışsa ... ortada açık bir hukuk seçimi vardır”, bkz. Cemile Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)* (B. 2, Vedat Kitapçılık 2013), 321. Hukuk seçiminin, genel işlem şartlarına yapılan bir yollama ile ortaya çıkması durumunda da açık hukuk seçimi olarak nitelendirilebileceği yönünde bkz. Demir Gökyayla, 321; Berk Demirkol, *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk* (B. 2, Vedat Kitapçılık 2014), 183.

Şartları'nı içeren kısmı bakımından İngiliz hukuku ve uygulamasına itibar edilmesi gerekecek, Türk hukuku mevzuatının emredici hükümleri, sözleşmenin ilgili kısmı bakımından uygulanmayacaktır. Bununla birlikte Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarının bu kısma yine de müdahale etmesi mümkün olabilecektir¹¹⁵. Sözleşmenin Enstitü Şartları'nı içeren kısmının İngiliz hukuku ve uygulamasına tâbi olması, MÖHUK m. 2/4 uyarınca taraflarca aksi kararlaştırılmadıysa bu hukukun (kanunlar ihtilafı kurallarından ziyade) sadece maddi hukuk hükümlerinin uygulanmasını gerektirecektir. Uygulanacak yabancı hukuk, "ait olduğu hukuk sistemindeki yorumları, tüzük, yönetmelik, tebliğ, genelge ve sair mevzuatı, boşlukların doldurulması usulünü, içtihatları ve doktriner görüşleri kapsayacak şekilde anlaşılmalıdır"¹¹⁶. Bu itibarla, örneğin, İngiliz hukukunda sigorta sözleşmelerinin yorumuna ve nedenselliğe ilişkin

Diğer bir görüşe göre "... açık bir hukuk seçiminin yapılmış olduğu bir diğer sözleşmeye gönderme yapılmış olması... söz konusu bu hukukların örtülü olarak ... seçilmiş olduğunu gösteren belirtiler (emâreler) olarak değerlendirilebilir", bkz. Nomer, 327-328.

Türkiye'de akdedilen yük sigortası sözleşmelerinde yer alan Enstitü Şartları'ndaki İngiliz hukukuna ilişkin kayıt sebebiyle şartların "poliçeye eklenen ... şartlar içinde yer alan ve açıkça bir devlet hukukunun uygulanmasına işaret eden hükümler nedeniyle hukuk seçiminin konusunu oluşturacağı yönünde bkz. A. İpek Sarıöz Büyükalp, 'Deniz Yoluyla Taşımalarda Yük Sigortalarına Uygulanacak Hukuk ve Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Hukuk Seçiminin Sigortalı Açısından Bağlayıcılığı Sorunu', (2024) 10(1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 133, 141. Ayrıca hukuk seçiminin, sigorta ettiren ve sigortalının farklı kimseler olduğu durumda sigortalıyı bağlayıp bağlamadığına ilişkin olarak bkz. Sarıöz Büyükalp, 154-162.

¹¹⁵ "Yabancılık unsuru taşıyan bir sözleşmeye ilişkin uyumsuzlukla karşılaşan hâkim, lex forinin, bu uyumsuzlukla ilgili olan ve onu uygulama alanına alan doğrudan uygulanan kurallarını uygulamak zorundadır", bkz. Hatice Özdemir Kocasakal, *Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri* (Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2001), 33. Bu bağlamda, öncelikle, poliçe ekinde sigorta ettirene sunulan Şartlar'ın İngilizce olması durumunda, bu şartların sözleşmenin parçası hâline gelip gelmediği değerlendirilmelidir, bu hususa ilişkin olarak bkz. Ashıhan Erbaş Açıknel, İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi Sorunu, Prof. Dr. Rayegân Kender'e Saygı Gün - Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu (Filiz Kitabevi 2020) 49, 72 vd. Şartlar'ın sözleşmenin parçası hâline geldiği teyit edilmişse, çözümlenmesi gereken bir diğer sorun Şartlar'ın İngilizce dilinde kaleme alınmış olmasından ötürü 805 sayılı İktisadi Müesseselerde Mecburi Türkçe Kullanılması Hakkında Kanun'un ilgili hükümleri ile 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun (SCK) sigorta sözleşmelerinde yabancı kelimelere yer verilemeyeceğine ilişkin m. 11/5 hükmünün doğrudan uygulanan kural teşkil edip etmediğidir. Doğrudan kural teşkil etmeleri durumunda, bu kuralların uygulanmasının Şartlar'ın yorumu üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı araştırılmalıdır. Doğrudan kural teşkil etmediklerinin tespit edilmesi veya doğrudan kural olarak kabul edilseler dahi bu tespitin yoruma etkili olmaması durumunda ise, Şartlar'ın yorumu bakımından İngiliz hukukuna başvurulması gerekecektir.

¹¹⁶ Şanlı ve diğerleri, 69. Yabancı hukukun, yabancı hâkimin bu hukuku uyguladığı şekilde uygulanması gerektiğine vurgu yapan bir eser için bkz. Nomer, 198.

kurallar ile bu kurallarla ilgili yargı kararlarına¹¹⁷ ve 1906 tarihli Deniz Sigortaları Kanunu'na¹¹⁸ başvurulacaktır¹¹⁹. “Terk edilmiş” ifadesinin yorumu özelinde ise, yukarıda¹²⁰ anılan kelime anlamı uyarınca yorum veya *The Nassau Bay* kararı uyarınca yorum yapılabilir. “Savaş” rizikosunda yer alan “savaş” ifadesinin uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayıp kapsamadığına ilişkin yorum sorunu, savaş rizikosunun nedensellik bağında yer alıp almadığı ve yer alması durumunda sigortacının zararı tazmin etmekle yükümlü olup olmadığına ilişkin nedensellik sorunları da İngiliz hukukuna göre çözümlenecektir.

Öğretide ileri sürülen diğer bir görüşe göre ise, objektif yabancılık unsuru taşımayan sözleşmelerde yapılan hukuk seçimi, MÖHUK anlamında bir hukuk seçimi sayılmayacaktır¹²¹. Bu görüş uyarınca, sözleşmeye eklenen Şartlar sözleşme metni hâline getirilmiş sayılacak (*incorporation*), Türk hukukuna tâbi olacak ve emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla uygulama alanı bulacaktır¹²². Bu itibarla, Enstitü Şartları ve şartlarda yer alan İngiliz hukuku ve uygulamasına ilişkin atıf, Türk hukukundaki yorum kuralları göz önünde

¹¹⁷ İstanbul 3. Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr) kararında mahkeme, taraflar arasında akdedilen lisans sözleşmesine uygulanacak hukuk olarak İngiliz hukukunun seçilmiş olmasından hareketle, sözleşme hükümlerinin yorumlanmasında, yukarıda zikredilen *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 kararına atıf yapmış ve sözleşmenin “Sözleşme anında alt yapısını bilen makul bir insanın anlayabileceği şekilde yorumlanması gereği”ne vurgu yapmıştır.

¹¹⁸ Enstitü Şartları'nın 1906 tarihli Deniz Sigortaları Kanunu'ndan bağımsız olarak yorumlanmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. *Amin Rasheed Shipping Corporation v. Kuwait Insurance Co (The Al Wahab)* [1983] 2 Lloyd's Rep. 365 (HL), 370 (Lord Diplock). Buna vurgu yapan bir eser için bkz. Dunt, 12 para. 1.27.

¹¹⁹ Sigorta sözleşmelerinin, sözleşmenin akdi, yorumu, ifa edilmesi gibi hâller bakımından seçilen hukuka tâbi olduğu yönünde bkz. Nuray Ekşi, *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (Beta 2012), 31.

¹²⁰ IV. 1. A ve IV. 1. B.

¹²¹ Bu yönde görüş belirten bazı yazarlar için bkz. Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (B. 13, Vedat Kitapçılık 2020), 292; Hatice Özdemir Kocasakal, ‘Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24. Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları’ (2010) 1-2 Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 27, 33 (Uygulanacak Hukuk); Z. Derya Tarman, ‘5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi’, (2010) 26(1) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 143, 146; Demirkol, 94. Bu görüşe yer veren bir yayın için ayrıca bkz. Amasya, 1161.

¹²² Özdemir Kocasakal, *Uygulanacak Hukuk*, 33. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu yürürlüğü öncesinde, sigorta sözleşmelerine özel şart olarak eklenen İngiliz tekne şartlarının 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun emredici hükümlerine aykırı olmaması şartıyla geçerli sayılacağına ilişkin olarak bkz. Yazıcıoğlu, 52.

bulundurulacak değerlendirilecektir. Türk hukukunda sözleşmelerin yorumunda kural, tarafların gerçek iradesine itibar edilmesidir. Bu bağlamda, İngiliz hukuku ve uygulamasına göre kaleme alınmış olan, bu hukuka ve uygulamasına tâbi olduklarına ilişkin bir ifade bulunan şartlara taraflarca sözleşmede atıf yapılmasının, taraf iradelerinin bu şartların İngiliz hukukuna göre yorumlanması yönünde olduğunu gösterdiği savunulabilir. Ancak bu hâl özelinde, Enstitü Şartları'nın Türk hukuku uyarınca genel işlem şartı niteliğinde olduğu durumda, terk edilmiş savaş silahları ve savaş rizikosunun istisna edildiği sözleşmelerdeki bu hükümlerin, emredici olarak uygulama alanı bulacak olan TBK m. 23 uyarınca hükmü kaleme alan aleyhine yorumlanması gerektiği ileri sürülebilecektir. Halbuki bir önceki paragrafta anılan görüş kabul edildiğinde, İngiliz hukukuna ilişkin yorum kuralları uygulanacak, bu itibarla hükmü kaleme alan aleyhine yorum yapılması istisna hükümleri bakımından mümkün olmayacaktır. Savaş rizikosunun uzak geçmişte yaşanan savaşları kapsayıp kapsamadığı sorunu ile ilgili olarak ise, Türk hukuku uyarınca sözleşme taraflarının gerçek iradeleri araştırılacak, gerçek iradelerin tespit edilememesi durumunda ise güven teorisi uyarınca tarafların varsayımsal iradelerine başvurulacak yorum yapılması gerekecektir¹²³.

B. İngiliz Hukuku ve Uygulamasına İlişkin Şartın Kaldırıldığı Sözleşmeler

Enstitü Şartları'nın İngiliz hukuku ve uygulamasına tâbi olduğunu belirten şartın sözleşmeden kaldırıldığı durumda, bu kısma ilişkin hukuk seçimi olduğu ileri sürülemeyecek, sözleşmede objektif bir yabancılik unsuru bulunmaması durumunda Şartlar Türk hukukunun emredici hükümlerinin cevaz verdiği ölçüde geçerli olacaktır. Şartlar'ın yorumunda da yine Türk hukukuna hâkim olan kurallar uygulama alanı bulacaktır. Türk hukukunda sözleşmelerin yorumunda tarafların gerçek iradesine itibar edilmesi gerektiğinden, İngiliz hukukuna ilişkin şartın özellikle kaldırılmasının bu bağlamda değerlendirilmesi gerekecektir. Bu itibarla tarafların, ilgili hükmü kaldırmakla, Şartlar'ın İngiliz hukuku ve uygulamasına göre *yorumlanmamasını* amaçlamış olduğu ileri sürülebilecektir. Bu hâlin bir önceki fıkrada belirtilen durumdan farkı, özellikle Türk hukukunun emredici hükümlerinin uygulanmadığı durumlarda önem arz edecektir. Sözgelimi Enstitü Şartları'nın sigorta ettiren ile özel olarak müzakere edilerek eklendiği, dolayısıyla genel işlem şartı teşkil etmediği ve İngiliz hukuku ve uygulamasına ilişkin ifadenin korunduğu durumlarda, Şartlar'da yer alan teminat kapsamına ilişkin hükümlerin tarafların gerçek iradeleri uyarınca bu hukuka göre

¹²³ Eren, Genel Hükümler, 490.

yorumlanması gerektiği ileri sürülebilecektir. Şartlar'ın yine genel işlem şartı teşkil etmediği ancak İngiliz hukukuna ilişkin ifadenin korunmadığı durumlarda ise tarafların iradesinin, Şartlar'ın İngiliz hukuku ve uygulamasına göre yorumlanmaması yönünde olduğu savunulabilecektir.

SONUÇ

Bu çalışmada ele alınan istinaf mahkemesi kararında, ilk derece mahkemesinin alternatif kararına benzer şekilde, zararın birden fazla ve birbirine eşit etki doğuran sebepten meydana geldiği, bu sebeplerden biri olan savaş rizikosunun teminatın kapsamı dışında olması, diğer sebebin ise teminatın kapsamında olması nedeniyle sigortacının zarardan sorumlu olmadığına hükmedilmiştir. Bu bağlamda savaş rizikosu, II. Dünya Savaşı sırasında atılan ancak yaklaşık seksen sene sonra patlayan bombayı içerecek şekilde yorumlanmıştır. Bu değerlendirme yapılırken, her iki mahkeme de savaş rizikosunun uzak geçmişte yaşanan savaflara uygulanmadığına ilişkin sigortalı tarafından ileri sürülen savı somut herhangi bir gerekçeye dayanmadan reddetmiştir. Savaş rizikosunun bu şekilde uzak geçmişte yaşanan savafları kapsamadığına ilişkin bulgunun, savaş istisnasının uygulanmamasına sebebiyet vererek mahkemelerin nedenselliğe ilişkin kararlarını etkileyecek olmasına binaen, ilgili hukuki sorun bu çalışmada İngiliz hukukunda sözleşmelerin yorumuna uygulanan kurallar uyarınca ele alınmıştır. Bu kapsamda, sözleşmenin bağlamı incelenmiş ve sözleşme taraflarının varsayımsal iradelerinin “savaş” ifadesinin sadece güncel savaflara uygulanmasına yönelik olduğunun savunulabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, sözleşmenin yorumunda “piyasa uygulaması” da önem taşıdığından, uygulamada güncel olmayan savaflardan kalan silahların açıkça “savaş” rizikosunun kapsamında veya dışında tutuluyor olmasının yoruma etkisi değerlendirilmiştir. Piyasa uygulamasının, kavramsal olarak bu silahların savaş rizikosundan ayrı olarak değerlendirilmesi (duruma göre açıkça savaş rizikosunun kapsamına alınması veya bu kapsamın dışında bırakılması) yönünde olması hâlinde, uyuşmazlığa konu olan sözleşmenin geniş bir teminat öngörmesinden de hareketle, bu silahları savaş rizikosunun dışına çıkardığının savunulabileceği belirtilmiştir.

Savaş esnasında kullanılan fakat etkisini seneler sonra doğuran savaş silahları, tekne ve yük sigortaları bağlamında da önem arz etmektedir. Bu silahlardan meydana gelen zararların, Enstitü Şartları'nda yer alan “terk edilmiş mayınlar, torpiller, bombalar veya diğer savaş silahları” rizikosu, ya da “savaş” rizikosundan kaynaklandığı ileri sürülebilir. Bu iki rizikonun ya birlikte

teminatın kapsamında yer alması ya da teminatın kapsamının dışında tutulması nedeniyle, zararın hangisinden meydana geldiğinin akademik bir tartışmanın ötesine geçmeyeceği ileri sürülebilecektir. Ancak savaş istisnasının uzak geçmişte yaşanan savaşları ve bu savaşlardan kalan silahları kapsayacak kadar geniş yorumlanmadığı hâllerde, sigortacının sorumluluktan kurtulması için alternatif olarak terk edilmiş savaş silahları rizikosuna dayanması gerekebilir. Bu nedenle bu çalışmada ilgili riziko, İngiliz hukuku uyarınca öncelikle “terk edilmiş” ifadesinin kelime anlamı uyarınca yorumlanmış ve bu yorum uyarınca rizikonun hem zamansal hem de coğrafi olarak geniş bir uygulama alanı olduğu tespit edilmiştir. Ardından “terk edilmiş” ifadesi, bu ifadenin rizikoya eklenmesine sebebiyet veren yargı kararı uyarınca yorumlanmış ve bu yorumun uygulama alanının daha dar olduğu belirlenmiştir. Bu itibarla, rizikonun teminatın kapsamında olduğu hâllerde ilk yorumun ikinci yoruma göre daha sigortalı lehine olduğu, rizikonun teminat kapsamının dışında olduğu hâllerde ise ikinci yorumun daha sigortalı lehine olduğu ortaya konulmuştur.

Son olarak, tekne ve yük sigortalarına ilişkin olarak İngiliz hukuku uyarınca yapılan bu değerlendirmenin Türkiye’de akdedilen tekne ve yük sigortası sözleşmeleri bakımından önemi ele alınmıştır. Bu bağlamda, sözleşmelere eklenen Enstitü Şartları’nda yer alan ve sözleşmelerin İngiliz hukuku ve uygulamasına tâbi olduğunu belirten ifadenin korunduğu ve bu ifadenin kaldırıldığı sözleşmeler bakımından bir ayırım yapılmış, bu ayırma göre Şartlar’ın yorumunda hangi kuralların uygulanması gerektiği irdelenmiştir. Öncelikle, ifadenin korunduğu durum incelenmiş, objektif yabancılik unsuru bulunmayan hâllerde sözleşmede hukuk seçimi yapılmış olmasının o ilişkiye yabancılik unsuru kazandıracığı görüşü ve aksi görüş değerlendirilmiştir. İlk görüşün kabul edilmesi durumunda, Şartlar’a İngiliz hukukunun uygulanacağı ve Türk hukukunun ancak doğrudan uygulanan kurallarının bu kısma müdahale edebileceği belirtilmiştir. Aksi görüşe göre ise, Şartlar’a Türk hukukunun ve dolayısıyla yorum kurallarının uygulanacağı, bu itibarla Türk hukukunun emredici hükümlerinin uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir. Türk hukukunda kural olarak tarafların gerçek iradelerine itibar edildiğinden, Şartlar’da İngiliz hukukuna ilişkin ifadenin yer almasının, tarafların bu Şartlar’ın İngiliz hukukuna göre yorumlanmasını amaçlamış olduğunu gösterebileceği vurgulanmıştır. Ancak bu durumda Şartlar’ın İngiliz hukuku uyarınca yorumu ile varılan sonucun, Türk hukukunun emredici hükümlerinin cevaz verdiği ölçüde geçerli olacağına değinilmiştir. İngiliz hukukuna ilişkin ifadenin kaldırıldığı Şartlar bakımından ise Türk hukukunun uygulanacağı ve tarafların

iradesinin, Şartlar'ın yorumunda İngiliz hukukuna başvurulmaması yönünde olduğunun ileri sürülebileceği ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

Amasya S, 'Some Turkish Law Issues Regarding the Governing Law for the Insurance Contracts Including Element of Foreignness' (2020) 2 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1153

Atamer YM ve Ünan S, Control of General and Special Conditions of Insurance under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement, Wandt M ve Ünan S (eds) *Transparency in Insurance Law* (Sigorta Hukuku Türk Derneği – Deutscher für Versicherungswissenschaft 2012) 65

Bennett H, *The Law of Marine Insurance* (B. 2, Oxford University Press 2006)

Birds J ve Richards K, *Birds' Modern Insurance Law* (B. 12, Sweet & Maxwell 2022)

Buğra A, *Insurance Law Implications of Delay in Maritime Transport* (Informa Law from Routledge 2017)

— — Buğra Şar A, 'Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC) Kararına İlişkin Değerlendirmeler', "Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı", İsmail Demir (ed) (DEHUKAM Yayınları, Ankara 2024) 165

Clarke MA, 'Insurance: The Proximate Cause in English Law' (1981) 40(2) Cambridge Law Journal 284

— — *The Law of Insurance Contracts* (B. 6, Informa Law from Routledge 2009)

Çelikel A ve Erdem BB, *Milletlerarası Özel Hukuk* (B. 16, Beta 2020)

Davey M, Davey J ve Caplin O, *Miller's Marine War Risks* (B. 4, Informa Law from Routledge 2020)

Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)* (B. 2, Vedat Kitapçılık 2013)

Demirkol B, *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk* (B. 2, Vedat Kitapçılık 2014)

Dunt J, *Marine Cargo Insurance* (B. 2, Informa Law from Routledge 2015)

Ekşi N, *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (Beta 2012)

Erbaş Açıklık A, İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi Sorunu, *Prof. Dr. Rayegân Kender'e Saygı Günü - Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu* (Filiz Kitabevi 2020) 49

Eren F, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağ Teorisi* (Sevinç Matbaası 1975)

— — *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (B. 21, Yetkin Yayınları 2017)

Gilman J, Templeman M, Blanchard C, Hopkins P, Hart N ve Walsh D, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average* (B. 20, Sweet & Maxwell 2021)

Goodacre JK, *Goodbye to the Memorandum: An In-depth Study of the Standard Cargo, War, and Strikes Clauses* (Witherby & Co. Ltd 1988)

Gürses Ö, 'The Proximate Causes of Loss', D. Rhidian Thomas (ed), *The Modern Law of Marine Insurance (Volume Five)* (Informa Law from Routledge 2023) 170

Hudson NG, Madge T ve Sturges K, *Marine Insurance Clauses* (B. 5, Informa Law from Routledge 2012)

Konfidan M, *Deniz Araçları Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi (On İki Levha Yayıncılık 2023)

— — 'Savaş Rizikolarının Deniz Tehlikelerinden Ayırt Edilmesi', İsmail Demir (ed) *Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Yayınları 2024) 37

Lowry J ve Rawlings P, 'Proximate Causation in Insurance Law' (2009) 68(2) *Modern Law Review* 310

Melbourne W, 'Common Sense and Inevitable Loss: Proximate Causation in Marine Insurance' (2022) 28 *Journal of International Maritime Law* 12

Memiş T, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (On İki Levha Yayıncılık 2016)

Merkin R, Hjalmarsson J, Bugra A, Lavelle J, *Marine Insurance Legislation* (B. 5, Informa Law from Routledge 2014)

- Merkin R, *Colinvaux's Law of Insurance* (B. 13, Sweet & Maxwell 2022)
- — *Lowry, Rawlings and Merkin's Insurance Law: Doctrines and Principles* (B. 4, Hart Publishing 2022)
- Michel K, *War, Terror and Carriage by Sea* (LLP 2004)
- Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (B. 23, Beta 2021)
- Oğuzman MK, Öz MT, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 2* (B. 12, Vedat Kitapçılık 2016)
- — *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1* (B. 16, Vedat Kitapçılık 2018)
- Özdemir Kocasakal H, *Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri* (Galatasaray Üniversitesi Yayınları 2001)
- — ‘Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24. Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları’ (2010) 1-2 Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 27
- Padfield A, *Insurance Claims* (B. 5, Bloomsbury Professional 2021)
- Robertson S, ‘Making Sense of Commercial Common Sense’, (2018) 49(2) Victoria University of Wellington Law Review 279
- Rose FD, *Marine Insurance: Law and Practice* (B. 2, Informa 2012)
- Sarıöz Büyükalp Aİ, ‘Deniz Yoluyla Taşımalarda Yük Sigortalarına Uygulanacak Hukuk ve Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Hukuk Seçiminin Sigortalı Açısından Bağlayıcılığı Sorunu’, (2024) 10(1) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 133
- Song M, *Causation in Insurance Contract Law* (Informa Law from Routledge 2014)
- — *Causation in Insurance Contract Law* (B. 2, Informa Law from Routledge 2024)
- Şanlı C ve Esen E, Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (B. 10, Beta 2023)
- Şeker Z, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (Beta 2001)
- Tarman ZD, ‘5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç

İlişkilerinde Hukuk Seçimi', (2010) 26(1) Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
143

Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (B.
13, Vedat Kitapçılık 2020)

Ülgener MF, *Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı* (Der
Yayınevi 1994)

— — *Deniz Sigortacısının Sorumluluğu – Causa Proxima* (Der Yayınları 2021)

Ünan S, 'Some Private International Law Problems Relating to Insurance Law
in Turkish Practice' (2012) 4 European Insurance Law Review 60

— — *Sigorta Tüketici Hukuku*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016

— — 'En Üst Derecedeki İngiliz Mahkemesi'nin (United Kingdom Supreme
Court) Covid-19 Nedeniyle Meydana Gelen İş Durması Zararları Hakkında
Verdiği 15 Ocak 2021 Tarihli "Test Case" Kararı (Financial Conduct
Authority v. Arch and Others)', Sezer Ilgın ve Bülent Sözer (eds), *2020
Sonrasında Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku: Olası Sorunlar* (Vedat
Kitapçılık 2021) 135

Yazıcıoğlu E, *Tekne Sigortası Sözleşmesi* (Beta 2003)

Yargı Kararları

İstanbul 3. Fikrî ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2021/81 K. 2022/55, T.
12.5.2022 (www.lexpera.com.tr)

Amin Rasheed Shipping Corporation v. Kuwait Insurance Co (The Al Wahab)
[1983] 2 Lloyd's Rep. 365 (HL)

Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC)

Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWCA Civ 1484

Arnold v. Britton [2015] UKSC 36

Chartbrook Ltd. v. Persimmon Homes Ltd. [2009] UKHL 38

Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)
[1979] 1 Lloyd's Rep. 395

FCA v. Arch [2021] UKSC 1

*Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly
Lawyers At Work Ltd)* [2016] UKSC 57

Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society [1998] 1 WLR 896

Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited [1918] AC 350

Lloyd Instruments Ltd. v. Northern Star Ins. Co. Ltd. (The Miss Jay Jay) [1987] 1 Lloyd's Rep 32

Lukoil Asia Pacific Pte Ltd v. Ocean Tankers (Pte) Ltd (The Ocean Neptune) [2018] EWHC 163 (Comm)

Navigators Insurance Company Limited and others v. Atlasnavios-Navegacao LDA (formerly Bnavios-Navegacao LDA) [2018] UKSC 26

Rainy Sky SA v. Kookmin Bank [2011] UKSC 50

Reischer v. Borwick 1894 2 QB 548

Thomas Crema v. Cenkos Securities Plc [2010] EWCA Civ 1444

Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp. [1974] QB 57

Wood v. Capita Insurance Services Ltd. [2017] UKSC 24

Yorkshire Dale Steamship Co Ltd v. Minister of War Transport [1942] AC 691

İnternet Kaynakları

‘Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett Zerstört’ (*Spiegel Panorama*, 29 Ağustos 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Curran J, ‘Proximate Cause: Don’t Mention the War Exclusion’ (*Indemnity Legal*, 17 Nisan 2023) <<https://www.indemnitylegal.co.uk/news-insights/proximate-cause-dont-mention-the-war-exclusion>> s.e.t. 15 Nisan 2024

‘Exeter WW2 Bomb: People not Able to Go Home on Sunday’ (*BBC*, 28 Şubat 2021) <<https://www.bbc.com/news/uk-england-devon-56229045>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Ganguangco T, ‘Allianz Wins Bomb Case – Ruling “Likely to Be Appealed”’ (*Insurance Business*, 27 Mart 2023) <

<https://www.insurancebusinessmag.com/uk/news/legal-insights/allianz-wins-bomb-case--ruling-likely-to-be-appealed-440722.aspx> s.e.t. 15 Nisan 2024

'Millionenschaden im Verwüsteten Straßenzug' (*Welt*, 29 Ağustos 2012)
<<https://www.welt.de/regionales/muenchen/article108858667/Millionenschaden-im-verwuesteten-Strassenzug.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Milmo C, 'Ukraine Faces Decades of Landmine Tragedies from Unexploded Russian Munitions' (*iNews*, 22 Mart 2022)
<<https://inews.co.uk/news/ukraine-faces-deadly-legacy-of-landmines-and-unexploded-munitions-leading-uk-charity-warns-1532753>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Radevsky R ve Scott D, 'War and Terrorism – Collateral Consequences for Engineering and Construction Insurers' (International Association of Engineering Insurers 49th Annual Conference – Qatar 2016, Conference Paper)
<<https://www.imia.com/wp-content/uploads/2022/10/war-and-terrorism-19.8.22.pdf>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Rolwes L, 'The Munich Bomb' (*Munich Re*, 15 Temmuz 2013)
<<https://www.munichre.com/topics-online/en/infrastructure/munich-bomb-insurers-settle-claims.html>> s.e.t. 15 Nisan 2024

Quinn Á, 'Removing Russian Sea Mines Near Key Ukraine Ports Could Take Months: U.N.' (*Insurance Journal*, 9 Haziran 2022)
<<https://www.insurancejournal.com/news/international/2022/06/09/671128.htm>> s.e.t. 15 Nisan 2024

DEHUKAMDER

DEHUKAM DENİZ HUKUKU DERGİSİ
DEHUKAM JOURNAL OF THE SEA AND MARITIME LAW

DEHUKAMDER - Volume: 7 / Issue: 1 / Year: 2024, pp. 1-83

-Çeviri / Translation-

AN EXAMPLE OF CURRENT APPROACHES IN THE INTERPRETATION OF ‘WAR’ PERIL AND EVALUATIONS IN THE CONTEXT OF MARINE INSURANCE*

‘SAVAŞ’ RİZİKOSUNUN YORUMUNDA GÜNCEL YAKLAŞIMLARA BİR
ÖRNEK VE DENİZ SİGORTALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRMELER

Asst. Prof. Ayşegül BUĞRA ŞAR**

* Research Article, Received: 17.05.2024 / Accepted: 19.07.2024.

Copyright: All kinds of publication, printing, reproduction and distribution rights of the article belong to DEHUKAMDER (Ankara University National Center for the Sea and Maritime Law Journal of the Sea and Maritime Law). The scientific, ethical and legal responsibility of the article belongs to the authors.

Ethical Statement: The author(s) declare that the preparation of this article is in accordance with ethical rules.

Conflict of Interest Declaration: The author(s) have no conflict of interest to declare.

Declaration of Support and Acknowledgement: This article was prepared after the paper presented at the conference titled “The Impact of the Ukraine-Russia War on Marine Insurance” organized by the Ankara University National Center for the Sea and Maritime Law (DEHUKAM) on May 24, 2023. The conference paper, which includes a summary of the first instance court’s decision and a short text containing limited evaluations related to only some of the legal issues concerning the decision, has been published in the conference proceedings (see. Ayşegül Buğra Şar, ‘Allianz Insurance Plc v. Evaluations Regarding the Decision of The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC)’, İsmail Demir (ed) *Ukrayna Rusya Savaşı’nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Publications 2024) 165. This article, on the other hand, seeks to elaborate also on the decision of the Court of Appeal given after the drafting of the conference paper (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484), and thus, the incidents subject to the relevant judicial decisions, the claims of the parties, the approaches of the courts, and the legal issues that may arise as a result of the occurrence of similar incidents in the context of hull and cargo insurance contracts, and how these should be resolved, evaluated and interpreted. The English translation of this article, published in the DEHUKAMDER issue, was not done by the author.

** Asst. Prof., Faculty of Law, Koç University (abugra@ku.edu.tr) (ORCID ID: 0000-0003-2578-5660).

ABSTRACT

War-related risks may be covered or excluded under indemnity insurance contracts. In this context, whether the loss is caused by the war peril and whether there are other causes resulting in the loss are of significance in terms of the insurer's obligation to indemnify. Moreover, the scope of the war peril and particularly whether it can be interpreted to encompass wars from the distant past is one of the problems that should be addressed in this regard. These issues have been the subject of recent decisions of the High Court and the Court of Appeal of England and Wales (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC); *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484). This article analyses the courts' approaches to the war peril's role in causation and to the interpretation of the peril's scope. Since the insurance contract discussed in the decisions is not a type of marine insurance contract, the assessments in this study regarding the courts' approaches under English law are further elaborated in the context of the Institute Clauses incorporated into hull and cargo insurance contracts. Finally, the paper explores the significance of this analysis made under English law for hull and cargo insurance contracts concluded in Türkiye.

Keywords: •Insurance •War Peril •Construction of Contracts •Causation •Institute Clauses

ÖZ

Zarar sigortası niteliğinde olan sigorta sözleşmelerinde savaş ile ilgili rizikolar teminatın kapsamına alınabilmekte veya kapsamın dışında bırakılabilmektedir. Bu bağlamda, meydana gelen sonucun savaş rizikosundan doğup doğmadığı ve bu riziko ile birlikte sonuca etkili başka sebeplerin bulunup bulunmadığı, sigortacının zararı tazmin borcu bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, savaş rizikosunun kapsamı ve özellikle rizikonun uzak geçmişte yaşanan savaşları içerecek şekilde yorumlanıp yorumlanamayacağı da değerlendirilmesi gereken sorunlardan biridir. Bu hususlar yakın zamanda İngiltere'de verilen bir ilk derece mahkemesi ve istinaf mahkemesi kararına (*Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC); *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484) konu olmuştur. Bu çalışmada, mahkemelerin, savaş rizikosunun nedensellik bağındaki yerine ve rizikonun kapsamına ilişkin yaklaşımları ele alınmaktadır. Kararlara konu olan sigorta sözleşmesi bir tür deniz sigortası sözleşmesi olmadığından, mahkemelerin yaklaşımlarına ilişkin olarak bu çalışmada İngiliz hukuku uyarınca yapılan değerlendirmeler ayrıca tekne ve yük sigortası sözleşmelerine eklenen Enstitü Şartları bağlamında irdelenmektedir. Son olarak, İngiliz hukukuna göre yapılan bu incelemenin Türkiye'de akdedilen tekne ve yük sigortası sözleşmeleri bakımından önemi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: •Sigorta •Savaş Rizikosu •Sözleşmelerin Yorumu •Nedensellik •Enstitü Şartları

INTRODUCTION

Some of the disputes arising from insurance contracts relate to whether the insurer has an obligation to indemnify the loss. In such insurances, in order for

the insurer to be liable for indemnifying the damage, as a rule, the peril causing the damage must be within the scope of the coverage or not outside the scope of the coverage. In cases where there is more than one cause of the damage and one of these causes is covered and the other is not, it is a matter to be discussed whether the obligation to indemnify the damage arises. In this context, it is important to determine the interpretation of the “war” peril, which may play a role in the occurrence of different types of damages, which is included in some insurance contracts and excluded in others, and its place in the causal link.

In a first instance court decision¹ and appellate court decision² in England in 2023, during the II. World War, a bomb that was dropped but was not exploded was detonated in 2021, causing damage. It has been a matter of debate whether this damage was caused by the perils of “war”, which is excluded from the insurance contract coverage. In this study, the events subject to decisions, the claims of the parties, and the courts’ evaluations regarding causation and the interpretation of the ‘war’ peril will be conveyed. Since the Court of Appeal’s decision is largely in line with the findings of the court of first instance, the decisions of these courts will be evaluated together in this study and, where necessary, the different aspects of the Court of Appeal’s decision will be addressed. Both courts did not elaborate on the interpretation of the ‘war’ peril, and in particular whether it covered World War II which is a war in the distant past, focusing their analysis more on causation. In this study, this approach is criticized by referring to the rules applied to the interpretation of contracts in English law, it is discussed whether the ‘war’ peril can be interpreted to include wars that occurred in the distant past, and it is mentioned how the conclusions reached may affect the courts’ findings on causation. Since the insurance contract in dispute is not a type of marine insurance contract, the evaluations included in this study regarding the approaches of the courts are also intended to be examined in the context of the Institute Clauses included in hull and cargo insurance contracts. Finally, the importance of this review under English law will be discussed in terms of hull and cargo insurance contracts concluded in Türkiye.

¹ *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWHC 630 (TCC). Henceforth, it will be indicated with the abbreviation “TCC” in the footnote.

² *Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter* [2023] EWCA Civ 1484. Henceforth, it will be indicated in the footnote with the abbreviation “CA”.

I. INCIDENTS GIVING RISE TO THE DECISIONS OF THE COURT OF FIRST INSTANCE AND COURT APPEAL AND PARTIES' CLAIMS

1. Incidents Giving Rise to the Decisions

On April 1, 2020, a one-year insurance contract was concluded between Exeter University (insured) and Allianz (insurer) covering the loss and damage of buildings belonging to the insured and the losses arising from business interruption³. In the contract, the conditions covered by the guarantee are determined by a general condition⁴, while damages caused by "war" are excluded⁵. On February 26, 2021, a bomb was found during work at a construction site near the university campus belonging to the insured, and upon this incident, the dormitory buildings belonging to the insured were evacuated⁶. The Royal Logistic Corps, who examined the scene, determined that the bomb was from World War II. It was determined that the bomb dropped by the German armed forces during the World War and named "Hermann" inspired by Hermann Göring's name⁷. The Explosive Ordnance Disposal (EOD) team affiliated with the Logistics Forces decided that it would not be safe to remove and transport the bomb from where it was found, and that it would be appropriate to detonate it in a controlled manner at the location⁸. The bomb was detonated on February 27, 2021 and as a result of the explosion, the dormitory buildings of the insured were damaged⁹ whereupon the insured claimed compensation from the insurer for the damage and business interruption caused by the evacuation of the

³ TCC, [12].

⁴ See. TCC, [15] "*Indemnify or otherwise compensate the insured against loss, destruction, damage, injury or liability (as described in and subject to the terms, conditions, limits and exclusions of this policy or any section of this policy) occurring or arising in connection with the business during the period of insurance or any subsequent period for which the insurer agrees to accept a renewal premium.*"

⁵ See. [16] "*War (Not applicable to the Computer, Engineering Machinery Damage, Engineering-Business Interruption, Employers' Liability, Personal Accident, Business Travel, Terrorism, Fidelity Guarantee, Cyber and Directors and Officers Sections) Loss, destruction, damage, death, injury, disablement or liability or any consequential loss occasioned by war, invasion, acts of foreign enemy, hostilities (whether war be declared or not), civil war, rebellion, revolution, insurrection or military or usurped power.*"

⁶ TCC, [9].

⁷ TCC, [10].

⁸ TCC, [10].

⁹ See the moment of the bomb explosion. 'Exeter WW2 Bomb: People not Able to Go Home on Sunday' (BBC, 28 February 2021) <<https://www.bbc.com/news/uk-england-devon-56229045>> accessed 15 April 2024.

dormitory buildings¹⁰. On April 28, 2021, the insurer, relying on the exclusion clause in the contract, avoided making a payment by claiming that the cause of the damages was “war”¹¹ and requested that the first instance court determine that it was justified in rejecting the insured’s claims with the petition it submitted on January 26, 2022¹². After the decision against the insured, this decision was appealed. The events mentioned by the first instance court were also addressed in the decision given by the appellate court.

2. Claims of the Parties

According to the mutual acceptance of the parties, the subject of the legal dispute in the case before the first instance court is whether the damage originated from the perils of “war” excluded by the contract. For the insurer to be relieved of the responsibility to compensate for the damage that has occurred, it must prove that the damage was caused by the perils of “war,” in other words, that there is a causal link between the war and the damage. The exclusion clause states that “loss occasioned by war” is outside the scope of the coverage. Although the term “occasioned by” in this provision may be perceived broadly in relation to causality, the parties have agreed that this term refers to situations where the war is the “proximate cause”¹³ of the damage¹⁴. Based on this point, the insurer argued that the dropping of the bomb was an act related to war, and that the sole proximate cause of the damage was the war because it resulted from the dropping of the bomb¹⁵. As another option; it was argued that the bombing was one of the multiple causes of the damage¹⁶, and that the other proximate cause was the controlled detonation of the bomb, which is considered a covered event, and according to *Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp.*

¹⁰ TCC, [12].

¹¹ TCC, [13].

¹² TCC, [4].

¹³ For explanations regarding the active cause, see. II.1.

¹⁴ TCC, [18].

¹⁵ TCC, [19].

¹⁶ The statement used by the insurer and serving as the basis for the court’s review is “concurrent causes”, and in English law, this statement indicates multiple causes that have effects that are equal to or approximately equal to each other and cause the damage, it is stated that these causes must be active and present at the time the damage occurs, and it is not necessary for the perils to start occurring at the same time, see. Meixian Song, *Causation in Insurance Contract Law* (2nd edn, Informa Law from Routledge 2024), 123 (Causation II).

[1974] QB 57 decision¹⁷ that if one of the proximate causes of the damage is covered and the other is not, the damage will be excluded from coverage¹⁸.

The insured claimed that the effective cause of the damage was not the dropping of the bomb and therefore the perils of “war”, but the controlled detonation of the bomb by the Explosive Materials Unit in 2021¹⁹. In support of this argument, the insured stated that the term “war” in the insurance contract could not have been intended to apply to wars in the distant past²⁰. Regarding the insurer’s claim that there is more than one proximate cause of the loss, the insured argued that this is not correct, even if it is thought to be so for a moment, there are clear expressions regarding more than one proximate cause in some other exclusion provisions in the contract, but there are no such expressions in the exclusion provision regarding the “war” peril, the provision is ambiguous and should be

¹⁷ This decision relates to the insurer’s indemnity liability not arising in respect of damage caused by an effective cause within the scope of coverage and an effective cause outside the scope of coverage, which alone is not sufficient to cause the damage. See. Malcolm A. Clarke, *The Law of Insurance Contracts* (6th edn, Informa Law from Routledge 2009), para 25-6A.

¹⁸ TCC, [19]. In English insurance law, if there are multiple causes and these causes alone are not strong enough to cause the damage but can only cause the damage together, these causes are referred to as “concurrent interdependent causes”. This situation, in the context of civil law, shows similarities with “common causality” (for explanations regarding common causality, see M. Kemal Oğuzman and M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 2* (12th edn, Vedat Publishing 2016), p. 52 para. 148 (Volume 2); Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (21st edn, Yetkin Publications 2017), 568 (Genel Hükümler); Fikret Eren, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi* (Sevinç Printing House 1975), 149 et seq. (İlliyet)). Causes, if they are capable of causing harm on their own, are expressed as “concurrent independent causes”. In this state, there is a similarity between “competing causality” in the context of civil law (see competing causality). Oğuzman and Öz, Volume 2, 52-53, para. 149; Eren, General Provisions, 570; Eren, İlliyet, 157-160).

In English insurance law, the issue of whether more than one cause, the effects of which are equal or approximately equal to each other and which cause the result, is capable of causing the result alone, is important in terms of the insurer’s responsibility to pay the insurance indemnity or compensation. For example, as stated in footnote 17, the insurer is not held liable if one of the multiple causes, which alone is not capable of causing the damage but can cause it when they occur together, is within the coverage and the other is outside the coverage (*Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp.* [1974] QB 57 (*obiter*)). In a similar situation, if one of the reasons is covered by the insurance and the other is not explicitly excluded from the coverage, the insurer is held liable (*Lloyd Instruments Ltd. v. Northern Star Ins. Co. Ltd. (The Miss Jay Jay)* [1987] 1 Lloyd’s Rep 32).

¹⁹ TCC, [20].

²⁰ TCC, [20]. In English law, the interpretation of contracts does not rely on the actual intention of the parties, but rather the interpretation is made in such a way that it would be understood by a person in possession of information reasonably expected to be within the knowledge of the contracting parties. This topic will be addressed below in section III.1.A.

interpreted contrary to the drafter of the provision²¹, and that the “war” exclusion can only be applied if there is only one efficient cause of the loss²². In light of these allegations, the main legal issue in dispute before the court of first instance is whether the proximate cause of the damage is the “war” peril, which is not covered, or the detonation of the bomb as a result of the intervention, which is considered to be covered.

Following the first instance court’s decision against the insured, the insured appealed the decision to the higher court, arguing that the exclusion clause excluding the ‘war’ peril from the coverage was added only to exclude the damages directly caused by the war, and that the direct cause of the damage was the controlled detonation, and therefore the ‘war’ exclusion could not be applied in this case²³. The insured also reiterated the argument that the ‘war’ exception could not have been intended to cover a war that ended some eighty years ago. In terms of causation, the insurer stated that they could not be held liable even if the war was not the sole proximate cause of the loss, because in that case, there would be more than one efficient cause of the loss and the *Wayne Tank* decision would be applied since one of them was the excluded ‘war’. In response, the insured emphasized that if the controlled explosion is accepted by the court as the effective cause of the damage, there will be no case²⁴ of “effects that are equal or approximately equal to each other and caused the damage by more than one cause” (*concurrent causes*), and the insurer will be held responsible for compensating the damage²⁵.

It should be noted at this point that the damage caused by bombs dropped during World War II that did not explode and were detonated in a controlled manner after a long period of time has been a subject of debate outside the United Kingdom. For example, a bomb found during construction work in Munich, Germany in 2012 was detonated in a controlled manner and caused damage to the surrounding area, as in *Allianz v. Exeter*²⁶. Following this event, claims were

²¹ TCC, [21], is referred to as the “*contra proferentem rule*” in English law.

²² TCC, [20].

²³ CA, [40].

²⁴ The insured based their claim on paragraph 172 of the Supreme Court’s (*United Kingdom Supreme Court*) *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 decision.

²⁵ CA, [45].

²⁶ ‘Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplette Zerstört’ (*Spiegel Panorama*, 29 August 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> accessed 15 April 2024.

made to insurers under contracts concluded in relation to types of insurance such as glass breakage, fire, and home insurance. The German Insurance Association (*Der Gesamtverband der Deutschen Versicherungswirtschaft (GDV)*) has stated that, according to the published and recommended conditions, damages caused by war are not covered²⁷. However, it has been stated that the insurer may be held liable for damages caused by bombs in contracts that are not subject to these conditions and where the war peril is not excluded, since the relevant conditions are only of a recommendatory nature²⁸. Moreover, even if this peril were excluded, some insurers have stated that they would still pay for losses arising out of World War II²⁹.

II. THE APPROACH OF THE COURT OF FIRST INSTANCE AND THE COURT OF APPEAL TO THE PARTIES' CLAIMS

In the following sections, the decisions made by the courts within the framework of causation and the reasons for these decisions, as well as the concepts that can be guiding in the explanation of the reasons, will be discussed. Next, the courts' approach to the legal issue of whether the term "war" can be broadly interpreted to include wars that occurred in the distant past will be addressed.

1. Causation

As stated above, one of the issues not in dispute between the parties is that the court must investigate the "proximate cause"³⁰ of the damage when assessing

²⁷ Leonhard Rolwes, 'The Munich Bomb' (*Munich Re*, 15 July 2013) <<https://www.munichre.com/en/insights/infrastructure/munich-bomb-insurers-settle-claims.html>> accessed 15 April 2024; 'Bomb detonation in Munich: House Burned Down, Fashion Store Completely Destroyed' (*Spiegel Panorama*, August 29, 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> accessed 15 April 2024.

²⁸ 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplet Zerstört' (*Spiegel Panorama*, 29 August 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> accessed 15 April 2024.

²⁹ 'Millionenschaden im Verwüsteten Straßenzug' (*Welt*, August 29, 2012) <<https://www.welt.de/regionales/muenchen/article108858667/Millionenschaden-im-verwuesteten-Strassenzug.html>> accessed 15 April 2024; 'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplet Zerstört' (*Spiegel Panorama*, August 29, 2012) <<https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschaeft-komplett-zerstoert-a-852771.html>> accessed 15 April 2024.

³⁰ For some publications that refer to the "proximate cause" theory in the context of English insurance law, see. Rob Merkin, *Lowry, Rawlings and Merkin's Insurance Law: Doctrines and Principles* (4th edn, Hart Publishing 2022), 262-266 (Doctrines); John Lowry and Philip

whether the damage is covered by the insurance³¹. It is important that the parties have reached an agreement on this matter, that there is no expression regarding the effective cause in the contract condition where the “war” exception is regulated, and that instead there is an expression that can actually be interpreted more broadly, such as “occasioned by war”. Under English insurance law, in the investigation of the proximate cause, determining the logical (natural) causes³²

Rawlings, ‘Proximate Causation in Insurance Law’ (2009) 68(2) *Modern Law Review* 310; Howard Bennett, *The Law of Marine Insurance* (2nd edn, Oxford University Press 2006), para. 9-03-9.45; Robert Merkin, *Colinvaux’s Law of Insurance* (13th edn, Sweet & Maxwell 2022), 211-212 para. 5-067, 214-217 para. 5-071-5.76 (Colinvaux); Robert Merkin, Johanna Hjalmarsson, Aysegül Bugra and Jennifer Lavelle, *Marine Insurance Legislation* (5th edn, Informa Law from Routledge 2014), 88 (Legislation); Malcolm Clarke, ‘Insurance: The Proximate Cause in English Law’ (1981) 40(2) *Cambridge Law Journal* 284 (Proximate Cause); Jonathan Gilman, Mark Templeman, Claire Blanchard, Philippa Hopkins, Neil Hart and David Walsh, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, 20th edn (Sweet & Maxwell 2021), para. 22.03-22.04; Özlem Gürses, ‘The Proximate Causes of Loss’, D. Rhidian Thomas (ed), *The Modern Law of Marine Insurance (Volume Five)* (Informa Law from Routledge 2023) 170; Francis D. Rose, *Marine Insurance: Law and Practice* (2nd edn, Informa 2012), para. 19-15; Meixian Song, *Causation in Insurance Contract Law* (Informa Law from Routledge 2014), 11-16 (Causation I); Song, Causation II, 49 et al; M. Fehmi Ülgener, *Deniz Sigortasının Sorumluluğu – Causa Proxima* (Der Yayınları 2021), 22-31 (Sigortacının Sorumluluğu); M. Fehmi Ülgener, *Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı* (Der Yayinevi 1994), 69-82; Emine Yazıcıoğlu, *Tekne Sigortası Sözleşmesi* (Beta 2003), 197-198; Zehra Şeker, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (Beta 2001), 214-219.

In the first paragraph of Article 55 of the United Kingdom Marine Insurance Act 1906, which regulates the scope of the insurer’s obligation to indemnify the insured’s loss in terms of perils, it is stated that unless otherwise specified in the Act or by contract, the insurer is responsible for such losses when the perils covered by the insurance are the *proximate cause* of the loss, and that the insurer is not responsible for such losses when the perils outside the scope of the coverage are the *proximate cause* of the loss. This rule, which finds application in terms of marine insurance, is also applied to insurances other than marine insurance, see. *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [163]; Samim Ünan, ‘En Üst Derecedeki İngiliz Mahkemesi’nin (United Kingdom Supreme Court) Covid-19 Nedeniyle Meydana Gelen İş Durması Zararları Hakkında Verdiği 15 Ocak 2021 Tarihli “Test Case” Kararı (Financial Conduct Authority v. Arch and Others)’, Sezer Iğın ve Bülent Sözer (eds), *2020 Sonrasında Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku: Olası Sorunlar* (Vedat Kitapçılık 2021) 135, 145 (business interruption).

³¹ TCC, [18].

³² Logical (natural) causes can be explained as “each of the conditions that cause the result” in terms of establishing legal responsibility, see. Eren, Genel Hükümler, 559. For these reasons, it is determined as a result of the application of the ‘but for’ test in English law; the ‘but for’ test corresponds to ‘natural causation’, see. Ünan, İş Durması, 173. In order to claim compensation for a damage that gives rise to legal liability, there must be logical causality between the act and the damage in every way, but it may not be fair to hold the perpetrator responsible for all damages where such causality exists between the act and the damage. Oğuzman and Öz, Volume 2, 45 para 133. For this reason, according to the prevailing view in Turkish law today, logical reasons are not directly considered as legally responsible causes,

that caused the damage is of no importance³³. In determining the effective cause, as noted by the court in the *Allianz v. Exeter* decision, *common sense* should be applied³⁴, but the application of common sense does not mean that decisions can be made solely based on *unguided gut feeling* without any guiding rule³⁵. On the other hand, investigating the active cause does not require excessive analysis³⁶. The proximate cause does not necessarily have to be the temporally closest cause to the damage³⁷.

In the doctrine, it is stated that in the investigation of the efficient cause, it is necessary to focus on which phenomenon inevitably causes the damage, and that the type of damage that occurs should be sought to be the inevitable result of that phenomenon, but it is sufficient that the occurrence of the damage in the actual amount is only within the probability (not unlikely to occur)³⁸. This view, which is based on the interpretation of the *Leyland Shipping Company v. Norwich*

and it is investigated whether “a cause within the logical causality chain is a suitable cause to cause the damage”, see. Oğuzman and Öz, Volume 2, 45-46 para 138. See about the appropriate causality link. Eren, Genel Hükümler, 562-568; Eren, İlliyet, 51 et al; Oğuzman ve Öz, Volume 2, 45-47, para. 138-143.

³³ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 in the insurance law dispute subject to the decision, it was argued that logical reasons should be identified first in investigating the effective cause of the damage, but the Supreme Court rejected this request. In the court’s decision, it was stated that “while investigating the causal link, the hypothetical intentions of the parties (regarding the circumstances under which the insurance coverage would become effective) should be taken into account, and in disease clauses, an approach that emphasizes the intentions of the parties instead of the ‘but for’ criterion was adopted” see. Ünan, İş Durması, 173. For a reference to a decision written before this decision and stating that determining logical reasons is necessary but insufficient in investigating the effective cause, see. Song, Causation I, 14. *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1 decision, it does not seem possible to respect this opinion.

³⁴ TCC, [41]. This issue was addressed by the Supreme Court in *Yorkshire Dale Steamship Co Ltd v. Minister of War Transport* [1942] AC 691, 706 and *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168]

³⁵ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168].

³⁶ TCC, [41]. This point was also made by the Supreme Court in *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168].

³⁷ The starting point for the modern development of the efficient cause theory is *Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited* [1918] AC 350 (see Merkin and others, Legislation, 88). In this decision, the court stated that it would not be possible to accept the cause closest in time to the damage as the direct effective cause ([126]).

³⁸ Clarke, Proximate Cause, 288. This view, is based on the interpretation of the decision in *Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited* [1918] AC 350 and has been explicitly or implicitly supported in various works in the doctrine (see. Song, Causation I, 15; Song, Causation II, 75; Ayşegül Buğra, *Insurance Law Implications of Delay in Maritime Transport* (Informa Law from Routledge 2017), 23, para 2.11) or criticized (see. William Melbourne, ‘Common Sense and Inevitable Loss: Proximate Causation in Marine Insurance’ (2022) 28 *Journal of International Maritime Law* 12).

Union Fire Insurance Society Limited [1918] AC 350 decision, was applied by the Supreme Court in the *FCA v. Arch* decision, at least the part related to inevitability. According to the court, the issue that needs to be investigated in determining the proximate cause is which fact inevitably caused the damage in the ordinary course of events, even if not in every conceivable situation³⁹.

The main issues that the court of first instance considered in terms of causation were whether, if there was only one efficient cause of the damage, it was the dropping of the bomb within the scope of the “war” risk or the controlled detonation of the bomb years after the dropping of the bomb, and whether the dropping of the bomb and the controlled detonation were both efficient causes. According to the court, if the effective cause in the first case is “war”, the insurer will not be liable to indemnify the damages incurred as the “war” peril is excluded from the coverage. If it is accepted that the efficient cause is the controlled detonation of the bomb, the insurer will be obliged to pay the indemnity since controlled detonation is a covered event. If both cases are accepted as effective causes, the insurer will not be held liable for the damage in accordance with the *Wayne Tank* decision, which finds application in the matter of one cause being within the scope of coverage and the other being outside the scope of coverage.

If it is accepted that there is only one cause of the damage, the court’s decision as to whether that cause is the war or the fact of the detonation of the bomb has multiple bases. The court initially stated that the fact of the bomb being detonated was reasonable, considering the relevant circumstances. Subsequently, in the *FCA v. Arch* decision given by the Supreme Court in 2021 it was held that the Court gave a general guidance that such reasonable course of conduct cannot be considered as a separate efficient cause and therefore the controlled detonation of the bomb in the *Allianz v. Exeter* dispute was not a separate efficient cause⁴⁰. Alternatively, in *FCA v. Arch* the Supreme Court considered whether the detonation of a bomb could nevertheless be a separate efficient cause, in light of the fact that the Supreme Court had not explicitly established a rule that such conduct could not be considered a ‘cause’⁴¹. In addressing this issue, the court stated that the damage essentially resulted from an explosion, that the explosion was the result of a reasonable decision taken regarding the

³⁹ *FCA v. Arch* [2021] UKSC 1, [168].

⁴⁰ TCC, [42].

⁴¹ TCC, [43].

detonation of the bomb, and that the reason for this decision was the presence of the bomb within the boundaries of Exeter University⁴². The insured stated that if there was no bomb in the relevant area, the explosion would not have occurred, that the bomb constituted an explosive weapon, and that it necessitated detonation⁴³. Moreover, the insured mentioned that if the bomb had exploded at the moment it was dropped, it would be inevitable to accept the effective cause of the damage as the dropping of the bomb, but the reasonable decision made regarding the detonation of the bomb would not change this result, that the presence of the bomb caused both the controlled detonation and inevitably the damage, and finally, the time elapsed between the dropping and the detonation of the bomb did not cause the bomb to lose its explosive effect⁴⁴. The first instance court ruled that the dropping of the bomb was the sole effective cause of the damage and therefore the insurer was not liable.

The court stated that if its decision that the dropping of the bomb was the sole effective cause of the damage was not accurate, alternatively, it could be accepted that both the dropping and the detonation of the bomb together made the damage inevitable⁴⁵. Thus, the court accepted that the relevant reasons could be seen as “causes with effects that are equal or approximately equal to each other and causing the damage” (*concurrent causes*), as argued by the insurer, and in this case, the insurer would again be exempt from liability. The insured also evaluated the claim that the exclusion clause related to the perils of “war” should be interpreted against the insurer due to the absence of any expression regarding causality related to such reasons in this clause, while it is present in other clauses, and therefore the “war” exclusion can only be applied if the war is the sole proximate cause of the damage. The first instance court stated that the rule of interpretation against the drafter cannot be applied to the exclusion clauses in insurance contracts related to the scope of coverage⁴⁶. In addition, the court noted that for an exception clause to be interpreted against the drafter, it must be ambiguous, but the exception clause in question is not ambiguous⁴⁷, and that the

⁴² TCC, [45].

⁴³ TCC, [45].

⁴⁴ TCC, [46].

⁴⁵ TCC, [54].

⁴⁶ TCC, [72]. In support of this, the Court referred to the recent decision of the Court of Appeal in *Brian Leighton (Garages)Limited v. Allianz* [2023] EWCA Civ 8 (*Brian Leighton v. Allianz*). (see. TCC, [72]). The same point was emphasized by the Supreme Court in *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Services Ltd* [2016] UKSC 57.

⁴⁷ TCC, [71].

ambiguity only pertains to how the exception clause can be applied to the event in dispute⁴⁸. Thus, the court emphasized that there is an uncertainty as to whether the effective cause of the damage is the war peril or the fact of the bomb explosion, and that this issue needs to be clarified.

The Court of Appeal, on the other hand, ruled in accordance with the alternative assessment of the first instance court and decided that there were multiple causes of the damage (war and controlled explosion), that these causes were not inherently capable of causing the damage on their own, and that they caused the damage by occurring together⁴⁹. In this context, contrary to the substantive decision of the first instance court that there was only one effective cause, it was accepted that the bomb alone did not inevitably cause the damage. According to the *Wayne Tank* decision, it has been ruled that if one of the effective causes that jointly cause the damage is within the coverage and the other is outside the coverage, the damage will be excluded from the coverage⁵⁰. It has also been stated that as long as the war, which is the first of the active causes, continues to have its effect, it will not cease to be one of the active causes, even though it occurred long before the second active cause, the controlled explosion⁵¹.

2. Interpretation of “War”

Although it is undisputed between the parties that the phenomenon of bombing during a war falls within the scope of the “war” peril excluded under the insurance contract, the insured has stated that the term “war” in the contract could not have been intended to apply to wars *fought in the distant past*. In this respect, it has been argued that the exception clause refers to wars other than those fought in the distant past and can only be applied in cases where the damage is caused by such wars as an effective cause, and therefore the insurer cannot rely on the exception clause in the case in question. However, the insured has also accepted that the acceptance of this claim alone will not ensure the outcome of the case in favor of the insured⁵². The accuracy of this acceptance is controversial and the reason why it is controversial will be addressed in the next section.

⁴⁸ TCC, [71] “*Any lack of certainty arises, not from the interpretation of the clause but in deciding how the exemption properly applies to the facts of the case*”.

⁴⁹ CA, [49].

⁵⁰ CA, [54].

⁵¹ CA, [51].

⁵² The insured’s claim has been listed among the matters he expressed as “optional, additional or mere indicators” (*optional, additional or mere indicators*), see. TCC, [73]. The main claim of

The first instance court made a very brief and unclear assessment regarding the insured's claim. It is concluded that the court may have meant that the word "war" in the exception clause could very well have been included to cover wars that took place in the distant past⁵³. However, it is not clear from the text of the decision which interpretation rules the court applied and how it reached this conclusion. As a result, the court rejected the insured's claim. The insured also put forward the same claim before the court of appeal, arguing that the court of first instance did not act in accordance with the hypothetical intentions of the parties⁵⁴. However, this court also rejected the claim emphasizing that the damage, which occurred nearly eighty years after the end of World War II, could still have been caused by the war risk, since the bomb, which is considered a war risk, still had the power to explode at the time of the damage⁵⁵.

The discussion of these court decisions, which require explanation, within the framework of the rules regarding the interpretation of insurance contracts in English law is important both because the conclusion reached may affect the evaluation of causality and because there is still no data on whether the Court of Appeal's decision has been appealed. The next section therefore addresses the question of whether the risk of "war" can be interpreted to include World War II.

III. EVALUATION OF THE APPROACHES OF THE COURTS TO THE INTERPRETATION OF THE TERM "WAR"

1. The Question of Whether the Expression of "War" can be interpreted to include World War II in accordance with the Rules on the Interpretation of Contracts in English Law

In some insurance contracts subject to English law, it is explicitly stated in the contract provisions where the perils of "war" is excluded that the detonation or explosion of weapons from wars in the distant past is also included in this peril⁵⁶.

the insured is that the controlled detonation of the bomb is the sole effective cause of the damage.

⁵³ Regarding the subject, the vague expression used by the court is as follows: *"The short answer to the point is that the parties can be taken to have agreed that damage occasioned by "war" is excluded"*, TCC [75].

⁵⁴ See. CA, [40].

⁵⁵ CA, [43].

⁵⁶ <<https://miab.co.uk/app/uploads/2022/09/Allianz-Complete-Property-Owner-Policy-Wording-Aug-2022.pdf>> accessed 15 April 2024, 15;

However, since the contract subject to the *Allianz v. Exeter* decision does not contain such an explicit provision, the issue of whether the expression “war” in the exclusion clause covers the wars in the distant past will be resolved as a result of the interpretation of the contract. As will be addressed under the second heading below, any finding that the term “war” does not cover wars that occurred in the distant past is important as it will also affect findings related to causality.

In Turkish law, as a rule, the true (subjective) and common intentions of the parties are respected in the interpretation of the contract⁵⁷, while in English law, the hypothetical (objective) intentions of the parties are respected⁵⁸. In order to clarify the rules under which the terms in the conditions where the exclusions are listed in insurance contracts are interpreted, the English law rules on this matter will be briefly mentioned below. It is seen that these rules have been evaluated in recent Supreme Court decisions⁵⁹.

A. The Ordinary Meaning of Terms and the Context of the Contract

In English law, in terms of determining hypothetical intent, it is important what a reasonable person, who is expected to have the information reasonably within the knowledge of the parties at the time the contract is concluded, understands from the contract⁶⁰. The expressions in the contract are given the ordinary

<<https://www.seib.co.uk/content/uploads/2022/12/Allianz-Motor-Trade-Complete-Policy-Wording.pdf>> accessed 15 April 2024.

⁵⁷ Turkish Code of Obligations No. 6098 (TCO) (OG D: 04.02.2011, Number: 27836) m. 19/I. Regarding the interpretation of contracts, see. M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1*, 16. Press (Vedat publishing house 2018), 191-194 (Volume 1); Eren, Genel Hükümler, 484-493. When making a comment, if the true and mutual intentions of the parties cannot be determined, according to the trust theory, the hypothetical intentions of the parties should be determined (objective interpretation), and objective interpretation is “based on general life experiences, rules of honesty, in short, determining the objective meaning of the declaration of intent according to the trust theory” see Eren, Genel Hükümler, 490.

⁵⁸ Merkin, *Doctrines*, 245.

⁵⁹ See. *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896; *Chartbrook Ltd. v. Persimmon Homes Ltd.* [2009] UKHL 38; *Rainy Sky SA v. Kookmin Bank* [2011] UKSC 50, [21]; *Arnold v. Britton* [2015] UKSC 36, [15]; *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly Lawyers At Work Ltd)* [2016] UKSC 57, [5]-[7]; *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24.

⁶⁰ John Birds and Katie Richards, *Birds’ Modern Insurance Law* (12th edn, Sweet & Maxwell 2022), 264 “In construing contractual documents, the aim must be to find the meaning that the document would convey to a reasonable person having all the background knowledge that would reasonably be available to the parties in the situation in which they were at the time of the contract”. See also. Merkin, *Doctrines*, 245. On the recent acceptance of this approach by

meaning at the time the contract was concluded, but the ordinary meaning is interpreted within the context of the contract⁶¹. When interpreting the exclusion clauses in insurance contracts within the general context of the contract, the interpretation that is appropriate to the purpose of the contract should be adopted⁶². In addition, the nature of the insurance is considered as an element related to the context of the contract⁶³. In light of this information, it is important to first examine the context of the contract in terms of the interpretation to be made regarding whether the term “war” in the contract includes wars that took place in the distant past.

The coverage clause in the contract in question provides broad coverage, stating that situations other than exceptions are included in the scope⁶⁴. This issue may be considered as an expression of the purpose pursued by the contract. In light of the contract's purpose to provide broad coverage in this manner, it can be argued that interpreting the term ‘war’ in the exception clause to include wars that occurred in the distant past would be contrary to the contract’s purpose as it

the Supreme Court in *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24, see. Birds and Richards, 264, fn. 55. See (“...a reasonable person, that is a person who has all the background knowledge which would reasonably have been available to the parties in the situation in which they were at the time of the contract...”). *Lukoil Asia Pacific Pte Ltd v. Ocean Tankers (Pte) Ltd (The Ocean Neptune)* [2018] EWHC 163 (Comm), [8]. Istanbul 3rd Civil Court of Intellectual and Industrial Property Rights, E. 2021/81 K. 2022/55, T. In its decision dated 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr), the court referred to the decision in *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 and emphasized that the contract “must be interpreted in such a way that a reasonable person familiar with its background at the time of the Agreement could understand it”.

⁶¹ Alison Padfield, *Insurance Claims*, 5th ed (Bloomsbury Professional 2021), 52. On the fact that where the context of a contract contradicts the ordinary meaning of an expression, the ordinary meaning will not apply, see, e.g. Birds and Richards, 269, para. 13-12. In the *Wood v. Capita Insurance Services Ltd.* [2017] UKSC 24 decision, it was noted that the ordinary meaning was rejected in case of a conflict between the context and the ordinary meaning. Padfield, 49.

⁶² *Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly Lawyers at Work Ltd)* [2016] UKSC 57; Padfield, 51.

⁶³ See. Padfield, 52. For the judicial decisions referred to by the author in this context, see. 54, fn. 9.

⁶⁴ “*Indemnify or otherwise compensate the insured against loss, destruction, damage, injury or liability (as described in and subject to the terms, conditions, limits and exclusions of this policy or any section of this policy) occurring or arising in connection with the business during the period of insurance or any subsequent period for which the insurer agrees to accept a renewal premium.*” (Emphasis added by the author).

would have a limiting effect on the coverage, and that this term should be interpreted narrowly in accordance with the contract's purpose⁶⁵.

It can also be stated that such an interpretation coincides with the interpretation that would be made by a reasonable person, considering the year the contract was concluded and other excluded perils in the contract. Because first of all, when other excluded perils such as “terrorism”⁶⁶ and “cyber incidents”⁶⁷ mentioned in the contract are examined, it is noticed that these perils are more indicative of the “current” time. When the excluded perils are considered holistically, it can be argued that the “war” risk should be interpreted by a reasonable person in line with the *contemporaneity* feature of the other excluded risks, and thus should not cover wars in the distant past. Moreover, given that the contract was concluded in 2021, it could be argued that a reasonable person could reasonably assume that the term “war” refers only to current wars. In order to claim the opposite, it must be reasonably accepted that a reasonable person

⁶⁵ It is seen that the cover in this sense shows similarities with insurances concluded on the basis of “all risk”. In such insurances, although it can be argued that the perils outside the coverage should be interpreted narrowly and against the drafter of the contract (*contra proferentem*), as will be explained below, recent court decisions in English law have stated that this rule cannot be applied to perils excluded from coverage, so the relevant rule will not find application. Therefore, the justification for narrow interpretation is the necessity of interpreting according to the purpose of the contract within the context of the contract, rather than the rule of interpretation against the drafter (*contra proferentem*). It can be argued that this interpretation is also consistent with the acceptance that finds application in terms of insurance contracts and that the interpretation in line with business common sense should be preferred among two possible interpretations. The legal basis for this acceptance is the opinion expressed in the Supreme Court’s *Rainy Sky SA v. Kookmin Bank* [2011] UKSC 50 decision ([21]: “*If there are two possible constructions, the court is entitled to prefer the construction which is consistent with business common sense and to reject the other.*”). In the interpretation of the contract, while determining commercial common sense, it is necessary to make an assessment according to the commercial purpose of the contract and to choose the interpretation that best suits this purpose, as understood from Lord Hoffmann’s decision in the *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 precedent. Suzanne Robertson, ‘Making Sense of Commercial Common Sense’, (2018) 49(2) *Victoria University of Wellington Law Review* 279, 283.

⁶⁶ The 3rd condition in the contract, see. TCC, [59]. When the content of this condition is taken into account, it is seen that the exception will only apply if the perils occur within the geographical boundaries of England, Wales, and Scotland, and that it will not apply if it occurs in the territorial waters defined in the Territorial Sea Act 1987. The date mentioned in the condition, although it points to almost thirty-five years before the contract was concluded, only refers to the date of the legislation in which the definition is included, and it cannot be argued that the exception provision regarding terrorism refers to past terrorism events based solely on this date.

⁶⁷ See the 4th condition in the contract. TCC, [60].

knows that historical wars can still cause work stoppages and property damages covered by the contract. Although it may be possible for insurers to have encountered such claims or to have received reports related to such claims, and thus interpret the term “war” broadly to include wars that occurred in the distant past⁶⁸, it can be argued that it is not reasonable to expect an insured person to have such knowledge as stated in the relevant contract⁶⁹. Therefore, it can be argued that a person who is referred to in determining the hypothetical will of the parties and who “is expected to have the information that is reasonably expected to be known by the parties to the contract at the time the contract is concluded” cannot be expected to understand the relevant expression to include wars that took place in the distant past.

B. Interpretation Against the Drafter (*Contra Proferentem*)

Another rule applied in the interpretation of contracts is the *contra proferentem* rule, which states that the provision should be interpreted against the drafter⁷⁰. The insured argued that the war exclusion could only be applied in cases where war was the sole effective cause, and that this exclusion could not be applied if war was one of the effective causes of the damage, based on the absence of any expression related to *concurrent causes* in the exclusion clause regarding the perils of “war” and the reference to the presence of multiple causes in other provisions. As a basis for this argument, it has been stated that the war exception should be interpreted against the insurer. The first instance court ruled that it was not possible to apply this rule of interpretation to the exclusion clause. It is seen that this decision of the court is based on the fact that the rule of interpretation against the drafter cannot be applied to exclusion clauses in insurance contracts, as explained above⁷¹. While this rule is not applied in the interpretation of expressions related to causality in the exception provision, it does not seem

⁶⁸ For example, if the parties to the contract are a reinsurer and a cedant, such an interpretation may be possible, as the identity of the parties is a matter of the context of the contract and may affect the interpretation.

⁶⁹ The insurer’s specialized knowledge, evidence related to the contract outside the contract (referred to as “*surrounding circumstances*”, “*extrinsic evidence*” or “*factual matrix*”, see. Padfield, 57) for the fact that it cannot be included and therefore cannot affect the interpretation. See. Merkin, Colinvaux, 134 para. 3-023 (in this regard, the author refers to the case of *GE Reinsurance Corp v. New Hampshire Insurance Co* [2003] EWHC 302 (Comm), see fn. 60).

⁷⁰ For the interpretation of this rule specifically in insurance contracts, see. Padfield, 64-67; Merkin, Doctrines, 250-252; Merkin Colinvaux, 136-142 para. 3-027-3-040; Birds and Richards, 270-272.

⁷¹ See. II.1.

possible to apply the relevant rule in terms of the interpretation of the expression “war” in the same provision. Therefore, it can be argued that the rule of interpretation against the drafter (*contra proferentem*) cannot be applied in order to narrowly interpret the term “war” in accordance with the relevant court decisions.

C. Market Practice

In addition to the above assessments, on the one hand, it can be argued that there is an information asymmetry in favor of the insurer regarding the possibility of damage caused by bombs dropped during wars in the distant past exploding or being detonated years later, and that the insurer can (explicitly) exclude wars that occurred in the distant past if they wish. However, on the other hand, this defense does not seem to be directly accepted in the interpretation of the contract under English law. Instead, proving that such wars are clearly within the scope of the exception or excluded from this exception constitutes market practice⁷² accepted by the courts as “evidence related to the contract outside the contract” may result in favor of the insured. If the market practice is to *explicitly state* whether the weapons used during wars in the distant past are within or outside the scope of the war exception, the interpretation will be made in accordance with this practice. In this respect, it can be argued that the market practice, conceptually, should be evaluated separately from the war perils of these weapons, and depending on the situation, should be included in or excluded from the scope of war peril. Considering that the contract in dispute also envisages a wide cover, it can be argued that the fact that weapons fired during wars that occurred in the distant past are not mentioned at all in the exception provision excludes these weapons from the war peril.

Since determining whether a matter constitutes market practice requires a factual assessment, in order to make an interpretation as mentioned above, it will be necessary to first examine the expressions used in the contract samples used in practice. However, at this point, it will also be discussed how widespread a practice must be within the relevant market to constitute a “market practice.” Additionally, it can be considered an open question whether the market practice should exist generally for all types of insurance or only for the type of insurance in dispute. For instance, in some construction insurances that include the “war” peril exception, there may be provisions stating that damages arising from the

⁷² *Thomas Crema v. Cenkos Securities Plc* [2010] EWCA Civ 1444.

explosion of hidden war weapons are not within the scope of the “war” exception⁷³. In addition, in some insurances similar to the type of insurance subject to the *Allianz v. Exeter* decision, it is observed that the term “war” includes wars in the distant past⁷⁴ or the difference between past wars and current wars is clearly stated⁷⁵. In some marine insurance contracts that exclude or include perils related to war from the coverage⁷⁶, damages arising from “war” and damages arising from “derelict mines, torpedoes, bombs, or other war weapons”⁷⁷ are listed separately⁷⁸. In particular, in some hull insurance contracts

⁷³ Richard Radevsky and Doug Scott, ‘War and Terrorism – Collateral Consequences for Engineering and Construction Insurers’ (International Association of Engineering Insurers 49th Annual Conference – Qatar 2016, Conference Paper) <<https://www.imia.com/wp-content/uploads/2022/10/war-and-terrorism-19.8.22.pdf>> accessed 15 April 2024, 9 “*It is agreed that loss or damage or liability caused by hidden bombs, landmines, ammunition or other engines of war left below ground or water prior to commencement of work in connection with the Project shall not be considered as “war risks” as excluded by General Exception 1 hereof*”

⁷⁴ See also. fn. 56. Also see <https://www.stgilesgroup.co.uk/assets/downloads/Allianz-complete-flatowner-policy-wording_acom687_11.pdf> accessed 15 April 2024, 15.

⁷⁵ <<https://connect.avivab2b.co.uk/broker/resources/document-library/property-owners/>> accessed 15 April 2024, CPO (CHC) Policy All Risks, 30, (“*Policy Exceptions 1 (a) and (c) will not apply in respect of Damage to the Property Insured caused by or resulting from the detonation of munitions of war or parts thereof, at or within one mile of the boundary of The Premises, provided that the presence of such munitions does not result from a state of war current at the time of the Damage*”). Emphasis is by the author).

⁷⁶ In international insurance practice, for information on the concepts included in the terms incorporated into contracts where war perils are covered in contracts insuring interests related to the ship and cargo, see. Melisa Konfidan, ‘Savaş Rizikolarının Deniz Tehlikelerinden Ayırt Edilmesi’, İsmail Demir (ed) *Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Publications 2024) 37, 43-45.

⁷⁷ The Institute Time and Voyage Clauses dated 01.10.1983 and 01.11.1995; the International Hull Clauses dated 01.11.2002; the Institute Cargo Clauses (A), (B), (C) dated 01.01.2009 and 01.01.1982 include the phrase “*derelict mines torpedoes bombs or other derelict weapons of war*”. In some works, the word “derelict” is translated as “stray”. and “unclaimed” (see Ülgener, Responsibility of the Insurer, 294) or “stray from the war” (see Şeker, 176). It has been observed that some insurance companies operating in Türkiye use the term “*derelict*” as “abandoned” in contract texts containing the Turkish translation of the Institute’s conditions. In this study, the relevant phrase has been translated and used as “derelict.” The reason for this preference is that the relevant condition could be interpreted both in the ordinary meaning of the word and in accordance with the relevant decision, since it was added in response to that decision after *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)* [1979] 1 Lloyd’s Rep. 395, and that the expression “derelict” is a phrase that can cover both of these situations. The details of the decision are discussed below in V.1.

⁷⁸ Institute Time Clauses – Hulls dated 01.10.1983 23.1 and 23.3; Institute Voyage Clauses – Hulls dated 01.10.1983 20.1 and 20.3; Institute Time Clauses – Hulls dated 01.11.1995 24.1 and 24.3; Institute Voyage Clauses – Hulls dated 01.11.1995 21.1 and 21.3; International Hull Clauses dated 01.11.2002 29.1 and 29.3; Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time dated 01.10.1983 1.1 and 1.3; Institute Voyage Clauses – Hulls dated 01.10.1983 1.1 and 1.3;

that cover war perils, damages arising from war and “*damages caused by war mines, torpedoes, and war weapons*, whether derelict or not” are specified separately, thus these expressions are considered as different perils⁷⁹.

As a result, for some of the reasons mentioned above, it can be argued that the term “war” does not cover wars that took place in the distant past and war weapons that were used but did not explode during these wars. The effect of a finding in this direction on the causality assessment is discussed under the following heading.

2. The Effect of the Determination that the Term “War” Does Not Include World War II on the Assessment Made on Causation

Contrary to the courts’ approaches to the interpretation of the term “war”, if it is accepted that the term “war” in the exception clause of the contract does not cover wars that took place in the distant past, this will also affect the courts’ findings on causality. In terms of the decision made by the first instance court that the only effective cause was being in the same place at the time the bomb was dropped and the damage occurred, even if these facts are accepted for a moment as making the damage inevitable, it can be argued that the insurer cannot rely on the exclusion clause on the grounds that the facts cannot be considered within the scope of the excluded “war” peril. Therefore, it can be argued that the insurer is liable for the damage because the fact of the bomb explosion is the only effective cause that makes the damage inevitable and this peril is covered by the insurance. The different interpretation of the perils of “war” will also affect the alternative decision of the first instance court, which was upheld by the appellate court, that the bomb and the detonation of the bomb are multiple and proximate causes of damage. Because if one of the proximate causes of the

Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time dated 01.11.1995 1.1 and 1.3; Institute Voyage Clauses – Hulls dated 01.11.1995 1.1 and 1.3; Institute Cargo Clauses (A), (B) and (C) dated 1.1.1982 6.1 and 6.3; Institute Cargo Clauses (A), (B) and (C) dated 1.1.2009 6.1 and 6.3; Institute War Clauses (Cargo) dated 1.1.1982 and Institute War Clauses (Cargo) dated 1.1.2009 1.1 and 1.3.

⁷⁹ Hellenic War Risks Rules 2024, <https://www.hellenicwarrrisks.com/fileadmin/uploads/hellenic/Docs/PDFs/HWRB_Rulebook_2024.pdf> accessed 15 April 2024, clause 2A.2.1 refers to “war”, and clause 2A.2.3 refers to “*whether derelict or not* damages arising from war mines, torpedoes, and war weapons”. It is observed that there are similar conditions in the NorthStandard War Risks Rules 2023-2024, <https://www.standardclub.com/fileadmin/uploads/standardclub/Documents/Import/publications/rules/2023/War_risks_rulebook_202324.pdf> accessed 15 April 2024, 2A.2.1 and 2A.2.3.

damage (the dropping of the bomb and being at the place where the damage occurred at the time of the damage) does not fall within the scope of the exception provision and the other proximate cause is within the scope of the coverage, the *Wayne Tank* decision will not be applicable and the insurer will be held liable for the damage. For these reasons, the term “war” not covering wars that occurred in the distant past may ensure the case is resolved in favor of the insured.

It is observed that both the dropping of the bomb and the fact that it still has not exploded eighty years after it was dropped on the land where the damage occurred⁸⁰ are considered by the courts as a “war” peril. It was stated that the bomb’s potency had not weakened during this time and therefore the bomb could have been the effective cause of the explosion that occurred in 2022⁸¹. After the decision of the first instance court, it was stated that the bomb became a “derelict weapon” due to not exploding within the time between being dropped and detonated, and in such a case, the “war” exception would no longer apply⁸². Since the perils that are not explicitly excluded in the insurance contract, which is the subject of the dispute underlying the court decisions, are considered within the scope of coverage, it can be argued that the acceptance of the bomb as a derelict war weapon according to this view will lead to the non-application of the war exclusion. The damages caused by derelict war weapons can also be covered or excluded separately from the “war” peril in the Institute Clauses added to hull and cargo insurances, and in this respect, the interpretation of the relevant peril is important.

IV. EVALUATIONS IN THE CONTEXT OF HULL AND CARGO INSURANCE CONTRACTS WHERE INSTITUTE CLAUSES ARE INCORPORATED

The question of whether the war exception covers wars in the distant past, which was not sufficiently discussed in the *Allianz v. Exeter* decision, but which could have affected the *ratio*, should be evaluated separately in terms of hull and cargo insurances. First of all, it should be stated that a similarity can be drawn between

⁸⁰ TCC, [46] “*As a matter of common sense, the dropping of the bomb and its consequent presence at the site, was the proximate cause of the damage*”.

⁸¹ TCC, [48]-[49].

⁸² John Curran, ‘Proximate Cause: Don’t Mention the War Exclusion’ (*Indemnity Legal*, 17 April 2023) <<https://www.indemnitylegal.co.uk/news-insights/proximate-cause-dont-mention-the-war-exclusion>> accessed 15 April 2024.

the bomb in question, which was dropped ashore during the war but did not explode for about eighty years, and the mines and other war weapons that exploded years after being left at sea in the context of marine insurance⁸³. Additionally, it should be considered whether mines, torpedoes, etc., which are the equivalents of the disputed bomb in the context of marine insurance, and which do not explode for a long time, can be evaluated within the scope of the expression “derelict mines, torpedoes, bombs or other derelict war weapons” appearing in the Institute Clauses incorporated into hull and cargo insurance contracts, which is regulated separately from the perils of “war”. It can be argued that in contracts that provide coverage only against marine perils, where both the perils of “war” and “derelict mines” are excluded from coverage, at first glance, it will not go beyond an academic discussion whether the damage arises from the perils of war or from derelict mines. However, in cases where the term “war” in the contract cannot be interpreted broadly enough to cover wars that occurred in the distant past, it can be argued that the damages caused by mines left behind but not detonated during such wars no longer arise from the “war” perils, thus determining whether the insurer can rely on the exception for “derelict mines” will become important. This determination will be made in accordance with English law, as will be seen below, however it may also be important in some cases for hull and cargo insurance contracts concluded in Türkiye due to the incorporation of the Institute Clauses in such contracts. These situations will be addressed under the next heading.

1. “Derelict Mines, Torpedoes, Bombs or Other War Weapons” Peril

This peril was included in the Institute Clauses following the *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)*⁸⁴ decision, in order to counteract the effect of that decision⁸⁵. In that case, following the end

⁸³ In news related to current wars such as the Russia-Ukraine war, emphasis is placed on the danger posed by unexploded sea and land mines and bombs thrown ashore, see. Cahal Milmo, ‘Ukraine Faces Decades of Landmine Tragedies from Unexploded Russian Munitions’ (*iNews*, 22 March 2022) <<https://inews.co.uk/news/ukraine-faces-deadly-legacy-of-landmines-and-unexploded-munitions-leading-uk-charity-warns-1532753>> accessed 15 April 2024; Áine Quinn, ‘Removing Russian Sea Mines Near Key Ukraine Ports Could Take Months: U.N.’ (*Insurance Journal*, June 9, 2022) <<https://www.insurancejournal.com/news/international/2022/06/09/671128.htm>> accessed 15 April 2024.

⁸⁴ [1979] 1 Lloyd’s Rep. 395. For some works that address this decision in Turkish legal doctrine, see. Yazıcıoğlu, 161 fn. 102; Şeker, 177.

⁸⁵ Bennett, 435 para. 13.84. N. Geoffrey Hudson, Tim Madge, and Keith Sturges, *Marine Insurance Clauses*, 5th ed (Informa Law from Routledge 2012), 343, suggest that the relevant

of World War II, war-related ammunition was dumped into the sea for purely peaceful purposes, and years later, in 1974, the ammunition exploded, causing damage and sinking of a dredger. The insurer paid compensation to the shipowner for the relevant damage, but under a tax legislation in force in England at the time⁸⁶, it was claimed that a portion of this compensation could be collected as tax, and the shipowner was asked to pay this portion. The shipowner, on the other hand, argued that the ship should be exempt from tax based on the exception in the relevant legislation stating that tax cannot be collected if the ship's loss arises from war peril⁸⁷. The dispute has centered on whether the explosion was the result of "warlike operations" considered as a type of war peril. The court ruled that the damage caused by the ammunition did not occur as a result of an act similar to war because the ammunition was dumped into the sea after the end of the war – during peacetime. Upon this decision, in order to ensure that the damages caused by such ammunition, even if dumped into the sea after the war, fall under the responsibility of the insurers providing war indemnity, the perils of "derelict mines, torpedoes, bombs or other war weapons" was included in insurance clauses providing cover against war perils, and it started to be excluded from those providing cover against marine perils⁸⁸.

In the period before this decision, it was stated that the perils of "mines, torpedoes, bombs, or other war weapons" was included in the Institute Clauses providing cover for war perils⁸⁹, and that this peril was included to unequivocally cover the damages caused by mines and other war weapons deployed during World War I, years after the war had ended⁹⁰. It has also been stated that the term

phrase was "most likely" added to mitigate the effects of this decision. For some other works referring to *The Nassau Bay* decision on the term "derelict", see. Michael Davey, James Davey and Oliver Caplin, *Miller's Marine War Risks*, 4th ed (Informa Law from Routledge 2020), 119 para. 15.5; Gilman and the others., 1304 para 24-32. For some works that do not refer to the decision of *The Nassau Bay*, see. John Dunt, *Marine Cargo Insurance*, 2nd ed (Informa Law from Routledge 2015); Keith Michel, *War, Terror and Carriage by Sea* (LLP 2004).

In terms of the Institute Cargo Clauses (All perils), see Davey and the others, 122 para. 15.17 for the view that the perils of "derelict mines ..." is excluded from coverage, while damages caused by non-derelict mines and similar war weapons are covered.

⁸⁶ *The Capital Allowances Act 1968*.

⁸⁷ The term "war peril" in the relevant legislation has been interpreted in accordance with the war perils excluded from the ordinary English policy of marine insurance of that period, taking into account the definition in the War Risks Insurance Act of 1939.

⁸⁸ Bennett, 435-436 para. 13.84.

⁸⁹ J. Kenneth Goodacre, *Goodbye to the Memorandum: An In-depth Study of the Standard Cargo, War, and Strikes Clauses* (Witherby & Co. Ltd 1988), 198; Hudson and the others, 343.

⁹⁰ Goodacre, 198.

“*derelict*” included in this peril did not exist before 1982⁹¹. It is a matter of importance in English law whether the current state of the peril, which includes this expression, should be interpreted based on the ordinary meaning of the term “*derelict*” or in accordance with the *The Nassau Bay* decision.

As stated above, according to the interpretation rules applied to contracts in English law, the expressions in the contract are given their ordinary meaning at the time the contract was concluded⁹², but the ordinary meaning is interpreted within the context of the contract⁹³. It has been stated that if the context of the contract contradicts with the ordinary meaning, the latter will not be applied⁹⁴. In a recent decision of the United Kingdom Supreme Court⁹⁵, it was stated that in the interpretation of an exception clause⁹⁶ under the Institute War and Strike Clauses of 1983, the established jurisprudence at the time these Clauses were drafted and implemented should be taken into account as they relate to the context of the contract⁹⁷, and therefore the context immediately before the drafting and application of the clauses as well as the relevant court decisions should be respected⁹⁸, and it would be accepted that those who drafted the exception clause acted with these jurisprudence in mind⁹⁹. According to this approach, in the interpretation of the term “*derelict*”, it can be argued that the decision of *The Nassau Bay* should be relied upon in terms of determining the hypothetical will of the parties. On the other hand, it has already been stated above that in contract interpretation, it is important to consider what a person in possession of information reasonably expected to be within the knowledge of the

⁹¹ Goodacre, 199.

⁹² İstanbul 3. The Intellectual and Industrial Property Rights Civil Court, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr) in its decision, the court emphasized that the expressions should be interpreted according to their ordinary meaning by stating that “the provisions of the contract are interpreted literally in their natural and ordinary sense,” based on the choice of English law as the governing law for the license agreement concluded between the parties.

⁹³ Padfield, 52.

⁹⁴ See also. fn. 61.

⁹⁵ *Navigators Insurance Company Limited and others v. Atlasnavios-Navegacao LDA (formerly Bnavios-Navegacao LDA)* [2018] UKSC 26. Both parties to the disputed contract are merchants.

⁹⁶ m. 1.5. “*any person acting maliciously*”.

⁹⁷ [15], [28].

⁹⁸ Thus, the court has taken into account two court decisions from 1968 and 1982 in the interpretation of the relevant exception provision.

⁹⁹ [28] “*The more helpful approach is therefore to read the phrase in those Clauses in its immediate context and in the light of the recent marine insurance authorities to which I have referred which must have been in the drafters’ mind.*” (Lord Mance).

contracting parties at the time the contract was concluded would have understood from the contract¹⁰⁰. Therefore, although it can be accepted that insurers who draft the provisions of the printed contract take court decisions into account when arranging these provisions, it is debatable whether it is reasonable to expect the insured to know that the relevant provisions are based on court decisions. In the absence of reasonableness, it can be argued that the ordinary meaning of the exception clause in the context of the contract should be respected, rather than the relevant judicial decision. Therefore, the relevant provision will be addressed below, both in terms of the ordinary meaning of the term “derelict” and in accordance with the *The Nassau Bay* decision¹⁰¹.

A. Interpretation of the Peril in Accordance with the Ordinary Meaning of the Term “Derelict”

It was stated above that the peril is excluded in insurances providing cover for marine perils, and within the scope of cover in insurances providing cover for war perils. The ordinary meaning of *derelict* includes being left, idle, and drifting. The fact that a weapon of war is “derelict” should be examined both geographically and temporally in this sense. In this analysis, it should be emphasized whether the weapons were fired during the war, whether the damage caused by the weapons is related to the geography where the war took place, and the impact and importance of the time between the use of the weapons and the damage they caused in terms of the interpretation and application of the peril.

First of all, if the weapons used during the war cause damage while the war is ongoing, it will be argued that these damages arise from the “war” peril¹⁰². However, it is open to debate whether weapons that were used during the war but were not exploded, or that were dumped into the sea for peaceful purposes following the end of the war and that caused damage only years after the war, are caused by the “war” risk or whether they are related to this risk. In this context, it is necessary to first focus on whether the weapon of war was used during the war and the impact of the term ‘derelict’ on its interpretation. The ordinary meaning of the word is open to interpretation broadly enough to cover

¹⁰⁰ See. III.1.A.

¹⁰¹ For a work in which some opinions regarding the interpretation of the expression in accordance with its literal meaning and the *The Nassau Bay* decision are conveyed, see. Şeker, 176-177.

¹⁰² See Dunt, 10.22 and Gilman and the others., 1304 para. 24-32 regarding cargo insurance. In contracts providing war cover, see Hudson, 344 for the view that damages caused by the explosion of mines and other war weapons while a war is still ongoing can be considered within the scope of war peril.

the use of a weapon of war both during and after the war. However, interpreting the statement without any limitations may lead to the inability to distinguish between this peril and the perils of war. Considering that both of these perils are either covered together or excluded together, it may initially be thought that this discussion is purely academic. However, in cases where the damage occurs years after the end of the war, as in *Allianz v. Exeter*, it may be argued that the war is considered as a war in the distant past and the “war” risk in the contract does not cover such wars¹⁰³. In such a case, if both the perils of war and derelict weapons are excluded by the contract, it will be important for the insurer, who cannot rely on the “war” exclusion, to rely on the perils of “derelict weapons” in order to reject the compensation claim.

In the doctrine, it has been stated that although they were left during the war, weapons that did not have an effect at that time but caused damage years after the end of the war would now be considered under the perils of “derelict” weapons due to the possibility of debate on whether such damages fall under the perils of “war”¹⁰⁴. Moreover, it is also open to discussion whether the weapons that were dropped during the war but drifted to a geography where there was no war and caused damage in that geography *during the war* stemmed from the perils of war or derelict weapons. However, in this case, since the war is still ongoing, it cannot be considered as a war that took place in the distant past, and since both perils are either covered or not covered by insurance, determining which one to rely on will not go beyond an academic debate.

In addition to these points, considering the ordinary meaning of the term “derelict,” it can be argued that if weapons dumped into the sea after the end of the war cause damage in any geography and at any time, the damage is caused by derelict weapons. On this point, it has been argued in the doctrine that in order to rely on the perils of derelict weapons, the damages must have occurred within a reasonable period following the end of the war¹⁰⁵; however, according to

¹⁰³ See Michel, 341 para 13.03 about the possibility that damages occurring during peacetime, when acts of war or similar actions are not in question, can be considered under the perils of derelict weapons. The author does not mention the *The Nassau Bay* decision in his work.

¹⁰⁴ Dunt, para 10.22. The author does not refer to the *The Nassau Bay* decision in his work.

¹⁰⁵ That the weapons fired but not exploded during the war will only constitute an obstacle to maritime traffic for a reasonable period of time after the end of the war, that this is not a phenomenon that relates to war cover, and that it should be recognized as a risk associated with navigation at sea. See. Ülgener, Nedensellik, 196-197; Ülgener, Sigortacının Sorumluluğu, 294-295.

another view, which we also agree with¹⁰⁶, the relevant perils can be relied upon without a specific time limit after the war has ended.

As can be seen, when the ordinary meaning of the peril is taken into account, it is determined that it has a rather wide scope. This situation will be to the detriment of the insured when the peril is outside the scope of cover, and to the benefit of the insured when it is within.

B. Interpretation of the Peril According to the Decision of “*The Nassau Bay*”

If the peril were to be interpreted according to the *The Nassau Bay* decision, regardless of the geography where the damage occurred and the time between the weapon being fired and the damage occurring¹⁰⁷, it is necessary to examine only whether the weapons were dumped into the sea during the war or afterwards for peaceful purposes. Therefore, the interpretation to be made in accordance with *The Nassau Bay* decision is narrower in scope than the interpretation based on the ordinary meaning, as it does not include the damages caused by weapons fired during the war but exploding after the war. In cases where the perils constitute an exception, this statement will be interpreted narrowly in favor of the insured in accordance with the *The Nassau Bay* decision, and against the insured in contracts where it is covered.

2. Importance of the Evaluation Made Under English Law in Terms of Hull and Cargo Insurance Contracts Concluded in Türkiye

The content of hull insurance contracts concluded in Türkiye includes the General Conditions of Hull Policy and the Institute Clauses¹⁰⁸, the latter of which

¹⁰⁶ Yazıcıoğlu, 161-162. See also. Şeker, 177-178.

¹⁰⁷ In the decision, although there is approximately thirty years between the dumping of mines into the sea and the occurrence of the damage, we believe that the court's decision that the damages did not result from acts similar to war is based not on this time element, but on the fact that war weapons were *dumped into the sea for peaceful purposes following the end of the war*. For the part of the decision that we think supports this view, see *Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay)* [1979] 1 Lloyd's Rep. 395, 404 “*The only kind of dumping which can be presumed is dumping at the end of the war, after it was all over and our forces were being withdrawn from Mauritius, and the ammunition was no longer of any practical use to anybody. I find it impossible to classify such dumping as a warlike operation. It is, of course, the consequence of a warlike operation-the accumulation of the ammunition in the first place-but it itself is the very reverse of a warlike operation in the circumstances in which it is set. It involves the very opposite: the destruction of war stores, which surely is an act of pacification.*”

¹⁰⁸ In the event that the pre-prepared conditions are “presented to the insured with the intention of being accepted without alteration by the insurer”, it is a general term, “if it has been negotiated

are added under the name of “special conditions” to the contract but are considered as “general terms” (*genel işlem koşulu*) if not individually negotiated with the insured¹⁰⁹. The content of cargo insurance contracts concluded in Türkiye is formed by the Institute Clauses¹¹⁰ added to the contract along with the General Conditions of Cargo Transportation Insurance¹¹¹. The original English texts of the Institute Clauses contain provisions stating that the relevant conditions are subject to English law and practice¹¹². It is observed that there are different practices in contracts concluded in Türkiye, where these expressions related to English law are either preserved as they are or removed from the contract texts. First, it will be briefly discussed whether there is a choice of law in favor of English law in terms of the section of insurance contracts related to the Institute Clauses, and its impact on the interpretation of the Clauses in case this statement is preserved. Then, some general remarks will be made on whether

and accepted between the parties despite being pre-prepared, it is not a general term”, it is a “special term”. See. Yazıcıoğlu, 49. In cases where the terms have been negotiated between the parties, they will not be considered general terms, but in cases where it is not certain that they have been negotiated, they will be considered general terms. See. Tekin Memiş, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (On İki Levha publishing 2016), 47 and 45. In general, see about the provisions called “special terms” but pre-prepared and incorporated into the contract being considered general terms. Samim Ünan, *Sigorta Tüketici Hukuku* (On İki Levha publishing 2016), 34. Although the legislator did not explicitly state the element of not being negotiated while regulating the general terms in the Turkish Code of Obligations (TBK), it is undisputed that this element is considered as making a term a “general term”, based on the fact that special conditions are generally not negotiated, and that they also fulfill the other criteria of general terms. See. Yeşim M. Atamer and Samim Ünan, Control of General and Special Conditions of Insurance under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement, Manfred Wandt and Samim Ünan (eds) *Transparency in Insurance Law* (Sigorta Hukuku Türk Derneği – Deutscher für Versicherungswissenschaft 2012) 65, 68. Additionally, for the opinions in the doctrine on whether the general and special conditions of insurance are of the nature of general term, see. Melisa Konfidan, *Liability Insurance Contract for Marine Vehicles*, Istanbul, On İki Levha Publishing, Istanbul University Faculty of Law, Private Law Doctoral Thesis Series, 2023, p. 60 fn. 207.

¹⁰⁹ For example, the Institute Time Clauses – Hulls dated 01.10.1983 or the Institute War and Strikes Clauses – Hulls Time dated 01.10.1983.

¹¹⁰ For example, Institute Cargo Clauses (A), (B), and (C) dated 1.1.1982; Institute War Clauses (Cargo) dated 1.1.1982.

¹¹¹ In terms of cargo insurance, see that the Institute Cargo Clauses have the nature of general terms and conditions even if they are added to the contract as “special conditions”. Şeker, 21.

¹¹² For example, the phrase “This insurance is subject to English law and practice” (art. 19) *in the Institute Cargo Clauses dated 1.1.2009*,” or the same phrase under the heading of the Institute Time Clauses - Hulls dated 01.10.1983 which does not appear in the text of any article in the Institute Time Clauses - Hulls.

it would still be possible to refer to English law in the interpretation of the Clauses if the relevant provision is not protected.

A. Contracts Preserving the Condition Relating to English Law and Practice

According to one view in the doctrine, in terms of contracts that do not have an objective foreign element, the inclusion of a provision in the contract for the application of such a law will impart a foreign element to the contract¹¹³. In the event that this view is defended, the provisions of the Code on Private International Law will be applicable to the part of the hull or cargo insurance contract related to the Institute Clauses (Art. 24/2) and English law may be applied to this part (Art. 24/1). This opinion may also find application in cases where the Institute Clauses, which contain a statement that English law is applied, are only referred to in the contract, because it has been stated in the doctrine that it is possible for the parties to make a choice of law by referring to certain texts¹¹⁴. As a result of this opinion, English law and practice will need to be respected in terms of the part of the contract that includes the Institute Clauses,

¹¹³ Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10th edn, Beta 2023), 336-337; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23rd edn, Beta 2021), 324; Aysel Çelikel and B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 16th edn, (Beta 2020), 379-380. For a publication that includes this doctrinal view, see also. Serap Amasya, 'Some Turkish Law Issues Regarding the Governing Law for the Insurance Contracts Including Element of Foreignness' (2020) 2 Galatasaray University Faculty of Law Journal 1153, 1160. For general information on some international private law issues related to insurance law, see. Samim Ünan, 'Some Private International Law Problems Relating to Insurance Law in Turkish Practice' (2012) 4 European Insurance Law Review 60.

¹¹⁴ "If a reference is made to another contract containing a choice of law clause in the contract ... there is an explicit choice of law", see. Cemile Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)* (2nd edn, Vedat Publishing 2013), 321. In case the choice of law arises through a reference to general terms and conditions, it can also be considered as an explicit choice of law. See. Demir Gökyayla, 321; Berk Demirkol, *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk* (2nd edn, Vedat Publishing 2014), 183. According to another view, "... the fact that a reference has been made to another contract in which an explicit choice of law has been made ... can be considered as indications (signs) that these laws have been implicitly ... chosen", see. Nomer, 327-328.

See A. İpek Sarıöz Büyükalp, 'Deniz Yoluyla Taşımalarda Yük Sigortalarına Uygulanacak Hukuk ve Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Hukuk Seçiminin Sigortalı Açısından Bağlayıcılığı Sorunu', (2024) 10(1) Anadolu University Faculty of Law Journal 133, 141 for the view that given the wording regarding English law in the Institute Clauses included in cargo insurance contracts concluded in Türkiye, that the clauses will constitute the subject of the choice of law due to the provisions included in the "... clauses added to the policy" and explicitly indicating the application of a state law. Also, see Sarıöz Büyükalp, 154-162 on whether the choice of law binds the insured in cases where the policyholder and the insured are different individuals.

and the mandatory provisions of Turkish law will not be applied in terms of the relevant part of the contract. However, it may still be possible for the mandatory overriding rules of Turkish law to intervene in this part¹¹⁵. The fact that the part of the contract containing the Institute Clauses is governed by English law and practice will require the application of only the substantive law provisions of that law (rather than the conflict of laws rules), unless otherwise agreed by the parties pursuant to Article 2(4). The foreign law to be applied should be understood as encompassing “the interpretations in the legal system to which it belongs, regulations, directives, circulars, and other legislation, the procedure for filling gaps, case law, and doctrinal opinions”¹¹⁶. In this regard, for example, the rules regarding the interpretation of insurance contracts and causation in English law, as well as the judicial decisions related to these rules¹¹⁷, and the Marine Insurance Act of 1906¹¹⁸ will be referred to¹¹⁹. In the context of interpreting the term

¹¹⁵ “A judge faced with a dispute related to a contract containing a foreign element must apply the directly applicable rules of *lex fori* that are relevant to this dispute and bring it within its scope”, see. Hatice Özdemir Kocasakal, *Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri* (Galatasaray University Publications 2001), 33. In this context, first of all, if the Clauses presented to the insured as an annex to the policy are in English, it should be evaluated whether these terms have become part of the contract or not, see regarding this matter. Aslıhan Erbaş Açikel, İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi Sorunu, Prof. Assistant Rayegân Kender’e Saygı Günü - Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu (Filiz publishing 2020) 49, 72 et al If it has been confirmed that the Clauses have become part of the contract, another issue to be resolved is whether the relevant provisions of the Law No. 805 on the Mandatory Use of Turkish in Economic Enterprises and Art. 11/5 of the Insurance Activities Act No. 5684 regarding the prohibition of foreign words in insurance contracts would constitute mandatory overriding rules due to the fact that the Clauses are written in English. If affirmative, it should be investigated whether the application of these rules has any effect on the interpretation of the Clauses. If not, or even if affirmative yet this determination does not affect the interpretation, English law will need to be consulted for the interpretation of the Clauses.

¹¹⁶ Şanlı and others, 69. For a work that emphasizes that foreign law should be applied in the way that the foreign judge applies this law, see. Nomer, 198.

¹¹⁷ Istanbul 3rd Civil Court of Intellectual and Industrial Property Rights, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr), the court referred to the aforementioned decision of *Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society* [1998] 1 WLR 896 and emphasized that the contract “must be interpreted in such a way that a reasonable person familiar with its infrastructure at the time of the contract could understand it”.

¹¹⁸ In the view that it is not possible to interpret the Institute Clauses independently from the Marine Insurance Act of 1906, see. *Amin Rasheed Shipping Corporation v. Kuwait Insurance Co (The Al Wahab)* [1983] 2 Lloyd’s Rep. 365 (HL), 370 (Lord Diplock). For a work that emphasizes this, see. Dunt, 12 para. 1.27.

¹¹⁹ That insurance contracts are subject to the chosen law in terms of the conclusion, interpretation and performance of the contract, see. Nuray Ekşi, *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (Beta 2012), 31.

“derelict”, it can be interpreted according to the above-mentioned¹²⁰ meaning of the word or according to the *The Nassau Bay* decision. The issue of interpretation regarding whether the term “war” in the context of “war” perils includes wars that occurred in the distant past, and the causation issues related to whether the war peril is included in the causal link and if included, whether the insurer is liable to compensate for the damage, will also be resolved according to English law.

According to another view in the doctrine, the choice of law in contracts that do not have an objective foreign element will not be considered as a choice of law within the meaning of the Code on Private International Law¹²¹. Pursuant to this view, the terms added to the contract shall be deemed to be incorporated into the contract, shall be subject to Turkish law and shall be enforceable, provided that they are not contrary to the mandatory provisions¹²². In this respect, the reference to English law and practice in the Institute Clauses will be evaluated considering the interpretation rules in Turkish law. In Turkish law, the rule in the interpretation of contracts is to respect the actual intentions of the parties. In this context, it can be argued that the reference by the parties in the contract to the terms drafted according to English law and practice, and which contain a statement that they are subject to this law and practice, indicates that the parties' intentions are for these terms to be interpreted according to English law. However, in this particular case, in the event that the Institute Clauses are general terms under Turkish law, it may be argued that these provisions in contracts excluding derelict weapons of war and war peril should be interpreted against the drafter pursuant to Art. 23 of the TCO, which will be applied mandatorily. However, when the view mentioned in the previous paragraph is accepted, the rules of interpretation related to English law will be applied, and therefore, it will not be possible to interpret the exclusions against the drafter. Regarding the issue

¹²⁰ V. I. A and V. I. B.

¹²¹ For some authors who express opinions in this direction, see. Gülören Tekinalp, *Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13th edn, Vedat Kitapçılık 2020), 292; Hatice Özdemir Kocasakal, ‘Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24. Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları’ (2010) 1-2 *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 27, 33 (Uygulanacak Hukuk); Z. Derya Tarman, ‘5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi’, (2010) 26(1) *Banking AND Commercial Law Journal* 143, 146; Demirkol, 94. For a publication that includes this view, see also. Amasya, 1161.

¹²² Özdemir Kocasakal, *Uygulanacak Hukuk*, 33. See Yazıcıoğlu, 52 regarding the validity of the English marine clauses added as special conditions to insurance contracts provided that they do not contradict the mandatory provisions of the Turkish Commercial Code No. 6762.

of whether the perils of war include wars that occurred in the distant past, under Turkish law, the actual intentions of the contracting parties will be investigated, and if these cannot be determined, an interpretation will be made based on the hypothetical intentions of the parties according to the trust theory¹²³.

B. Contracts in which the Wording Regarding English Law and Practice is Removed

In the event that the clause stating that the Institute Clauses are subject to English law and practice is removed from the contract, it cannot be argued that there is a choice of law for this part, and if there is no objective foreign element in the contract, the Clauses will be valid to the extent permitted by the mandatory provisions of Turkish law. The rules prevailing in Turkish law will also find application in the interpretation of the Clauses. Since the actual intention of the parties must be respected in the interpretation of contracts under Turkish law, the removal of the clause related to English law should be evaluated in this context. In this respect, it may be argued that the parties, by removing the relevant provision, intended that the Clauses should *not be interpreted* according to English law and practice. The difference of this situation from the one mentioned in the previous paragraph will be significant, especially in cases where the mandatory provisions of Turkish law are not applied. For instance, in cases where the Institute Clauses are individually negotiated with the insured and therefore do not constitute general terms, and where the reference to English law and practice is maintained, it can be argued that the provisions regarding the scope of cover in the Clauses should be interpreted according to this law in line with the actual intentions of the parties. In cases where the Clauses do not constitute general terms but the wording related to English law is not preserved, it can be argued that the intention of the parties is that the Clauses should not be interpreted according to English law and practice.

CONCLUSION

In the Court of Appeal decision addressed in this study, similar to the alternative decision of the first instance court, it was ruled that the damage was occasioned by multiple causes with equal impact, one of which was the war peril being outside the scope of cover, and the other cause being within the scope of cover, thus the insurer was not held liable for the damage. In this context, war peril is interpreted to include the bomb dropped during World War II that exploded

¹²³ Eren, Genel Hükümler, 490.

nearly eighty years later. While making this assessment, both courts rejected the insured's claim that the war perils did not apply to wars in the distant past without any concrete justification. Based on the finding that the perils of war do not cover wars that occurred in the distant past in this way, which would lead to the inapplicability of the war exception and affect the courts' decisions on causation, the relevant legal issue has been addressed in this study in accordance with the rules applied to the interpretation of contracts in English law. In this context, the contract's context has been examined, and it has been stated that it can be argued that the hypothetical intentions of the contractual parties are that the term 'war' applies only to current wars. In addition, since "market practice" is also important in the interpretation of the contract, the impact of explicitly including or excluding weapons from outdated wars under the scope of "war" perils in practice has been evaluated. It has been stated that if the market practice is conceptually to evaluate these weapons separately from the perils of war (depending on the situation, explicitly including them within the scope of the perils of war or excluding them from this scope), it can be argued that these weapons are excluded from the perils of war, based on the fact that the contract in dispute provides broad coverage.

Weapons used during the war but whose effects manifest years later are also important in the context of marine and cargo insurance. It can be argued that the damages caused by these weapons stem from the perils of "derelict mines, torpedoes, bombs, or other war weapons" mentioned in the Institute Clauses, or the peril of "war." It can be argued that, due to the inclusion of these two perils either together within the scope of cover or being excluded from the scope of cover, determining which one caused the damage will not go beyond an academic discussion. However, in cases where the war exception is not interpreted broadly enough to cover wars that occurred in the distant past and the weapons left over from these wars, the insurer may need to rely on the perils of derelict war weapons as an alternative to escape liability. Therefore, in this study, the relevant peril was primarily interpreted according to the ordinary meaning of the term "derelict" under English law, and it was determined that the perils had a broad scope of application both temporally and geographically according to this interpretation. Then, the term "derelict" was interpreted in accordance with the court decision that caused this term to be added to the perils, and it was determined that the scope of this interpretation was narrower. In this respect, it has been demonstrated that in cases where the perils are within the scope of cover, the first interpretation is more in favor of the insured compared to the

second interpretation, whereas in cases where the peril is outside the scope of cover, the second interpretation is more in favor of the insured.

Finally, the importance of this assessment made under English law regarding hull and cargo insurances has been discussed in terms of hull and cargo insurance contracts concluded in Türkiye. In this context, a distinction has been made in terms of the contracts in which the wording stating that the contracts are subject to English law and practice is retained and the contracts in which this phrase has been removed, and according to this distinction, which rules should be applied in the interpretation of the Clauses has been analyzed. First of all, the situation where the wording is preserved has been examined, and it has been evaluated that the choice of law in the contract in cases where there is no objective foreign element will give a foreign element to that relationship, and the opposite view has also been considered. In case the initial view is accepted, it is stated that English law will apply to the Clauses and that only the mandatory overriding rules of Turkish law can interfere with this part. According to the contrary view, it is stated that Turkish law and therefore the rules of interpretation shall apply to the Clauses, and accordingly, the mandatory provisions of Turkish law shall be applicable. As a rule, since the actual intentions of the parties are respected in Turkish law, it has been emphasized that the inclusion of the wording regarding English law in the Clauses may indicate that the parties intended these Clauses to be interpreted according to English law. However, it has been stated that in this case, the conclusion reached by the interpretation of the Clauses under English law will be valid to the extent permitted by the mandatory provisions of Turkish law. It has been stated that in terms of the Clauses where the expression related to English law has been removed, Turkish law will be applied and it can be argued that the parties' intention is not to refer to English law in the interpretation of the Clauses.

BIBLIOGRAPHY

- Amasya S, 'Some Turkish Law Issues Regarding the Governing Law for the Insurance Contracts Including Element of Foreignness' (2020) 2 Galatasaray University Faculty of Law Journal 1153
- Atamer Y. M, Ünan S, Control of General and Special Conditions of Insurance under Turkish Law with Special Regard to the Transparency Requirement, Wandt M and Ünan S (ed.) *Transparency in Insurance Law* (Sigorta Hukuku Türk Derneği – Deutscher für Versicherungswissenschaft 2012) 65

- Bennett H, *The Law of Marine Insurance* (2nd edn, Oxford University Press 2006)
- Birds J, Richards K, *Birds' Modern Insurance Law* (12th edn, Sweet & Maxwell 2022)
- Buğra A, *Insurance Law Implications of Delay in Maritime Transport* (Informa Law from Routledge 2017)
- — Buğra Şar A, 'Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC) Kararına İlişkin Değerlendirmeler', "Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı", İsmail Demir (ed.) (DEHUKAM publications, Ankara 2024) 165
- Clarke M. A, 'Insurance: The Proximate Cause in English Law' (1981) 40(2) Cambridge Law Journal 284
- — *The Law of Insurance Contracts* (6th edn, Informa Law from Routledge 2009)
- Çelikel A, Erdem B.B, *Milletlerarası Özel Hukuk*, (16th edn, Beta 2020)
- Davey M, Davey J, Caplin O, *Miller's Marine War Risks* (4th edn, Informa Law from Routledge 2020)
- Demir Gökyayla C, *Milletlerarası Özel Hukukta Tek Satıcılık Sözleşmeleri (Münhasır Bayilik Sözleşmeleri)* (2nd edn, Vedat Publishing 2013)
- Demirkol B, *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk* (2nd edn, Vedat publishing 2014)
- Dunt J, *Marine Cargo Insurance* (2nd edn, Informa Law from Routledge 2015)
- Ekşi N, *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk* (Beta 2012)
- Erbaş Açikel A, İngilizce Sözleşme Koşullarının Sigorta Sözleşmesi İçeriğine Dahil Edilmesi Sorunu, *Prof. Assistant Rayegân Kender'e Saygı Günü - Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu* (Filiz publishing 2020) 49
- Eren F, *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi* (Sevinç printing house 1975)
- — *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (21st edn, Yetkin Publications 2017)

- Gilman J, Templeman M, Blanchard C, Hopkins P, Hart N, Walsh D, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, (20th edn, Sweet & Maxwell 2021)
- Goodacre J K, *Goodbye to the Memorandum: An In-depth Study of the Standard Cargo, War, and Strikes Clauses* (Witherby & Co. Ltd 1988)
- Gürses Ö, ‘The Proximate Causes of Loss’, D. Rhidian Thomas (ed), *The Modern Law of Marine Insurance (Volume Five)* (Informa Law from Routledge 2023) 170
- Hudson N.G, Madge T, Sturges K, *Marine Insurance Clauses* (5th edn, Informa Law from Routledge 2012)
- Konfidan M, *Deniz Araçları Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Özel Hukuk Doktora Tezleri Dizisi (On İki Levha Yayıncılık 2023)
- — ‘Savaş Rizikolarının Deniz Tehlikelerinden Ayırt Edilmesi’, İsmail Demir (ed.) *Ukrayna Rusya Savaşı'nın Deniz Sigortalarına Etkisi Konferansı Tam Metin Bildiri Kitabı* (DEHUKAM Publications 2024) 37
- Lowry J and Rawlings P, ‘Proximate Causation in Insurance Law’ (2009) 68(2) *Modern Law Review* 310
- Melbourne W, ‘Common Sense and Inevitable Loss: Proximate Causation in Marine Insurance’ (2022) 28 *Journal of International Maritime Law* 12
- Memiş T, *Sigorta Sözleşmesi Şartlarının Yargısal Denetimi* (On İki Levha publishing 2016)
- Merkin R, Hjalmarsson J, Bugra A, Lavelle J, *Marine Insurance Legislation* (5th edn, Informa Law from Routledge 2014)
- Merkin R, *Colinvaux's Law of Insurance* (13th edn, Sweet & Maxwell 2022)
- — *Lowry, Rawlings and Merkin's Insurance Law: Doctrines and Principles* (4th edn, Hart Publishing 2022)
- Michel K, *War, Terror and Carriage by Sea* (LLP 2004)
- Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (23rd edn, Beta 2021)
- Oğuzman M K, Öz M T, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 2* (12th edn, Vedat Publishing 2016)
- — *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt – 1* (16th edn, Vedat Publishing 2018)

Özdemir Kocasakal H, *Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri* (Galatasaray University Publications 2001)

— — 'Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24. Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları' (2010) 1-2 Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 27

Padfield A, *Insurance Claims* (5th edn, Bloomsbury Professional 2021)

Robertson S, 'Making Sense of Commercial Common Sense', (2018) 49(2) Victoria University of Wellington Law Review 279

Rose F D, *Marine Insurance: Law and Practice* (2nd edn, Informa 2012)

Sarıöz Büyükalp A.İ, 'Deniz Yoluyla Taşımalarda Yük Sigortalarına Uygulanacak Hukuk ve Sigorta Sözleşmelerinde Yer Alan Hukuk Seçiminin Sigortalı Açısından Bağlayıcılığı Sorunu', (2024) 10(1) Anadolu University Faculty of Law Journal 133

Song M, *Causation in Insurance Contract Law* (Informa Law from Routledge 2014)

— — Song M, *Causation in Insurance Contract Law* (2nd edn, Informa Law from Routledge 2024)

Şanlı C, Esen E, Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10th edn, Beta 2023)

Şeker Z, *Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı* (Beta 2001)

Tarman Z. D, '5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi', (2010) 26(1) Banking and Commercial Law Journal 143

Tekinalp G, *Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama ve Usul Hukuku Kuralları* (13th edn, Vedat Publishing 2020)

Ülgener M. F, *Deniz Sigortalarında Nedensellik ve Causa Proxima Kuralı* (Der publishing 1994)

— — *Deniz Sigortacısının Sorumluluğu – Causa Proxima* (Der publications 2021)

Ünan S, ‘Some Private International Law Problems Relating to Insurance Law in Turkish Practice’ (2012) 4 European Insurance Law Review 60

— — *Sigorta Tüketici Hukuku*, On İki Levha publishing, İstanbul 2016

— — ‘En Üst Derecedeki İngiliz Mahkemesi’nin (United Kingdom Supreme Court) Covid-19 Nedeniyle Meydana Gelen İş Durması Zararları Hakkında Verdiği 15 Ocak 2021 Tarihli “Test Case” Kararı (Financial Conduct Authority v. Arch and Others)’, Sezer Ilgın ve Bülent Sözer (ed.), *2020 Sonrasında Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku: Olası Sorunlar* (Vedat publishing 2021) 135

Yazıcıoğlu E, *Tekne Sigortası Sözleşmesi* (Beta 2003)

Judicial Decisions

İstanbul 3. The Intellectual and Industrial Property Rights Civil Court, E. 2021/81 K. 2022/55, T. 12.5.2022 (www.lexpera.com.tr)

Amin Rasheed Shipping Corporation v. Kuwait Insurance Co (The Al Wahab) [1983] 2 Lloyd’s Rep. 365 (HL)

Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWHC 630 (TCC)

Allianz Insurance Plc v. The University of Exeter [2023] EWCA Civ 1484

Arnold v. Britton [2015] UKSC 36

Chartbrook Ltd. v. Persimmon Homes Ltd. [2009] UKHL 38

Costain-Blankevoort (U.K.) Dredging Co. Ltd. v. Davenport (The Nassau Bay) [1979] 1 Lloyd’s Rep. 395

FCA v. Arch [2021] UKSC 1

Impact Funding Solutions Ltd v. Barrington Support Services Ltd (formerly Lawyers At Work Ltd) [2016] UKSC 57

Investors Compensation Scheme Ltd. v. West Bromwich Building Society [1998] 1 WLR 896

Leyland Shipping Company v. Norwich Union Fire Insurance Society Limited [1918] AC 350

Lloyd Instruments Ltd. v. Northern Star Ins. Co. Ltd. (The Miss Jay Jay) [1987] 1 Lloyd’s Rep 32

Lukoil Asia Pacific Pte Ltd v. Ocean Tankers (Pte) Ltd (The Ocean Neptune)
[2018] EWHC 163 (Comm)

*Navigators Insurance Company Limited and others v. Atlasnavios-Navegacao
LDA (formerly Bnavios-Navegacao LDA)* [2018] UKSC 26

Rainy Sky SA v. Kookmin Bank [2011] UKSC 50

Reischer v. Borwick 1894 2 QB 548

Thomas Crema v. Cenkos Securities Plc [2010] EWCA Civ 1444

Wayne Tank and Pump v. Employers Liability Assurance Corp. [1974] QB 57

Wood v. Capita Insurance Services Ltd. [2017] UKSC 24

Yorkshire Dale Steamship Co Ltd v. Minister of War Transport [1942] AC 691

Internet References

'Bombensprengung in München: Haus Ausgebrannt, Modegeschäft Komplett
Zerstört' (*Spiegel Panorama*, August 29, 2012)
<[https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-
muenchen-modegeschäft-komplett-zerstoert-a-852771.html](https://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/bombensprengung-in-muenchen-modegeschäft-komplett-zerstoert-a-852771.html)> accessed 15
April 2024

Curran J, 'Proximate Cause: Don't Mention the War Exclusion' (*Indemnity
Legal*, 17 April 2023) <[https://www.indemnitylegal.co.uk/news-
insights/proximate-cause-dont-mention-the-war-exclusion](https://www.indemnitylegal.co.uk/news-insights/proximate-cause-dont-mention-the-war-exclusion)> accessed 15
April 2024

'Exeter WW2 Bomb: People not Able to Go Home on Sunday' (*BBC*, 28
February 2021) <<https://www.bbc.com/news/uk-england-devon-56229045>>
accessed 15 April 2024

Ganguangco T, 'Allianz Wins Bomb Case – Ruling "Likely to Be Appealed"
(*Insurance Business*, 27 March 2023) <
[https://www.insurancebusinessmag.com/uk/news/legal-insights/allianz-
wins-bomb-case--ruling-likely-to-be-appealed-440722.aspx](https://www.insurancebusinessmag.com/uk/news/legal-insights/allianz-wins-bomb-case--ruling-likely-to-be-appealed-440722.aspx)> accessed 15
April 2024

'Million damage in the devastated street' (*Welt*, August 29, 2012)
<[https://www.welt.de/regionales/muenchen/article108858667/Millionensch-
aden-im-verwuesteten-Strassenzug.html](https://www.welt.de/regionales/muenchen/article108858667/Millionenschaden-im-verwuesteten-Strassenzug.html)> accessed 15 April 2024

Milmo C, 'Ukraine Faces Decades of Landmine Tragedies from Unexploded Russian Munitions' (*iNews*, 22 March 2022) <<https://inews.co.uk/news/ukraine-faces-deadly-legacy-of-landmines-and-unexploded-munitions-leading-uk-charity-warns-1532753>> accessed 15 April 2024

Radevsky R and Scott D, 'War and Terrorism – Collateral Consequences for Engineering and Construction Insurers' (International Association of Engineering Insurers 49th Annual Conference – Qatar 2016, Conference Paper) <<https://www.imia.com/wp-content/uploads/2022/10/war-and-terrorism-19.8.22.pdf>> accessed 15 April 2024

Rolwes L, 'The Munich Bomb' (*Munich Re*, 15 July 2013) <<https://www.munichre.com/topics-online/en/infrastructure/munich-bomb-insurers-settle-claims.html>> accessed 15 April 2024

Quinn Á, 'Removing Russian Sea Mines Near Key Ukraine Ports Could Take Months: U.N.' (*Insurance Journal*, June 9, 2022) <<https://www.insurancejournal.com/news/international/2022/06/09/671128.htm>> accessed 15 April 2024